

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 5185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Bedrijfslasten. — Bijdrage tot de omschrijving van het begrip

1. Ons fiscaal recht vertoont deze karakteristiek, dat de teksten weinig of geen principes opgeven, en er zich meestal toe beperken, praktische maatregelen te bepalen. Zij geven zelfs al te vaak de indruk, opgemaakt te zijn met het oog op een welbepaalde categorie toepassingsgevallen, zodat de uitbreiding ervan over andere, door de wetgever niet voorziene toestanden, van aard is moeilijkheden te veroorzaken en zelfs het inzicht van de wetgever te misvormen.

Het gebeurt overigens niet zelden dat een tekst, oorspronkelijk ingevoerd om een bepaalde reeks toestanden op te lossen, een ongunstige weerslag heeft op een andere reeks toestanden waaraan de wetgever blijkbaar niet heeft gedacht. Daarbij kunnen de oorspronkelijk ingeziene toestanden vervangen zijn door andere, waarop de wetgeving niet meer past, terwijl ook de vindingrijkheid van zekere belastingontduikers steeds nieuwe tussenkomsten nodig maakt.

Het gebrek aan principiële bepalingen is dus één van de oorzaken van de zo talrijke wijzigingen aan onze fiscale wetgeving. Dit heeft verder als resultaat, voor de bedrijfsleider, een steeds groter gebrek aan rechtszekerheid, en in de teksten een steeds groeiende complexiteit.

2. De regeling inzake bedrijfslasten, en in het bijzonder art. 26 § 1, eerste lid, bevatten één der zeldzame principiële stellingen van ons fiscaal recht. Het scheen nuttig deze stelling te ontleden. De onderhavige studie is dan ook bedoeld als een louter principiële omschrijving van een der belangrijke begrippen van onze wetgeving ter zake van inkomstenbelastingen. Wij zullen slechts dan stilstaan bij afzonderlijke toepassingsgevallen, wanneer dit nuttig is om de algemene trekken van dit begrip te belichten. Overigens zou een volledige studie over de aftrekbaarheid van bedrijfslasten, de perken van een gewoon artikel te buiten gaan, en een volledig boek nodig maken.

I. — Grondbeginsel : de wet belast netto bedrijfsinkomsten

3. De bedrijfsbelasting is gevestigd op het netto jaarlijks bedrijfsinkomen van elke belastingplichtige, d.w.z. op het totaal van alle bedrijfsontvangsten, verminderd met het totaal der lasten die de bedrijfsontvangsten bezwaren.

Dit principe, dat aan de grondslag ligt van gans het wettelijk stelsel ter zake van inkomstenbelastingen, wordt niet met zoveel woorden door de wetgever uitgedrukt. Het steunt nochtans op de in dat opzicht ondubbelzinnige termen van art. 26 § 1, eerste lid S.W. I.B.

4. Als bruto-ontvangsten worden bedoeld alle ontvangsten die voortvloeien uit het uitoefenen van een beroep of uitbaten van een bedrijf, welke ook de aard of herkomst van deze ontvangsten weze, en met de uitsluiting alleen van de toevallige winsten verkregen door natuurlijke personen.

Het is duidelijk dat alle bedrijfswinsten moeten samengevoegd worden, zodat de personen die tegelijk verschillende beroepen uitoefenen of bedrijven exploiteren, jaarlijks in eenmaal aan de belasting moeten onderworpen worden op de getotaliseerde opbrengst van deze verschillende winstbronnen. De belasting treft immers een persoon, niet een bedrijf of beroep. Gesplitste aanslagen naargelang de herkomst van de inkomsten zouden overigens de progressiviteitsregel in het bedrag der aanslagen miskennen (cfr. indra n° 34).

5. De wet heeft weliswaar een grondig onderscheid gemaakt tussen de verschillende beroeps- of bedrijfswinsten, welke in drie categorieën worden verdeeld, (art. 25 § 1) namelijk :

- 1° de winsten van eigenlijke bedrijfsexploitaties of ondernemingen (handel, nijverheid, landbouw) ;
- 2° de bezoldigingen (wedden, lonen en bijbehorende sommen) ;
- 3° de andere baten, d.w.z. hoofdzakelijk de winsten van vrije beroepen.

6. De fiscale regeling over deze categorieën is zeer grondig gedifferentieerd. Verschillen betreffen o.m. de natuur van de belastbare ontvangsten (art. 27 - 29 - 30), de aftrekking van forfaitaire uitgaven (art. 29 - 30), de heffing (dienstjaar, art. 32) het bedrag (art. 35 § 9) de invordering (afhouding aan de bron : art. 31 § 1, b en § 3, art. 59 § 1) enz. De regeling van art. 26 inzake bedrijfslasten is, onder de essentiële bepalingen inzake bedrijfsbelasting, een van de weinige waarvan de toepasselijkheid zich over de drie categorieën uitstrekt.

II. — Hoe worden de bedrijfsinkomsten bepaald ?

7. Het bedrag der opbrengsten wordt, naargelang de gevallen op zeer verschillende wijze bepaald.

Boekhoudkundig kunnen drie verschillende technieken aangewend om beroeps- of bedrijfsontvangsten vast te stellen en te berekenen. Onze wetgeving heeft ze alle drie gedeeltelijk overgenomen, zonder evenwel naar deze technieken te verwijzen, en past ze toe op verschillende wijze naargelang de categorie waartoe de inkomsten behoren. Het zijn namelijk :

8. A. De eenvoudige samentelling der materiële ontvangsten.

Dit gebeurt voor de bezoldigingen alsook, in zekere mate, voor de diverse baten belastbaar uit hoofde van art. 25, § 1, 3°. Dergelijke handelwijze zou echter bruto-ontvangsten aanwijzen. Om de regel te eerbiedigen, dat de bedrijfsbelasting slechts netto-inkomsten kan bereiken, werd hier toegelaten een forfaitair percentage af te trekken tot dekking van de bedrijfsuitgaven. Dit percentage is vastgesteld op 25 % met maximum zoals geregeld door art. 29 § 3, tweede lid en art. 30. Mogen we er op wijzen, dat de bedoelde personen, in feite meestal geen bedrijfsuitgaven te dragen hebben tenzij de bedrijfsbelasting zelf, zodat de aftrekking van 25 % in de praktijk normaal een onbelast verschil laat bestaan (1).

9. B. De zgn. techniek der exploitatierekening (2).

Schematisch bestaat deze in het samentellen enerzijds van de ontvangsten, anderzijds van de uitgaven. Het verschil tussen de twee totalen maakt de netto-winst uit.

10. Principeel wordt deze techniek gevolgd (hoe abnormaal de term van exploitatierekening hier ook moge klinken) voor de vrije beroepen en diverse ambten van de derde categorie. De wet preciseert inderdaad dat de belastbare grondslag van de bedoelde personen zal vastgesteld worden op het verschil tussen de samengestelde ontvangsten en de bedrijfsuitgaven. Deze laatste kunnen evenwel forfaitair bepaald worden op 25 % (met hetzelfde maximum als inzake bezoldigingen) van de bruto-ontvangsten, welke overigens de louter overgemaakte of voor rekening van een derde aangewende fondsen niet hoeven te bevatten. Terloops kunnen we opmerken dat indien de werkelijke uitgaven het forfait overschrijden, zij steeds voor hun vol bedrag, mits voldoende rechtvaardiging, mogen aangerekend worden.

11. Praktisch wordt ook, voor een aantal kleine handelsbedrijven en ambachten, de belastbare bedrijfs-winst berekend op grond van een exploitatierekening. Dikwijls ook worden dan ofwel semi-brutowinsten ofwel bepaalde categorieën van uitgaven bepaald door middel van forfaitaire percentages, hetgeen het materiële nazicht vergemakkelijkt en, voor de belanghebbenden, het boekhoudingswerk tot een minimum herleidt. In al die gevallen echter moeten de bereikte uitslagen gerectificeerd worden enerzijds met eventuele meerwaarden, anderzijds met afschrijvingen en eventuele minderwaarden.

12. C. De Balanstechniek.

De structuur van de balans is nu in alle milieu's familiair geworden. Zij bestaat er essentieel in dat op bepaalde data (praktisch altijd om het jaar) een volledige toestand van het bedrijf wordt opgemaakt :

enerzijds de samentelling van alle tegoeden (vastliggend bezit, uitrusting, schuldvordering, goederen, beschikbare sommen); anderzijds de samentelling van de schulden, inbegrepen het passief van het bedrijf tegenover zichzelf. Beide totalen (passief plus eventuele winst, actief plus eventueel verlies) moeten noodzakelijk overeenstemmen.

13. De winst, zoals door de balans uitgedrukt, is complex. Zij kan voorkomen ofwel onder vorm van een winstsaldo op het passief, alle andere posten gelijk gebleven zijnde; veel meer echter zal zij voortvloeien uit de combinatie van dit saldo met de beweging der verschillende posten op actief en passief.

Zo kan een winst voortvloeien, zowel uit gewone bedrijfsverrichtingen (aankoop van goederen en verkoop er van met winst), als uit de verhoogde raming van een bepaald bestanddeel van actief, of ook nog uit de realisatie ervan tegen een hogere prijs dan de vroegere balanswaarde. Deze techniek geeft dus met de grootst mogelijke juistheid de totale winst weer; zij vermengt weliswaar de winst uit gewone bedrijfsverrichtingen en de winst uit waardeschommelingen van vast bezit. Deze vermenging wordt echter door onze wetgeving bevolen, zodat de wettelijke winstberekening *grotendeels* op de toepassing van het balansprincipe neerkomt (3).

Wij menen hier het woord *grotendeels* te moeten onderstrepen. In de wet is geen enkele verwijzing naar noch vermelding van dit principe te vinden. Hier zoals dikwijls heeft onze wetgever geen principe geformuleerd, maar is hij bij concrete toepassingsregelen gebleven. Deze regelen zijn namelijk dat de belastbare grondslag zal bepaald worden op grond van het verschil tussen de bedrijfsontvangsten (bepaald naar de voorschriften van art. 27) en de uitgaven (bepaald naar de voorschriften van art. 26). Wij stellen echter vast dat deze regeling op de toepassing van het balansprincipe neerkomt, onder voorbehoud, enerzijds voor de meerwaarden die noch uitgedrukt noch verwezenlijkt zijn (4) anderzijds voor eisbare schulden die niet als dusdanig geboekt werden (cfr. infra n° 36).

IV. — Bedrijfslasten en andere aftrekbare bedragen

14. Om de netto belastbare grondslag te berekenen mag men van de bruto-winsten aftrekken, niet alleen de bedrijfslasten maar ook de verschillende vrijgestelde inkomsten en de reeds belaste inkomsten.

Het onderscheid tussen de bedrijfslasten enerzijds, en de diverse niet belastbare of vrijgestelde bestanddelen van inkomsten anderzijds (5) dringt zich op zowel uit principeel als uit technisch oogpunt.

15. Principeel : de bedrijfslasten moeten afgetrokken worden vóór men van eigenlijke inkomsten kan spreken. Zij vormen eventueel een overdraagbaar verliessaldo. Belastingvrijdom daarentegen wordt verleend aan winsten, meestal om reden van de aanwending ervan tot een bepaalde bestemming. De aangewende sommen kunnen dus geen overdraagbaar verliessaldo vormen, zelfs indien zij, door samenloop met andere omstandigheden, het bedrag der belastbare winsten overschrijden.

De aldus aangewende sommen zullen normaal uit de netto-winsten moeten worden gehaald. Men zal nochtans opmerken dat de tekst zekere vrijstellingen aanrekent op de bruto inkomsten hetgeen belang heeft voor de berekening van forfaitaire uitgaven. Dit is namelijk het geval voor de afhoudingen waarvan sprake in art. 29 § 3, eerste lid, en voor de diverse vergoedin-

gen die wegens hun natuur buiten het toepassingsgebied van de belastingen worden gesteld.

16. De aftrekking van bedrijfslasten is onderworpen aan de voorwaarden van art. 26 § 1, zoals deze hierna worden ontleed: oorzakelijk verband met het bedrijf en toepassing van het annaliteitsprincipe. De natuur dezer lasten kan verschillen tot in het oneindige, naar de feitelijke omstandigheden van elk geval, maar alle moeten principieel beantwoorden aan het begrip dat aan de grondslag ligt van art. 26 § 1.

Voor de vrijgestelde of aftrekbare inkomsten integendeel zijn de wettelijke regelingen zeer uiteenlopend, doch elke regeling is beperkt tot een bijzondere reeks gevallen, en kan slechts toegepast worden wanneer de voor die gevallen gestelde feitelijke voorwaarden verenigd zijn.

De bedrijfslasten kunnen eventueel op forfaitaire wijze bepaald worden, hetzij krachtens art. 29 § 3 of art. 30, tweede lid, hetzij bij toepassing van forfaitaire aanslaggrondslagen of vaststelling van een forfaitaire netto-winst (art. 28). De toepassing van één dezer regelingen mag niet samengaan met de aftrekking van zekere afzonderlijke posten, die door het forfait zouden gedekt zijn.

Vrijgestelde inkomsten blijven integendeel steeds buiten de forfaitaire raming, en mogen naast het forfait afgetrokken worden (Vgl. Cass. 11-10-1956, Pas. 1957.1.127).

17. Principieel valt nog te onderstrepen dat de verschillende vrijstellingsbepalingen de waarde hebben van uitzonderingen op de algemene regel, dat alleen het bestaan van inkomsten van een bepaalde categorie, en dus hun herkomst, de belastbaarheid conditionneert, terwijl de bestemming aan dezelfde inkomsten gegeven, deze belastbaarheid normaal niet zal beïnvloeden. Deze niet-geschreven regel ligt inderdaad aan de grondslag van het begrip zelf van inkomstenbelastingen (6).

18. Uit technisch oogpunt is het onderscheid tussen bedrijfslasten en andere aftrekbare bedragen ook van belang, daar de rangorde der aftrekkingen moet vastgesteld worden, en invloed kan uitoefenen op de forfaitaire berekening van uitgaven. Bovendien zijn zekere vrijstellingen (sub 2 en 3 hierna) onderworpen aan wettelijke voorwaarden in verband met de verichtingen van de belastingplichtige na het verkrijgen van de vrijstelling, dewelke aldus in de bedoelde gevallen niet definitief is.

19. De belangrijkste bepalingen waarin vrijstellingen zijn voorgeschreven, zijn

1° Art. 29 § 4 en art. 30bis, waarbij uitdrukkelijk belastingvrijdom wordt verleend aan de sommen aangewend tot zekere, al dan niet verplichte, uitgaven van sociaal belang, alsook tot bepaalde giften aan universiteiten en wetenschappelijke instellingen (art. 30 bis, 4°). Behoudens dit laatste punt heeft de belastingvrijdom hoofdzakelijk als betekenis, dat de stortingen en bijdragen voorzien door de sociale wetgeving aan de inkomstenbelastingen ontsnappen. Men zal opmerken dat deze stortingen meestal slechts het corollarium zijn van de uitoefening van een beroep, zodat ze eventueel ook als bedrijfslasten hadden kunnen doorgaan. De ingerichte belastingvrijdom is echter breder, daar ze:

a) de aftrekking van zekere niet-verplichte bijdragen aanneemt;

b) zekere ontvangsten vrijstelt (gezinstoelagen, pensioenen, vergoedingen en terugbetalingen van reiskosten)

althoewel de overeenkomende uitgaven wel afgetrokken worden;

c) de aftrekking van al deze posten inricht buiten en onverminderd de toepassing van het forfait voor bedrijfslasten.

2° Art. 27 § 2, 5° tweede lid. Hier wordt een beperkte (50 %) vrijstelling ingericht onder ontbindende voorwaarde dat de vrijgestelde inkomsten binnen de twaalf maanden zouden aangewend worden tot één der bestemmingen in de tekst voorzien. Deze termijn is opgelegd op straf van verval en de vrijstellingsbepaling is beperkend te interpreteren (7).

3° Art. 15 § 2, 27 §§ 2 bis en 2 ter. In deze teksten wordt een zeer ingewikkeld en tevens zeer gebrekkig stelsel opgebouwd, waarvan de bestaansreden te vinden is in de noodzakelijkheid om schijnwinsten, voortvloeiend uit de devaluatie van de munt, aan de belasting te doen ontsnappen. Deze bedoeling wordt evenwel niet altijd door de voorbereidende werken of door de officiële interpretaties aangegeven, en zij is overigens slechts op heel beperkte wijze door de teksten gerealiseerd. Wat de speciale aard van de ingerichte belastingvrijdom betreft, moet onderstreept worden dat deze soms definitief, soms ook slechts tijdelijk is, en onderworpen aan voorwaarden van louter formele aard.

4° Art. 32 § 1, tweede lid. Deze tekst laat de aftrekking toe, ten titel van vrijgestelde inkomsten (8) van de verliezen der vijf vorige jaren. Het overdraagbaar verlies wordt alleen gevormd door een excédent aan eigenlijke bedrijfslasten, zonder dat de vrijgestelde inkomsten erin zouden mogen begrepen zijn. Het verliessaldo zelf is echter geheel of gedeeltelijk, over vijf jaar, overdraagbaar, zonder dat er een verplichting zou bestaan tot aanrekening op de eerste verkregen winsten (9).

5° Eigenlijke belastingvrijdom wordt ook verleend door zekere afzonderlijke wetten, waaronder vooral te vermelden is de wet van 1 juli 1954 tot begunstiging van productieve investeringen. De door deze laatste wet ingerichte belastingvrijdom is trouwens van zeer bijzondere aard, en is overdraagbaar.

6° Ter zake van reeds belaste inkomsten wordt een complex stelsel opgebouwd, naar de regelen van art. 52 waarbij ook deze van art. 18 in fine en 22 moeten samengebracht worden. Althoewel men hier eigenlijk niet kan spreken van vrijgestelde inkomsten, is de techniek der aftrekking grotendeels dezelfde.

V. — Wetteksten inzake bedrijfslasten.

20. De wet bevat heel wat bepalingen in verband met aftrekbare bedrijfsuitgaven of -lasten. Deze bepalingen zijn namelijk:

Art. 26 (principe in §§ 1 en 3, voorbeelden en bijzondere gevallen in §§ 2 en 4);

— Art. 27 § 2 (enkele niet-aftrekbare posten inzake uitbatingen).

— Art. 27 § 3 tweede lid (beperking inzake lonen aan familieleden).

— Art. 27 § 4 (speciale regeling inzake buitenlanders — samen te brengen met art. 27 § 2, 7°).

— Art. 29 § 3 (bezoldigingen).

— Art. 30 (vrije beroepen).

Bovendien bestaan enkele afzonderlijke bepalingen buiten de gecoördineerde wetten. Dit zijn hoofdzakelijk de bepalingen, voorkomend in wetten tot invoering van uitzonderlijke belastingen, die de niet-aftrekbaarheid van deze belastingen voor gevolg hebben. Hier

moeten in het bijzonder de nationale crisisbelastingen en de oorlogsbelastingen vermeld worden.

21. Van bovenaangeduide artikelen is art. 26 gemeen aan al de categorieën van belastingplichtigen in de bedrijfsbelasting. Ook de bepalingen in afzonderlijke wetten zijn meestal gemeen.

De bepalingen van artt. 27, 29 en 30 integendeel zijn eigen, telkens aan één van de drie categorieën. Zij kunnen de algemene regel wijzigen hetzij ten voordele, hetzij ten nadele van de belastingplichtige. Wij zullen deze afzonderlijke bepalingen vooreerst bespreken, om daarna hun weerslag op de algemene regel te kunnen ontleiden.

VI. — Bepalingen eigen aan de ondernemingen.

22. Art. 27 § 2 bevat een opsomming waarvan de betekenis op eerste gezicht positief schijnt. («Voor de toepassing van de bedrijfsbelasting worden als winsten aangezien...»). In feite heeft deze opsomming echter, grotendeels, slechts een negatieve betekenis.

23. Positief worden aan de bedrijfsontvangsten van coöperatieve vennootschappen zekere *ristorno's* toegevoegd (punt 6 van de opsomming). Het 1° betekent dat een bedrijfsleider zich geen loon kan toekennen dat als loon ⁽¹⁰⁾ zou worden belast: dit beoogt in feite het onderscheid tussen de meer begunstigde categorie der bezoldigden en de categorie der exploitanten van een zelfstandig bedrijf. Het 7° betreft een aspect van de toepassing der Belgische bedrijfsbelasting op buitenlanders. Al de andere vermeldingen van deze opsomming hebben meer de betekenis van een (volledig of gedeeltelijk) verbod om af te trekken. Zo wordt voorgeschreven dat:

2°: de voordelen in natura, *die ten laste vallen van het bedrijf* ⁽¹¹⁾, moeten bij de winsten teruggevoerd worden.

3°: de baten van speculaties, voorkomend onder de bedrijfsontvangsten, mogen niet uit de winst worden geweerd onder voorwendsel dat ze niet het gevolg zijn van de normale bedrijfsverrichtingen. In feite gaat het hier om een loutere toepassing van het balansprincipe ⁽¹²⁾, zodat deze bepaling in de huidige staat van art. 27 § 1 volstrekt overbodig is.

4° en 5°, eerste lid: sommen, *geput uit de bedrijfs-winsten* ⁽¹³⁾, maar die aangewend worden tot nieuwe beleggingen, verliezen daardoor hun karakter van belastbare winst niet ⁽¹⁴⁾. Er werd immers reeds opgemerkt dat de belastbaarheid van winsten niet beïnvloed wordt, behoudens wettelijke uitzondering, door de bestemming aan deze winsten gegeven.

5°, 2e en 3e lid: de door deze tekst ingerichte vrijstelling werd reeds hoger besproken.

24. Benevens het § 2 bevatten ook §§ 3 en 4 van art. 27 zekere beperkingen inzake aftrekbare bedrijfslasten der uitgaven. Deze teksten vergen echter weinig commentaar: de eerste (§ 3) moet blijkbaar een bepaald misbruik voorkomen, waardoor een uitbater aan de progressiviteit der aanslagvoeten zou ontsnappen door de versnippering van zijn inkomsten tussen zijn familieleden ⁽¹⁵⁾. De tweede (§ 4) bepaalt welke uitgaven aftrekbaar zijn voor de buitenlandse bedrijven, maar brengt geen wijziging wat betreft de aard dezer aftrekbare posten.

25. Samengevat vinden we dus in art. 27 de be-kommernis van de wetgever, om alle bedrijfsontvangsten in de belastbare winst te behouden, zonder

afrekking hetzij van sommen aangewend tot private of schijnuitgaven (art. 27 § 2, 2 en § 3), hetzij van nieuwe beleggingen (§ 2, 4 en 5).

VII. — Bepalingen eigen aan de bezoldigingen (art. 29 § 3) en baten van vrije beroepen, enz. (art. 30, 1° en 2° lid)

26. Bedoelde teksten bevatten een dubbele regel.

Eerste regel: De baten van vrije beroepen en de daarmee samen behandelde bedrijvigheden worden berekend naar het verschil tussen de samengetelde ontvangsten enerzijds en de uitgaven anderzijds. Er werd reeds opgemerkt (althoewel deze term voor de vrije beroepen niet passend is) dat de belastbare grondslag bepaald wordt naar de techniek der exploitatierekening ⁽¹⁶⁾.

De toepassing van de balanstechiek, die trouwens onverenigbaar is met de feitelijke toestanden waarin de beoefenaars van vrije beroepen en a fortiori de bezoldigden zich bevinden, wordt hier door de wettelijke regeling uitgesloten. Dit blijkt uit de vergelijking tussen bovenaangehaalde teksten en art. 27, § 1, terzake niet toepasselijk. De hier bedoelde belastbare grondslagen zullen dus niet beïnvloed worden door meerwaarden. Er wordt verder vastgesteld (infra n° 59) dat daardoor ook de aftrekking van zekere minderwaarden uitgesloten is.

27. *Tweede regel*. Voor de twee behandelde categorieën mogen de bedrijfsuitgaven bepaald worden op forfaitaire wijze ⁽¹⁷⁾, terwijl ze voor bedrijfsuitbatingen noodzakelijk op concrete wijze moeten opgegeven en op positieve bewijselementen moeten gesteund worden.

Dit forfait is een wellicht gewilde begunstiging (cfr. supra n° 8) voor de genieurs van bezoldigingen en van zekere baten die omzeggens zonder bedrijfsuitgaven verkregen worden, benevens de belasting zelf en zekere *imponderabilia* die voor andere belastingplichtigen ook bestaan maar aldaar slechts in aanmerking kunnen genomen worden mits voldoende bewijs. Bovendien zal men opmerken dat de vergoedingen, door de werkgever uitgekeerd tot dekking van eigenlijke bedrijfsuitgaven, niet in de bruto-ontvangsten op te nemen zijn (art. 29 § 1, eerste lid).

28. Het forfait is steeds facultatief: de belastingplichtige die in werkelijkheid hogere uitgaven heeft moeten dragen, zal deze steeds mogen aftrekken. Het spreekt echter van zelf dat beide systemen niet samen mogen toegepast worden ⁽¹⁸⁾, tenzij wanneer eenzelfde belastingplichtige tegelijk inkomsten verkrijgt uit verschillende beroepen of bedrijvigheden. Eventueel zouden dan echter de nodige voorzorgen moeten genomen worden om dubbel gebruik te vermijden.

29. Tot dusver mogen we dus vaststellen dat de bepalingen van artikelen 27 - 29 - 30 het begrip bedrijfslasten niet differentiëren naar de categorie der belaste inkomsten. Wij mogen dus tot artikel 26 terugkeren om het begrip zelf te ontleiden.

VIII. — De algemene regel van art. 26 § I, eerste lid

30. Artikel 26 § 1, eerste lid, luidt:

«De in artikel 25 vermelde inkomsten zijn belastbaar naar hun zuiver bedrag, hetzij op grond van hun brutobedrag verminderd met de bedrijfsuitgaven alleen, welke gedurende de belastbare tijd werden

gedaan om die inkomsten te verkrijgen of te behouden».

Deze tekst dagtekent nog van de oorspronkelijke wet betreffende de inkomstenbelastingen van 29 oktober 1919.

De wetgever geeft eerst het principe : *de inkomsten zijn belastbaar naar hun zuiver bedrag*. De bruto-ontvangsten (men kan bezwaarlijk spreken van bruto-inkomsten) worden verminderd met de bedrijfsuitgaven, t.z. met de uitgaven die het bedrijf bezwaren.

Dit principe wordt toegelicht : de aftrekbare bedrijfsuitgaven zijn die, welke :

a) gedurende de belastbare periode werden gedaan (aansluitend bij het grondwettelijk principe van annaliteit) ; b) om die inkomsten te verkrijgen of te behouden (oorzakelijk verband, reeds geïmpliceerd in het woord « bedrijfsuitgaven », en hier verduidelijkt).

Hetzelfde principe wordt uitgedrukt door artikel 26 § 3, onder negatieve vorm, door uitsluiting van uitgaven van private of niet-professionele aard.

31. Het woord « *bedrijfsuitgaven* » is weliswaar niet adequaat ⁽¹⁹⁾. De wet bedoelt blijkbaar alle *bedrijfslasten*, hetzij deze aan een materiële uitgave zouden beantwoorden, hetzij ze zich voordoen onder vorm van verlies of minderwaarde van een tegoed. (Cass. 4.11.1955 Pas. 1956.1.208). De bepaling van artikel 26 § 1, tweede lid (wet van 28.3.1955) die aan het grondbeginsel zeker niets heeft veranderd, spreekt overigens van « schulden en verliezen ».

32. De bedoeling ⁽²⁰⁾ van de wetgever is inderdaad duidelijk : alles, wat werkelijk het verkrijgen van de ontvangsten heeft bezwaard, moet daarvan afgetrokken worden. Anders kan men van geen « netto » inkomsten spreken. Aftrekbaar zijn dus niet alleen de materiële uitgaven maar allerhande schadeposten of verliezen, voor zover ze aan de aftrekkingsvoorwaarden beantwoorden.

33. Zoals men gezien heeft zijn deze voorwaarden tweërlei : annaliteit en oorzakelijk verband ⁽²¹⁾. De betekenis van deze voorwaarden wordt hierna bestudeerd. Wij mogen hier reeds volgende opmerkingen vooropzetten :

1° over de annaliteit : verschillende toepassingsregelen zijn noodzakelijk en ofwel door de wetgever geformuleerd ofwel door de rechtspraak aangenomen. Zij betreffen namelijk de datum van aftrekbaarheid van zekere schulden (artikel 26 § 1, 2° lid - zie ook Cass. 22.4.1952 Pas. 530 en Cass. 3.1.1957 inzake N.V. Stappers) ; van voorafbetalingen op nog niet ingekohierde belastingen (artikel 26 § 1, 3° lid en infra n° 49 en volgende) ; van minderwaarden en verliesposten (infra n° 52 en volgende) ; en van afschrijvingen (infra n° 63-64).

2° over de causaliteit : de uitgaven moeten gedragen zijn met het oog op het verkrijgen of behouden van de inkomsten bedoeld in artikel 25. Het is evenwel zonder belang tot welke categorie deze inkomsten behoren. Indien een belastingplichtige tegelijk een bedrijf uitbaat en b.v. een bezoldiging geniet, is hij belastbaar op het totaal zijner inkomsten. De progressiviteit van de aanslagvoeten brengt hoofdzakelijk deze samenvoeging mede, hetgeen overigens voorzien is door artikel 32 § 4 ⁽²²⁾. Moesten nu de uitgaven en lasten van de onderneming, voor een bepaald jaar, de ontvangsten overschrijden, dan zal dit mali eerst afgetrokken worden van de bezoldiging van het jaar zelf ; slechts het saldo is overdraagbaar, overeenkomstig artikel 32 § 1, tweede lid.

Inderdaad : de belasting treft niet een bedrijvigheid, maar een persoon. De hoedanigheid van belastingplichtige is niet te splitsen naargelang de herkomst van de belaste winsten. Men ziet niet in hoe een overdraagbaar verliesaldo zou kunnen bestaan tenzij wanneer al de ontvangsten van het bedoeld jaar onvoldoende waren om de uitgaven en lasten te dekken, en dit zonder onderscheid naar de herkomst van de winsten vermits deze in de berekening van de belastbare grondslag samengevoegd worden ⁽²³⁾.

De feitelijke omstandigheden die een oorzakelijk verband aanwijzen worden soeverein vastgesteld door de rechter ten gronde. Het Hof van Cassatie blijft echter bevoegd om te onderzoeken of de gevolgtrekkingen, door de rechter ten gronde uit de vastgestelde feiten gehaald, wel op een juiste toepassing van de wet berusten (zie Cass. 23.5.1950 Pas. 679 met nota W.G.).

IX. — Toepassing en rechtspraak

A. *Lopende uitgaven verbonden aan een beroep of bedrijf.*

34. Onder de meest voorkomende gevallen mogen vooreerst aangehaald worden de uitgaven vermeld in de exemplatieve opsomming van artikel 26 § 2, namelijk :

a) de kosten van huur (rekening gehouden met de beperking van artikel 26 § 2, 1° tweede lid), onderhoud verwarming en verlichting van bedrijfslokalen ; de huidige teksten laten niet meer toe, dat de exploitant die in eigen lokalen zijn bedrijf uitbaat de vermoedelijke huurwaarde of het kadastraal inkomen zou aftrekken. Alleen de toepassing van artikel 52 blijft hem toegelaten ⁽²⁴⁾ ;

b) de financiële lasten ;

c) de sommen betaald aan derden wegens prestaties ten bate van het bedrijf (cfr. infra n° 39) ;

d) de afschrijvingen (cfr. infra n° 60 en volgende).

35. Benevens deze groepen uitgaven, door de wetgever opgegeven, mag men nog melding maken van de aankooprijzen van grondstoffen, hulpgrondstoffen en drijfkracht ; de diverse benodigdheden ; de kosten wegens verzekering van bedrijfsrisico's, d.w.z. verzekering van goederen gebruikt of verantwoordelijkheid betrokken in het bedrijf ; de kosten van studie, documentatie, publiciteit, vertegenwoordiging, enz. (Zie ook de voorbeelden opgesomd in het Verslag Wauwermans, loc. cit. ; Van Houtte, Beginselen n° 256 ; en Ameryckx n° 203 en volgende. Een gedetailleerde ontleding van de meest voorkomende uitgaven komt voor in het werk van Calais en Windey, Titel V Hst. III).

36. In principe moeten deze uitgaven werkelijk gedaan geweest zijn gedurende de belastbare periode : het annaliteitsprincipe, dat zekere speciale moeilijkheden stelt voor de aftrekking van verliezen of minderwaarden, is voor eigenlijke uitgaven letterlijk toe te passen (Cass. 2.3.1954, Pas. 568, Rev. Pr. Soc. 267 met opmerkingen M. Feye ; Cass. 22.4.1952 Pas. 530 ; Cass. 4.5.1956 Pas. 931 ; en al de arresten aangehaald sub n° 49 infra, in verband met de aftrekbaarheid van belastingen ⁽²⁵⁾).

Weliswaar heeft de wet van 28 Maart 1955 (artikel 26 § 1, tweede lid) aan deze regel een mildering aangebracht, door de aftrekking toe te laten van zekere en vaststaande schulden die als dusdanig werden geboekt ⁽²⁶⁾. Het blijft echter zo dat geen andere schulden, hetzij zij nog niet eisbaar waren (b.v. de prijs van goederen, besteld maar nog niet gefactureerd), hetzij

niet geboekt (b.v. ontdoken overdrachtstax) voor aftrekbaarheid in aanmerking komen.

Een particulariteit in de toepassing van het balansprincipe moet hier onderstreept worden. Voor ondernemingen die boekhouden wordt de balans beïnvloed door de schuldvorderingen en meerwaarden enerzijds, door de schulden en minderwaarden anderzijds. De fiscale winstberekening zal opgemaakt worden op basis van de zelfde bestanddelen: het balansprincipe wordt dus volledig toegepast. Dit is echter niet meer het geval voor de bedrijfsuitbatingen die geen boekhouding voeren, vermits de debetposten dan aftrekbaar zijn, niet bij het ontstaan maar slechts bij het betalen van de schuld.

Dit verschil in de fiscale behandeling van juridisch gelijkwaardige gevallen is uit te leggen daar geen aftrekking mag toegestaan worden voor verdoken posten, zoals b.v. de ontdoken overdrachtstax, terwijl de aftrekbaarheid van schulden in bedrijven zonder boekhouding wellicht moeilijkheden zou veroorzaken voor de bewijsvoering betreffende de ontstane en nog niet afgetrokken passiva-posten.

37. Als datum van betaling geldt, niet de datum waarop de schuldeiser de fondsen ontvangt, maar de datum waarop deze het patrimonium van de schuldenaar verlaten (Gent 12.5.1954 Rev. Fisc. 1955, 480). Anderzijds is de loutere eventualiteit, dat een uitgave later zou terugbetaald worden, niet van aard de aftrekbaarheid te beletten (Luik 9.4.1951 Rev. Jur. Fin. 1952, 106, en 1951, 274).

38. De aftrekbare uitgaven moeten veroorzaakt zijn door het bedrijf of beroep. Dit oorzakelijk verband is vanzelfsprekend in feite na te gaan, en werd b.v. aangenomen voor receptiekosten met het oog op het verkrijgen van bepaalde latere voordelen (Brussel 27.12.1952, Journ. Prat. de Dr. Fisc. 1953, 94) of voor uitgaven, noodzakelijk om het bestaan van het bedrijf niet in gevaar te brengen (Gent 1.12.1954 Rev. Fisc. 1954, 511) (27).

Enkele moeilijkheden worden hierna onderzocht.

B. Lonen en andere sommen betaald ingevolge prestaties van derden.

39. Alle sommen betaald aan derden wegens prestaties ten bate van het bedrijf zijn aftrekbare bedrijfslasten, onverschillig of zij betaald worden ingevolge een dienstverhuring (artikel 26 § 2, 3°) of eender welke andere omstandigheid. Dit omvat alle categorieën van erelonen en commissielonen, opgesomd in de langdradige en volstrekt nutteloze bepaling van artikel 26 § 2, 2°, tweede lid. Het is immers waar voor alle bedrijfslasten, en hoefde hier niet gepreciseerd, dat deze uitgaven slechts aftrekbaar zijn wanneer ze voldoende bewezen zijn, hetgeen de aanduiding van de beneficianten noodzakelijk maakt. Deze aanduiding is immers ook nodig b.v. voor schuldeisers van financiële lasten of gewone wedden en lonen (28).

Een andere tekst beperkt de aftrekbaarheid van lonen, nl. artikel 27 § 3, tweede lid. Deze tekst, die een bepaald misbruik moet voorkomen (n° 24 supra), is slechts toepasselijk voor de bedrijven bedoeld onder artikel 25 § 1, 1°. Het schijnt ons echter dat hetzelfde misbruik ook kan bestreden worden zonder deze tekst, nl. op grond van het principe dat de belasting naar de werkelijke toestanden moet geheven worden, en dat het toekennen van zogenoemde lonen, die aan geen werkelijke prestatie beantwoorden, de realiteit niet kan wijzigen (29).

Zekere moeilijkheden kunnen zich voordoen in ver-

band met bijkomende voordelen, door de werkgevers te laste genomen zonder dat hij daartoe wettelijk of contractueel zou gehouden zijn. Het wordt aangenomen dat gratificatiën (vgl. Cass. 2.3.1954 Pas. 568) en gewone diensten, zoals b.v. de inrichting van een cantine, samen met het loon aftrekbaar zijn. Daarentegen heeft de rechtspraak de aftrekbaarheid verworpen van de uitgaven wegens groepsverzekering van het personeel, omdat deze uitgave in feite een vrijgevigheid zou inhouden voor de begunstigden (Brussel 18.1.1954 Rev. Fisc. 1954, 920; id. 8.5.1954, Bull. Dir. Bel. 1055, 9; id. 2.5.1954 Rev. Fisc. 1955, 975; Zie ook Ameryckx n° 157 en 211; en Feye, Traité, n° 240).

C. Verplaatsingskosten.

40. De uitgaven verbonden aan eigenlijke beroepsverplaatsingen zijn ongetwijfeld aftrekbaar, maar deze aftrekbaarheid werd dikwijls betwist voor de verplaatsingen tussen de private woonst van de belastingplichtige en de plaats waar hij zijn bedrijf heeft of zijn beroep uitoefent. Weinig arresten werden echter gepubliceerd (30). M.i. moet gezocht worden naar de oorzaak van deze verplaatsingen: werd de private woonst gekozen op een zekere afstand van de plaats waar het beroep uitgeoefend wordt, en zulks om redenen van private aard, dan bestaat vanzelfsprekend geen oorzakelijk verband tussen de bedrijfsactiviteit en de heen- en terugreizen. Wanneer de belastingplichtige daarentegen op een bepaalde plaats gevestigd is, en niet in gunstige voorwaarden naar de plaats van zijn beroepsbedrijvigheid kan verhuizen; wanneer hij verschillende activiteiten op verschillende plaatsen uitoefent, welke op gepaste wijze van uit zijn woonst te bereiken zijn; of wanneer de woonst, alhoewel niet gevestigd op de plaats van zijn bedrijf, dan toch gekozen werd naar redenen van professionele opportuniteit; — in deze of gelijkaardige gevallen kan het oorzakelijk verband wel aanwezig zijn (31).

41. In de grond komt het hier toch op een feitelijke kwestie neer, terwijl bovendien een zekere voorzichtigheid geboden is bij de beoordeling van de toestand in de voorgelegde gevallen. Het zonder meer opnemen van deze kosten zou inderdaad al te gemakkelijk aanleiding kunnen geven tot begrijpelijke misbruiken.

D. Uitgaven veroorzaakt door een strafbare handeling.

42. Heel dikwijls moet de jurist vaststellen, dat een theoretische redenering, opgebouwd op bepaalde premissen, tot zeer uiteenlopende conclusies kan leiden. De dialectiek is een kunst. Wie een zekere ervaring in deze kunst bezit, kan bijna altijd tegen een logische redenering een andere logische redenering stellen in tegenovergestelde zin.

Wat de rechterlijke uitspraken betreft mag men overigens opmerken dat de beslissing vaak eerder het gevolg is van een subjectieve betrachting naar rechtvaardigheid vanwege de rechter die het vonnis velt, terwijl de motivering slechts a posteriori opgebouwd is. Wij willen dit trouwens geenszins becritisieren, integendeel: hoe onvolmaakt het menselijk aanvoelen van de rechtvaardigheid ook weze, men mag toch in het algemeen veel meer vertrouwen stellen in de rechtvaardigheidszin van een ervaren en onpartijdige rechter, dan in de uitslag van een abstracte redenering.

43. De discussie over het aftrekbaar karakter der betalingen die het gevolg zijn van een strafbare han-

deling, blijkt een typisch voorbeeld van dit verschijnsel, waar abstracte uitspraken in feite beïnvloed worden door subjectieve strekkingen.

Het ligt inderdaad voor de hand dat de boete en gerechtskosten, verschuldigd ingevolge een veroordeling door een correctionele rechtbank, b.v. wegens oplichting of valsheid in geschriften, geen bedrijfsuitgaven zullen zijn. Het werd wellicht nooit voorgehouden dat tussen dergelijke betalingen en het uitoefenen van een beroep enig oorzakelijk verband kon bestaan.

44. Dezelfde oplossing is reeds minder zeker indien het gaat over veroordelingen wegens misdrijven begaan zonder positief opzet, b.v. onvrijwillige verwondingen veroorzaakt door een verkeersongeval. Het begrip « oorzaak » wordt hier complex, en zowel de oorzaak van de verplaatsing (die een beroepsverplaatsing kan zijn) als de oorzaak van de aanrijding kunnen in aanmerking genomen worden. Een onderscheid kan nog gemaakt worden tussen de veroordeling die het rechtstreeks gevolg is van de inbreuk op de strafwet (boete) en de veroordeling die er slechts onrechtstreeks uit voortvloeit, door toepassing van artikel 1382 B.W. (schadevergoeding aan de slachtoffers).

45. Het is nog mogelijk, het probleem anders voor te stellen waar het b.v. gaat over transactionele schadevergoedingen, vastgesteld zonder strafrechterlijke uitspraak; of nog, wanneer de strafbare handeling juist bestaat in het voeren van een bepaalde bedrijvigheid, waarvan de opbrengst overigens aan gewone of uitzonderlijke belastingen onderworpen was (b.v. leveringen aan de vijand in oorlogstijd).

46. In al deze gevallen heeft de rechtspraak de aftrekbaarheid van boeten, gerechtskosten of schadevergoedingen verworpen (Zie Cass. 10.1.1944 Pas. 136; 4.12.1951 Pas. 1952.1.177; Brussel 5.3.1951 Rev. Jur. Fisc. 1951, 163; Gent 6.5.1953 Rev. Fisc. 1954, 39 bevestigd door Cass. 26.10.1954 Pas. 1955.1.167; Cass. 28.6.1955 Pas. 1172; Gent 14.7.1954 Inz. Rademan; Gent 26.2.1957 inz. Dequeker). De aftrekbaarheid in hoofde van de burgerlijk verantwoordelijke persoon werd verworpen door Brussel 29.10.1955 Rev. Fisc. 1956, 502, maar werd aangenomen door de Minister van Financiën in het antwoord op een parlementaire vraag: Rev. Fisc. 1956, blz. 987.

De essentiële beweegredenen van deze uitspraken schijnt hierin te liggen, dat de gevolgen van een strafbare handeling volledig door de plichtige moeten gedragen worden, zonder dat hij ter compensatie zou mogen aanspraak maken op een fiscale ontlasting. De aanslagvoet van onze inkomstenbelastingen zijn immers zo zwaar geworden, dat de fiscaal aftrekbare uitgaven voor een zeer gevoelig aandeel door de Staat zelf betaald worden: van 250.000 fr. af komt de helft of meer van alle belastbare winsten aan de fiscus toe. De boete of schadevergoeding die in deze winstenschijf zou liggen, zou, indien ze aftrekbaar ware, voor de helft of meer door de Staat betaald worden. Omgekeerd worden deze boeten nu verzwaard met de belasting die er blijft op drukken.

E. Aftrekbare belastingen.

47. Hier stelt zich meestal niet het probleem van het oorzakelijk verband: de feitelijke omstandigheden — en enkele uitzonderlijke teksten — laten toe op duidelijke wijze de als bedrijfslast aftrekbare belastingen te kennen. Als meest voorkomende voorbeelden mogen hier vermeld worden:

- de bedrijfsbelasting;
- de grondbelasting op bedrijfsimmobilien;
- de mobiliënbelasting (b.v. op bedrijfsleningen, wanneer zij ten laste blijft van de schuldenaar);
- de verkeersbelasting op bedrijfsvoertuigen;
- de onrechtstreekse belastingen (b.v. overdracht-taxe en douanerechten), plaatselijke of speciale taxes verschuldigd ingevolge bedrijfsverrichtingen.

Daarentegen wordt door speciale teksten de aftrekbaarheid van de nationale crisisbelasting, alsook van de meeste uitzonderlijke belastingen, formeel uitgesloten.

Men zal nochtans opmerken dat deze uitsluiting niets te maken heeft met een ontbreken van oorzakelijk verband met het bedrijf. Zij is integendeel de weergave van een principiële stelling die volledig vreemd blijft aan onze regeling inzake gewone inkomstenbelasting: dat de bedoelde heffingen, althans theoretisch, behandeld worden als een voorafneming op de inkomsten zelf die ze bezwaren.

Deze gedachte is terug te vinden in de motieven van de arresten van Cassatie, in verband met de belasting op het kapitaal (b.v. Cass. 4.7.1950 Pas. 806 met opm. W.G.; 14.11.1950 Pas. 1951.1.160 en 12.6.1956 Pas. 1105). Voor deze laatste bestond immers geen tekst over de aftrekbaarheid. De bedoelde arresten stellen echter vast dat de belasting op het kapitaal een voorafneming (prélèvement) op het patrimonium uitmaakt, en dat deze voorafneming, door haar natuur zelf, niet onderworpen kan zijn aan enige voorwaarde in verband met het bedrijfskarakter der belaste goederen (32).

48. Belastingsverhogingen en intresten zijn onderworpen aan dezelfde regeling als de hoofdsom, krachtens het principe: *accessorium sequitur principale* (Brussel 12.11.1952 Rev. Fisc. 1953, 311; Cass. 12.2.1952 Pas. 342; Gent 2.4.1957 inz. N.V. La Carpette).

49. Indien de aftrekbaarheid van belastingen weinig of geen moeilijkheden meebrengt wat betreft het oorzakelijk verband met het bedrijf, dan geeft ze toch aanleiding tot enkele bijzondere problemen wat betreft het jaar over hetwelk de aftrekking mag geschieden.

« De hoofdregel is hier dat de belastingen een bedrijfslast zijn, niet van de inkomsten die ze bezwaren noch van het jaar tijdens hetwelk zij verschuldigd worden, maar wel van het jaar tijdens hetwelk zij effectief worden betaald. Deze regel is immers de loutere toepassing van artikel 26 § 1, eerste lid, en wordt bekrachtigd door een talrijke rechtspraak. (Zie o.m. Cass. 17.1.1938 Pas. 12; Cass. 3.2.1941 Pas. 26; 25.2.1942 Pas. 56; 8.10.1945 Pas. 234; 22.12.1947 Pas. 553; 4.11.1952 Pas. 1953.1.135; 16.6.1953 Pas. 819; 21.12.1953 Pas. 1954.1.526; 26.1.1954 Pas. 461; 9.11.1954 Pas. 1955.1.207 arrest Bindelle, met opmerkingen F.D.; 22.5.1956, Pas. 1011; ook: Brussel, 9.10.1952 Rev. Fisc. 300; Gent 7.1.1953 Rev. Fisc. 494; Brussel 21.1.1953, J.P.D.F. 224; en 4.2.1953 Rev. Fisc. 646. Enz... Nochtans werd de aftrekbaarheid aangenomen over 1944 van overdrachtstaxe als schuld geboekt op 31.12.1944: Brussel 4.7.1955 Rev. Fisc. 1956, 55).

50. Deze regel kent evenwel nog een uitzondering, benevens deze reeds vermeld onder n° 36 hierboven. Voorafbetalingen gestort in uitvoering van artikel 35 § 9 zijn aftrekbaar over het jaar dat volgt op het jaar tijdens hetwelk de inkomsten verkregen werden (cfr. tekst artikel 26, § 1, derde lid. — De tekst spreekt wel niet over de betalingen uitgevoerd tijdens de 15

dagen die het jaar volgen, maar dan geldt dezelfde oplossing krachtens de algemene regel.).

51. Als bijzonderheid dient aangestipt dat spontane betalingen, uitgevoerd over verschuldigde belastingen, aftrekbaar zijn zelfs indien deze belastingen nog niet ingekohierd werden (Cass. 9.11.1954 Pas. 1955.1.207, arrest Bindelle reeds aangehaald. Zie ook Brussel 17.11.1954 Rev. Fisc. 1955, 696 en Gent, 6.5.1953, inz. Esquet). De betaling geldt als kwijting van een schuld zelfs indien de uitvoerbare titel van deze schuld nog niet tot stand werd gebracht. Het is trouwens in deze gedachtengang dat het beheer elk jaar, in December, door berichten in het Staatsblad, het publiek uitnodigt tot het doen van dergelijke stortingen (33).

Wat de afhoudingen aan de bron betreft, werd tot vóór enkele tijd de praktijk toegepast, dat deze slechts voorschotten uitmaken op een later in te kohieren aanslag, en aldus bedrijfslasten zijn van het volgende jaar. Het Hof van Beroep te Gent besliste echter, in een arrest dd. 29.1.1957 (inz. Veranneman) dat de afhoudingen een last zijn van het jaar tijdens hetwelk zij geschieden. Zij zijn immers niet een voorschot op later verschuldigde belasting, maar de betaling van een eisbare belastingsschuld.

F. Verliezen en minderwaarden.

52. Uit allerlei omstandigheden kan voortvloeien dat het bedrijf een verlies ondergaat. Zekere verrichtingen kunnen een ongunstig verloop hebben, dat in het jaarresultaat opgeslorpt, en dus met de andere ontvangsten gecompenseerd wordt. Zekere toevallige omstandigheden kunnen bepaalde activa volledig of gedeeltelijk doen verdwijnen: diefstal van bedrijfsgoederen (Brussel 30.3.1949 bevestigt door Cass. 25.4.1950, Pas 587, J.P.D.F. 1953, 156); vernieling door een toevallige, minstens niet vrijwillig veroorzaakte gebeurtenis (onder voorbehoud voor de eventuele verzekeringsvergoeding); verlies van een schuldvordering door onvermogen van de schuldenaar; devaluatie van een schuldvordering in vreemde munt, enz. (34).

Het werd nooit betwist dat deze omstandigheden invloed moeten uitoefenen op de berekening van de aftrekbare winst. Weliswaar spreekt art. 26 § I, eerste lid, alleen van uitgaven, maar we hebben reeds opgemerkt (n° 31) dat alle lasten, hetzij zij gematerialiseerd zijn door een verlies hetzij zij bestaan in een uitgave *sensu stricto*, krachtens deze regel aftrekbaar kunnen zijn.

De hier besproken toestanden hebben vanzelfsprekend niets gemeens met de verliezen waarvan sprake in art. 32 § I, tweede lid: deze laatste tekst is alleen toepasselijk over verliessaldi van een boek- of dienstpaar. (Vgl. Cass. 2-5-1956, Pas. 919 en Cass. 23-5-1950 Pas. 678 met nota W.G.). Zij hebben ook niets gemeens met de afschrijvingen, dewelke een geleidelijke waardevermindering veronderstellen.

53. Voor verliezen, (geleden onder de vorm van minderwaarde of andere) blijven de gewone regelen over het oorzakelijk verband (het moet gaan over verliezen van of op bedrijfsgoederen) en de annaliteit toepasselijk. Dit laatste wordt verduidelijkt door de bepaling van art. 26 § I, tweede lid, die binnen de opgegeven voorwaarden de aftrekbaarheid aanneemt van « vaststaande schulden of verliezen ». Tijdens de voorbereidende werkzaamheden werd gepreciseerd dat deze tekst aansluit met het begrip van « zekere en effen schulden » naar art. 551 Wb. Burg. Rechtsvordering (Zie ook Van Houtte, Beginselen, n° 218).

54. Er is geen probleem wanneer het verlies bekend en definitief ondergaan is tijdens het jaar gedurende hetwelk de gebeurtenis, die het verlies tweewegbracht, zich heeft voorgedaan. Dit is b.v. het geval bij devaluatie van een schuldvordering in vreemde munt, wanneer de omstandigheden dezer devaluatie toelaten onmiddellijk het verloren bedrag te berekenen. Ook nog bij faillissement van een schuldenaar, wanneer het faillissement tijdens hetzelfde jaar gesloten wordt bij gebreke van actief.

Anders gaat het wanneer de belastingplichtige geen tijdige kennis heeft van de gebeurtenis zelf (b.v. een wet met retroactief karakter doet het voordeel van een contract verliezen) (35) of van haar gevolgen, of nog wanneer de schadelijke gevolgen van deze gebeurtenis zich slechts na een zeker tijdverloop voordoen.

55. Verschillende hypothesen worden hierna ontleed. Om de toestanden te beschrijven die tot een verlies of minderwaarde aanleiding geven, is men soms geneigd gebruik te maken van dezelfde terminologie, als diegene die door de wetgever gebruikt wordt met betrekking tot de meerwaarden. Zo zou men kunnen spreken van gerealiseerde of louter uitgedrukte minderwaarden. Dergelijke handelwijze is echter niet zonder gevaar, daar zowel de materiële toestanden als de wettelijke regelingen essentieel verschillen.

56. *Eerste geval.* Het verlies is ingevolge de bedoelde gebeurtenis ondergaan. Het is een realiteit geworden, en als dusdanig volledig bekend. Het is dan onmiddellijk aftrekbaar, over het jaar zelf tijdens hetwelk de gebeurtenis zich heeft voorgedaan.

57. *Tweede geval.* De feitelijke omstandigheden maken het verlies zeker en definitief, maar het verloren bedrag kan slechts bepaald worden door een raming. Als voorbeelden kan men aanhalen: de minderwaarde van gronden door het omploegen van een weide (arrest Gent 25-10-1955 inz. Vandenbroucke), de minderwaarde van een bouwgrond ingevolge administratieve reglementen die de bouwmogelijkheden beperken, enz.

Deze toestanden werden slechts zeer zelden door de rechtspraak ontmoet en ontleed. Als criterium schijnt ons te weerhouden, niet het feit dat een verlies door een definitief bepaalde som uitgedrukt is, maar wel dat het materieel geleden werd. Aftrekbare verliezen moeten afhangen van de realiteit, niet van een of andere uitdrukkingsmodaliteit.

58. *Derde geval.* De feitelijke gebeurtenissen maken het verlies waarschijnlijk of zelfs zeker, maar het bedrag ervan zal slechts later bepaald worden, wanneer deze gebeurtenissen hun ontknoping zullen bereikt hebben. Dit gebeurt b.v. wanneer een schuldenaar van het bedrijf een concordaat bekomt met boedelafstand en realisatie van zijn actief. De schuldvordering wordt dubieus, maar het bedrag van het actief en dus ook het aandeel van de schuldvordering, dat als verloren zal moeten aangezien worden, is nog niet bekend. Volgens de rechtspraak is hier dan ook nog geen aftrekbaar verlies (Cass. 22-4-1952 Pas. 530; Cass. 8-5-1956 Pas. 959; Cass. 16-1-1957 inz. Spinette; Luik 24-12-1952 Rev. Fisc. 1953, 213).

Een gelijkaardig geval werd beslecht door een arrest van het Hof van Beroep te Gent dd. 28-2-56 inz. S. V. Bovina. Dit arrest beslist dat de boeking van een verliespost wegens waardevermindering van gecontracteerde goederen, vóór de levering en betaling van deze goederen, niet te ontleiden is als een verlies op

een schuldvordering noch op stock, vermits noch van schuldvordering noch van stockbezit sprake kan zijn op de datum van de boeking. Deze boeking wordt dan ook behandeld als een loutere reserve voor de toekomstige verliezen, dewelke slechts later een realiteit zullen worden.

59. Zijn alle minderwaarden aftrekbaar?

Hier moet gewezen worden op een nieuw onderscheid. Minderwaarden die aan de voorwaarden van art. 26 §I beantwoorden (annaliteit en causaliteit) zijn aftrekbaar krachtens deze algemene regel.

Het oorzakelijk verband echter mag niet op dezelfde wijze bepaald worden voor al de belastingplichtigen. Voor ondernemingen (art. 25 § I, 1°) die belastbaar zijn volgens het balansprincipe, zijn niet alleen de ontvangsten en uitgaven stricto sensu, maar ook alle waardeschommelingen van bedrijfsgoederen in aanmerking te nemen. Realisatie van patrimonium-bestanddelen, wanneer deze in het bedrijf belegd waren, kunnen aanleiding geven tot belastbare winst alhoewel deze realisatie op zichzelf geen bedrijfsverrichting uitmaakt: het volstaat dat de waardeverplaatsing in het raam van de exploitatie zou te voorschijn komen. Zo b.v. is een wever geen handelaar in weefgetouwen. Nochtans zal de meerwaarde verkregen tijdens en ingevolge bedrijfsverrichtingen, belastbaar zijn. Hetzelfde bij overdracht van cliënteel. Omgekeerd zal de niet afgeschreven minderwaarde ook aftrekbaar zijn.

Vrije beroepen integendeel zijn belastbaar, niet op basis van het balansprincipe maar wel naar de regel van de exploitatierekening (deze term wordt gebruikt onder het boven gemaakte voorbehoud). De geneesheer is geen handelaar in radioscopie-toestellen. Verkoopt hij er één, dan is het batig verschil tussen af te schrijven waarde en verkoopprijs geen bedrijfswinst, maar slechts een toevallige winst. Omgekeerd zou het negatief saldo van deze verrichting geen bedrijfskarakter vertonen, en dus niet aftrekbaar zijn (Vgl. arrest Gent 28-2-1956 inz. Troch. Deze redenering belet natuurlijk niet de toepassing, ook bij vrije beroepen, van afschrijvingen.)

G. Afschrijvingen

60. Meer dan alle andere bedrijfslasten hebben de afschrijvingen de aandacht van de wetgever genoten. Het aftrekken van afschrijvingen wordt door de vennootschappenwet (art. 77, tweede lid) voorgeschreven. De wijze waarop deze aftrekking kan geschieden werd in detail door economen en boekhouders bestudeerd. De fiscale wet bevat anderzijds enkele voorschriften, die eerder de aftrekbare afschrijvingen beperken. Dit is trouwens te begrijpen, rekening gehouden met de misbruiken die de wetgever heeft willen voorkomen.

Door economen of technici der boekhouding wordt niet zelden voorgehouden dat de afschrijvingen, om de productie-capaciteit van een bedrijf te vrijwaren, moeten berekend worden niet naar de kostprijs maar naar de vervangingsprijs der af te schrijven activa, ten einde rekening te houden enerzijds met de schommelingen van de munt, anderzijds met de technische veroudering. De fiscale wetgever heeft zich echter op een ander standpunt geplaatst: voor hem moet de afschrijving uitsluitend het belegd kapitaal als bezitselement gaaf houden, en dit bezit wordt verondersteld uitgedrukt te zijn door onveranderlijke munteenheden. Van daar het wettelijk voorschrift, naar hetwelk de afschrijvingen gegrond zijn op het bedrag van de belegde gelden of op de kostprijs (art. 26 § 2, 4° tweede lid).

Het Hof van Cassatie heeft dit standpunt toege-

licht in een arrest van 4-11-1955 (Pas. 1956.1.208) waar een werkelijke definitie van de afschrijvingen wordt gegeven in de volgende termen: «... sommen, die ingehouden worden om de waardevermindering van die goederen (nl. in het bedrijf belegd), welke zich werkelijk gedurende de belastbare tijd voordeed, te vergoeden, en aldus dit actief volkomen te herstellen» (36).

61. Als bedrijfslast onderscheidt de afschrijving zich essentieel van de reeds besproken minderwaarden. Het gaat hier niet meer over het dekken van een verlies, veroorzaakt door een toevallige gebeurtenis of ongelukkige verrichting, die op geïsoleerde wijze de bedrijfsresultaten beïnvloedt; de afschrijving is integendeel een verschijnsel van blijvende aard, waarmede rekening te houden is zodra bepaalde fondsen belegd worden, voor de exploitatie van een bedrijf of de uitoefening van een beroep, in goederen onderhevig aan waardevermindering.

62. Het oorzakelijk verband tussen de afschrijvingen en de exploitatie moet onderzocht worden op basis van dezelfde criteria als diegene die gelden voor alle andere bedrijfslasten: de afgeschreven goederen moeten belegd zijn in het bedrijf (37). Eventueel kunnen zekere goederen een dubbele, professionele en private aanwending krijgen. De afschrijvingen zullen dan in dezelfde mate moeten geventileerd worden. Dit is nogmaals de toepassing van de algemene regel.

De toepassing van afschrijvingen is niet beperkt tot de waardevermindering ingevolge slijtage: het kan soms aangewezen zijn, afschrijvingen toe te passen op stilgelegde uitrusting. Verder is zij ook niet beperkt tot de eigenlijke kostprijs: de uitdrukking «belegde gelden» betekent eveneens de waarde van de afschrijfbare activa op de datum van hun aanwending tot het bedrijf, zelfs indien deze goederen voorheen tegen een hogere of lagere prijs aangeworven, zelfs onder kosteloze titel verkregen werden (Cass. 4-11-1955 Pas. 208, reeds aangehaald, en Cass. 8-11-1955 Pas. 1956.1.226).

63. Wat het annaliteitsprincipe betreft, stellen de afschrijvingen integendeel zeer bijzondere problemen. De wet bepaalt inderdaad dat de aftrekbare afschrijvingen moeten «samengaan met een waardevermindering, welke zich gedurende de belastbare tijd werkelijk voordeed». Letterlijk begrepen is deze bepaling onmogelijk na te leven (38). Het is inderdaad onmogelijk, nauwkeurig of zelfs approximatief deze waardevermindering te bepalen, ten eerste omdat het waardebegrip zelf dubbelzinnig is, ten tweede omdat de waarde, hoe men ze ook zou bepalen, onderhevig is aan invloeden die aan de sleet volledig vreemd zijn (39). Enerzijds zal de waarde zeer uiteenlopende cijfers vertonen naargelang men zich in de plaats stelt van een koper of van een verkoper b.v. voor reeds gebruikte uitrusting, of nog indien men de waarde wil bepalen op grond van de resterende productiecapaciteit (40) van dezelfde uitrusting. Anderzijds zal deze waarde verschillen vertonen wegens schommelingen in de munteenheden, koersverschillen op zekere markten, schaarste aan productiegoederen of ook nog declassering er van ingevolge technische vooruitgang.

64. Rekening houdend met deze materiële toestand en met de noodwendigheden van de praktijk, werd door het beheer een stelsel opgebouwd en toegepast dat vrij algemeen zonder discussie wordt aangenomen (41). De afschrijvingen worden berekend op grond van vaste percentages op de aankoopprijs, naar jaarlijkse gelijke

delen. Voor de vaststelling van deze percentages wordt gestreefd naar een benadering van de gebruiksduur, maar deze is zeer approximatief. De praktijk toont aan dat over deze percentages weinig betwistingen bestaan. Het blijft trouwens steeds mogelijk, van het eenmaal aangenomen percentage af te wijken op grond van nieuwe feitelijke omstandigheden.

Anderzijds, vermits de percentages slechts een zeer onvolmaakte benadering opgeven van de werkelijke waardevermindering, zal de belastingplichtige nooit verplicht zijn (b.v. in geval van verlies) de volledige afschrijvingen te boeken (42). Het niet geboekt bedrag kan evenwel niet op de volgende jaren overgebracht worden, maar de belastingplichtige zal het kunnen aanrekenen door verlenging van de afschrijvingsperiode.

De betrekkelijke vrijheid van de belastingplichtige in het toepassen van afschrijvingen brengt echter mede dat de eenmaal gedane keus definitief zal zijn: wie geen afschrijvingen heeft aangerekend vóór balans en taxatie, zal daarop later niet meer kunnen terugkomen (Brussel 17-2-1937 S.V.R. VII bl. 519); Luik 10-7 1954 inz. S.A. Les Glaceries de la Sambre.)

Omgekeerd zullen boekhoudkundige afschrijvingen die het als bedrijfslast aftrekbaar bedrag overschrijden, ook niet verloren zijn: de verworpen overschotten blijven aftrekbaar op de volgende jaren, vermits het vast percentage niet overschreven wordt. Zij werken praktisch als een voor de volgende jaren aftrekbare reserve. (43)

Bij realisatie van activabestanddelen wordt, voor bedrijfsuitbatingen althans, de gewone regeling toegepast inzake meerwaarden of minderwaarden. Indien de realisatieprijs hoger ligt dan de nog af te schrijven boekwaarde, maakt het verschil in principe een belastbare meerwaarde uit. Indien de realisatieprijs lager is dan de nog af te schrijven boekwaarde, mag het verschil normaal als verlies geboekt worden. Wij hebben echter gezien dat deze regeling niet toepasselijk is op andere categoriën van belastingplichtigen dan de bedrijfsexploitanten (art. 25 § I, 1°).

65. Een opmerking is nodig in verband met zekere verrichtingen die in het algemeen de naam krijgen van afschrijvingen, alhoewel zij in feite aan een ander mechanisme beantwoorden. Dit is namelijk het geval voor de afschrijving, enerzijds, van dubieuze schuldvorderingen of verliezen; anderzijds, van uitzonderlijke uitgaven die aan de inkomsten van verschillende jaren ten goede komen, zoals b.v. kosten van eerste inrichting.

Wij hebben boven gezien (n° 19, 4° en 52 tot en met 58) welke regelen in het eerste geval de aftrekbaarheid beheersen. Deze regelen hebben met de afschrijvingen niets gemeens. Voor het tweede geval daarentegen worden de regelen inzake aftrekbaarheid der afschrijvingen toegepast, doch met meer soepelheid wat de toepassing van een percentage betreft. De fiscale praktijk volgt hier (zoals dikwijls) de aanwijzingen van de boekhouding. Deze oplossing heeft wel niet veel gemeens met de regel van de « werkelijke waardevermindering » voorzien door art. 26 § 2, 4°, maar zij beantwoordt aan de praktische noodwendigheden en geeft geen aanleiding tot betwistingen.

Het is duidelijk dat de wetgever aan het hier besproken geval niet heeft gedacht, en dit geval ook niet heeft geregeld. Er blijft dan geen andere uitweg, dan op dit geval de algemene regelen toe te passen voor zover zulks materieel mogelijk is.

Samenvatting

66. De studie van onze teksten, in hun huidige vorm, laat m.i. toe het mechanisme van aftrekbaarheid der bedrijfslasten te omschrijven als volgt:

1° De inkomstenbelastingen treffen slechts netto-inkomsten. Alles wat het verkrijgen of behouden van deze inkomsten komt bezwaren, hetzij als eigenlijke uitgave, hetzij als last, is aftrekbaar.

2° De aftrekbaarheid der aangevoerde lasten is verbonden aan een dubbele voorwaarde:

- a) oorzakelijk verband tussen de bedrijfsactiviteit en de last of uitgave;
- b) annaliteitsbeginsel: elke uitgave mag slechts afgetrokken worden (onder voorbehoud van nadere toelichting of aanpassing van deze regel in de teksten) over het jaar tijdens hetwelk de last werkelijk gedragen werd.

3° Het oorzakelijk verband gaat niet zover, dat de lasten slechts aftrekbaar zouden zijn van die inkomsten, waarvan het verkrijgen of behoud er in feite door bezwaard werd. De belastingen treffen immers niet een bedrijf of beroep, maar een persoon. De progressiviteit van de aanslagvoet eist dat alle winsten van een persoon over een dienstjaar zouden samengeteld worden. Verliesposten en lasten zijn dus ook samen te tellen, zodat er desgevallend een compensatie dient te gebeuren tussen de verschillende bedrijvigheiden. De aanslagbasis zal slechts in het algemeen resultaat gevonden worden.

4° Het vereiste van een oorzakelijk verband tussen de aftrekbare posten enerzijds en het verkrijgen of behouden van de inkomsten anderzijds, brengt mede dat geen posten aftrekbaar zijn (ten minste als bedrijfslasten) omwille van de bestemming gegeven aan de verkregen opbrengst. Hierdoor zijn alle nieuwe beleggingen van het voordeel der aftrekbaarheid uitgesloten. Inderdaad:

- a) beleggingen veronderstellen dat winsten eerst gemaakt werden, en daaraan een bepaalde bestemming gegeven werd;
- b) beleggingen worden gemaakt met de hoop op toekomstige winsten, maar hebben geen verband met het verkrijgen der huidige winsten.

5° De wet eist een oorzakelijk verband, maar geen opzet. De bedrijfsuitgaven moeten niet beantwoorden aan een *inzicht* van de belastingplichtige. In feite zijn ze dikwijls het gevolg van toevallige omstandigheden, ongelukkige voorspellingen, verkeerde vooruitzichten. Overigens is niet de doelmatigheid van de uitgave van belang, maar alleen haar oorzaak. Er moet dus geen onderzoek ingesteld worden over de opportuniteit of doelmatigheid der afgetrokken uitgaven (44).

6° De annaliteitsregel belet dat de belastingplichtige een vermenging zou teweegbrengen tussen de resultaten van verschillende jaren, en aldus de normale toepassing van de progressiviteit van de aanslagvoeten zou belemmeren. Nochtans is het onvermijdelijk dat, in een reeks bepaalde gevallen, twijfel of betwisting zal ontstaan over de bepaling van het dienstjaar dat werkelijk bezwaard werd. De feitelijke omstandigheden die tot het bestaan van een uitgave of last aanleiding geven kunnen zich over een zekere periode uitstrekken. De bepaling van het dienstjaar over hetwelk de aftrekking mag geschieden is dan meestal onverschillig (ten minste wat het principe betreft), en wordt in een reeks gevallen door de wet geregeld. Bij gebrek aan wettelijke bepaling is de heersende rechtspraak in de zin

dat de aftrekbaarheid slechts mogelijk is wanneer de omstandigheden die de last of het verlies veroorzaakt hebben, voltrokken zijn.

7° Bij deze twee principiële voorwaarden zou ook mogen melding gemaakt worden van het realiteitsprincipe, dat echter niet aan de bedrijfslasten eigen is, maar gans de regeling inzake inkomstenbelastingen beheerst.

Dit principe zou kunnen omschreven worden als volgt: de grondslag der inkomstenbelastingen wordt bepaald naar werkelijkheden. Verkeerde voorstelling of gebrekkige boeking van zekere verrichtingen kunnen de belastbaarheid, of de aftrekbaarheid van de onjuist voorgestelde bestanddelen niet wijzigen. Zo hebben we gezien dat het niet volstaat zekere bedragen als lonen te boeken om ze te mogen aftrekken: het is daarenboven nog nodig dat deze lonen aan werkelijke prestaties beantwoorden. Omgekeerd wordt aangenomen (M. A. van 3 Juli 1943) dat de onjuiste boeking van aftrekbare elementen, onder een benaming waaronder ze niet aftrekbaar zouden zijn, ook mag gerectificeerd worden. Alleen de werkelijkheid komt in aanmerking.

8° *De lege ferenda* is, aan de hierboven samengevatte regeling, weinig te veranderen. De wettelijke constructie inzake bedrijfslasten is logisch en samenhangend. Wel zou de tekst technisch kunnen verbeterd worden (b.v. terminologie, zie hierboven n° 14, voetnota en 31; bezoldigingen ten laste van het bedrijf, n° 34; voorschriften van art. 27, § 2 en § 3, tweede lid, die in feite slechts negatief werking hebben en dus beter onder art. 26 § 2 zouden thuis horen). Dit heeft echter niet veel belang, eenmaal dat de interpretatie en de toepassing van een tekst, al weze hij gebrekkig opgesteld, vaststaan.

De éérste en voornaamste bestaansreden van een wettekst is immers, rechtszekerheid te brengen. Dit is, jammer genoeg, niet altijd het geval.

Mr Ignace CLAEYS-BOUUAERT,
Advocaat bij het Hof van
Beroep te Gent.

(1) Voorbeeld: belastingplichtige met 2 personen ten laste: Bezoldiging 80.000 fr. - aftrekking 20.000 fr. - Bedrijfsbelasting (op 60.000 fr.): 5.175 fr. — Bezoldiging 400.000 fr. - aftrekking 100.000 fr. - Bedrijfsbelasting (op 300.000 fr.): 64.500 fr.

(2) Cfr. Calais en Windey, *La taxe Professionnelle*, n° 23 en volgende. De theorieën over de winstberekening naar exploitatierekening of naar balans werden weinig bestudeerd in ons land, maar werden dikwijls behandeld door de Franse rechtsleer. Zie onder meer, benevens de door Calais en Windey aangehaalde auteurs: R. Blancher, *Les Impôts des Entreprises Industrielles et Commerciales*, 1954, blz. 87.

(3) Cfr. Centre d'Etudes des Sociétés, *Le Régime fiscal des Sociétés*, II, blz. 112 en volgende.

Zie ook Feye, *Traité...* n° 205. Een praktisch overzicht over de toepassing dezer regel wordt gegeven door Ameryckx, *Inkomstenbelastingen*, n° 5 en 166 tot 175.

(4) Zelfs in de Franse wetgeving, die uitdrukkelijk naar het balansprincipe verwijst, bestaat geen verplichting tot uitdrukking van niet-gerealiseerde meerwaarden.

(5) Over het gebrek aan duidelijkheid en nauwkeurigheid in de wettelijke terminologie over deze niet belastbare bestanddelen, zie nota W.G. sub Cass. 3.3.1953 Pas. 513.

(6) Cfr. *Infra* n° 23.

(7) Cass. 22.49.1952 Pas. 53; Ameryckx n° 185.

(8) Vgl. arrest Brussel 2.7.1954, J.P.D.F. 1956, blz. 302.

(9) Cass. 16.12.1947 Pas. 550, en Ber. Gent 8.3.1949 J.T. 1949, blz. 313.

(10) Zie Ameryckx n° 177; Van Houtte, *Beginnelsen*, n° 247.

(11) Ameryckx n° 178.

(12) Cfr. Van Houtte, *Beginnelsen*, n° 248. Vgl. Bours n° 278.

(13) Cfr. Feye, *Traité* n° 192; Van Houtte, *Beginnelsen*, n° 249-250; Ameryckx n° 180 en 184; Calais en Windey, n° 315 en 329; C. Et. Soc. blz. 116-118; Bours n° 286.

(14) Een zeer typische uitspraak van het Hof van Cass. (5-12.1950 Pas. 1956, I, 205, Rev. Pr. Not. 1953, 401) mag hier tot illustratie worden aangehaald. Het Hof beslist dat sommen, betaald door een notaris wegens overname van een notarieel protocol, geen aftrekbare bedrijfsuitgaven zijn omdat deze betalingen een uitbreiding van de onderneming uitmaken. Men zal echter opmerken dat artikel 27 niet op de winsten van vrije beroepen toepasselijk is. Deze uit-

spraak toont o.i. duidelijk aan dat de hier besproken teksten eigenlijk niet een belastbaar element bij de winsten voegen, maar wel de aftrekking van zekere betalingen verbieden, en zulks in toepassing van het algemeen principe van artikel 26 § 1, omdat de bedoelde betalingen niet als bedrijfslasten maar slechts als aanwending van winsten te ontleden zijn.

(15) Over de toepassing van deze tekst, zie arrest Brussel 28.3.1955, J.P.D.F. 1956, 23.

(16) Vgl. Ameryckx, n° 232.

(17) Cfr. de uiteenzetting in Van Houtte, *Beginnelsen*, n° 238.

(18) Cass. 20.5.1952 Pas. 609.

(19) Cfr. Bours n° 338. De talrijke arresten (onder meer Luik 30.1.1942 Rev. Pr. Soc. 1952, 103 met opm. J. Pr. Renauld; Cass. 4.5.1956 Pas. 931 en arresten aangehaald sub n° 36 en 49 *infra*) waar het vereiste wordt vooropgesteld dat een uitgave werkelijk moet uitgekeerd zijn, schijnen deze thesissen niet te ontzenuwen: de aftrekbaarheid van geleden verliezen en minderwaarden werd nooit betwist. De moeilijkheid in de door bedoelde arresten beslechte procedure had geen betrekking op de aftrekbaarheid van een geleden verlies of minderwaarde, maar wel op een schuld, welke door een latere betaling moest vereffend worden. Men zal daarbij opmerken dat het woord « uitgaven » in artikel 26 § 1, eerste lid, van de oorspronkelijke wet van 29.10.1919 dagteekent en dus door de wetgever gebruikt werd op een tijdstip waarop er nog geen sprake was van taxatie naar balansprincipe.

(20) Zie verslag Wauwermans, Parl. Besch. Kamer 1918-1919 (Doc. 320), blz. 1419, n° 19. De exemplatieve opsomming in het verslag is overigens vollediger dan die van art. 26 § 2. Men raadplege ook hieromtrent het werk van dezelfde Wauwermans: « *L'Impôt sur le Revenu* », Bruylant 1920, blz. 61-62 en blz. 74-75; en Feye, *Traité*, n° 233.

(21) De commentaren over deze tekst maken gewoonlijk melding van drie voorwaarden: benevens de annaliteit wordt een onderscheid gemaakt tussen: a) het feit dat de uitgaven *betrekking hebben* op de uitoefening van het bedrijf, en b) dat ze gedaan zijn met het oog op het verkrijgen of behouden van de inkomsten. Letterlijk zou dit betekenen dat de aftrekbaarheid afhangt van: a) een voorwaarde, in verband met de natuur van de uitgave, en b) een voorwaarde van opzet. Geen enkel commentator gaat echter zo ver, dit zou immers gans de aanvaarde interpretatie van artikel 26 § 1 omver werpen en een reeks tegenstrijdigheden in de tekst zelf doen ontstaan. Rekening gehouden met de bedoeling van de wetgever en met de vaste toepassing schijnt het ons logischer, aan te nemen dat de laatste woorden (om die inkomsten te verkrijgen of te behouden) te begrijpen zijn als een toelichting van de term « bedrijfsuitgaven ». In dat geval is er geen principieel verschil tussen de twee vooropgestelde vereisten.

(22) Vgl. Ameryckx, n° 154.

(23) Zie in dezelfde zin: Calais en Windey, n° 630 en volgende. Ook: gecoördineerde onderrichtingen Bedr. Bel. n° 3197. In dezelfde gedachtegang zullen, in geval van verandering van beroep, de uitgaven of verliezen verbonden aan de vroegere activiteit, aftrekbaar blijven van de opbrengst van het nieuw beroep of bedrijf. Id. n° 2643.

(24) Cfr. Van Houtte, *Beginnelsen*, n° 255.

(25) Vgl. Calais en Windey, n° 504 en volg. met aangehaalde rechtspraak.

(26) Dit sluit overigens aan bij een zekere praktijk van de vroegere jaren: zie parlementaire vraag van dhr. Philippart, aangehaald Rev. Pr. Soc. 1954 blz. 269. Zie ook arrest Brussel 4.7.1955, J.P.D.F. 1946, 46.

(27) Enkele andere voorbeelden gegeven door Bours, n° 344-345. Zie ook Brussel 11.5.1955, J.P.D.F. 1956, 26, over zekere verplaatsings- en representatiekosten; en Brussel 11.4.1956, J.P.D.F., 283, in verband met stortingen, door een nijverheidsonderneming, aan een technische school, met de hoop op latere voordelen.

(28) Vgl. Ameryckx n° 194 bis en 204. Men mag hier ook herinneren aan het realiteitsprincipe, dat op gans de stof der inkomstenbelastingen toepasselijk is: cfr. *infra*, n° 66, 7°.

(29) Zgn. « fictieve lonen », d.w.z. niet-uitbetaalde lonen die aan werkelijke prestaties van de kinderen van een belastingplichtige beantwoorden, kunnen nochtans in aftrekking genomen worden. - Vgl. Cass. 12.5.1956, Pas. 966.

(30) Brussel 10.7.1950 Catin; Brussel 26.10.1954 J. Prat Dr. Fisc. 1955, 187; Luik 17.6.1946 Rev. Jur. Fisc. Fin. jan. 1947; Gent 16.6.1954 Leclercq; Brussel 11.5.1955 J.P.D.F. 1956, 26.

(31) Voor de bezoldigingen werd de moeilijkheid omzeild door artikel 29 § 4, 6°, waarbij een beperkte belastingsvrijdom verleend wordt.

(32) In deze rechtspraak wordt ook de gedachte vooropgesteld dat geen enkele wettekst het karakter van bedrijfsuitgave aan minderwaarden van activa verleent. Men zal nochtans opmerken dat de aftrekbaarheid van een reeks minderwaarden nooit betwist is geweest. - Deze moeilijkheid wordt ook aangeraakt door Calais en Windey, n° 502-503.

(33) Deze betalingen zijn dus niet aftrekbaar, zoals men het soms zegt, ingeval een gedoogzaamheid van het beheer, maar wel ingeval de normale toepassing van de hier uiteengezette principes.

(34) Een dikwijls besproken geval betreft de minderwaarde op inventaris. Cfr. C. Et. Soc. blz. 133 en vgl.; Bours n° 350-351; Calais en Windey, n° 423 bis en vgl. Deze minderwaarden geven aanleiding tot diverse moeilijkheden wat hun feitelijke vaststelling betreft. Deze moeilijkheden raken het hier besproken principe echter niet aan: eenmaal ze in feite vaststaan, wordt hun aftrekbaarheid niet betwist.

(35) Vgl. arrest Gent 24.4.1956 inz. N.V. Bonnetterie J. Stroobant.

(36) In den zelfden zin: Ameryckx, n° 213. Een critiek van het wettelijk stelsel werd uiteengezet door S. de Moffarts d'Houchenée, in J.P.D.F. 1957, blz. 5 en vgl., terwijl de «economische theorie» inzake afschrijvingen onder meer te vinden is in: Jean Valley, Amortissements, Autofinancement, Devaluation, blz. 10 en 94-95. En in: Verbruggen en Vanalderweireldt, Leerboek van het Fabrieksboekhouden, afd. II Hst. III. Men raadplege ook de gedetailleerde uiteenzetting van Feye, Traité, n° 242 en vgl.; en deze van Calais en Windey, n° 687 en volgende.

(37) Er is verder geen beperking wat de natuur der afschrijfbaare goederen betreft, voor zover ze een waardevermindering ondergaan: cfr. Van Houtte, Beginselen n° 258; Ameryckx n° 216; Feye, Traité, n° 251 en vgl.; Calais en Windey n° 724 en vgl., 753 en vgl., 766; Bours n° 349.

(38) Vgl. Van Houtte, Beginselen, n° 258.

(39) Over het waardevraagstuk: Van Houtte, Beginselen n° 382 en volgende.

(40) Cfr. Feye, Traité n° 248 en het aldaar besproken advies van Adv. Gen. Gesché.

(41) Voor de details van deze regeling, cfr. de coördinatie der adm. onderrichtingen, en Calais en Windey, n° 793 tot 832.

(42) Vgl. Ameryckx n° 228, en Feye, Traité n° 249. Zekere aspecten van deze praktijk worden besproken en becritiseerd door S. de Moffarts d'Houchenée, L'Amortissement différé et droit commercial et en droit fiscal, J.P.D.F. 1957, blz. 33 en vgl.

(43) Coord. Adm. Onderr., Bedr. Bel, n° 2010.

(44) Vgl. Feye, Traité n° 233. Calais en Windey, n° 499 en volgende.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 18 februari 1957.

Voorzitter: M. Fettweis.

Raadsheer-Verslaggever: M. Moriamé.

Advocaat-Generaal: M. Mahaux.

Verkoop met premiën. — Voorwerpen zonder handelswaarde.

In de zin van artikel 2 van het K.B. van 18 maart 1935 tot wijziging van het K.B. n° 61 van 13 januari 1935 is de handelswaarde van een voorwerp de marktwaarde daarvan.

Na er op gewezen te hebben, dat ter zake de als premie gegeven voorwerpen op zeer zichtbare wijze de kentekenen droegen van de verkopende firma, heeft het bestreden arrest, zonder vorenomschreven wettelijk begrip te miskennen, kunnen verklaren, dat zij deswege elke handelswaarde hadden verloren.

Aangezien het bestreden arrest bovendien heeft vastgesteld dat die voorwerpen slechts een louter publiciteitskarakter hadden, heeft het arrest, zonder enige van de door eiser in cassatie aangehaalde bepalingen te schenden, de vrijspraak van verweerder gerechtvaardigd.

Procureur-Generaal bij het Hof te Brussel t/ Gustin A.

Gelet op het bestreden arrest, op 9 mei 1956 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

Over het enig middel, schending van de artikelen 1 en 5 van het koninklijk besluit n° 61 van 13 januari 1935, houdende beperking en reglementering van de verkoop met premiën, gewijzigd bij artikel 2 van het koninklijk besluit n° 154 van 18 maart 1935,

doordat het bestreden arrest, hetwelk de vrijspraak van verweerder gerechtvaardigd heeft door de overweging dat de aangeboden voorwerpen geen premiën uitmaakten in de zin van bovengemeld koninklijk besluit n° 61, gewijzigd als bovenaangeduid, omdat zij een zuiver publiciteitskarakter hadden en hoegenaamd geen handelswaarde vertegenwoordigden, het beweerd ontbreken van handelswaarde van die voorwerpen afgeleid heeft uit het enkel feit dat zij op zeer zichtbare wijze de kentekenen dragen van de firma waarvan verweerder het beheer heeft, dan wanneer wettelijk alleen als van handelswaarde ontbloeit vallen te beschouwen die premiën waarvan de kostprijs de prijs van het hoofdoorwerp niet merklijk bezwaart;

Overwegende dat verweerder terechtstond wegens de telastlegging, met overtreding van de artikelen 1 en 5 van het koninklijk besluit n° 61 van 13 januari 1935 houdende beperking en reglementering van de

verkoop met premiën, gewijzigd bij de koninklijke besluiten van 18 maart 1935, 30 juni 1935 en 30 maart 1936, aan de voortverkopers in 't groot of in 't klein ofwel aan het publiek een premie aangeboden te hebben verbonden aan het verkopen van een koopwaar of aan het verstrekken van een dienst, ter zake aan de kopers van een zeker aantal boekjes sigarettenpapier zig-zag, premiën aangeboden te hebben welke bestaan in tabaksdozen, aanstekers en ballons.

Overwegende dat, in de zin van artikel 2 van het koninklijk besluit van 18 maart 1935, tot wijziging van het koninklijk besluit n° 61 van 13 januari 1935, de handelswaarde van een voorwerp de marktwaarde ervan is;

Overwegende dat, na erop gewezen te hebben dat ter zake de als premie gegeven voorwerpen op zeer zichtbare wijze de kentekenen droegen van de firma waarvan verweerder het beheer heeft, het bestreden arrest, zonder het bovenomschreven wettelijk begrip te miskennen, heeft kunnen verklaren dat zij deswege elke handelswaarde verloren hadden;

Overwegende dat, aangezien het bovendien vastgesteld heeft dat die voorwerpen slechts een zuiver publiciteitskarakter hadden, het arrest zonder welke ook der door aanlegger aangeduide bepalingen te schenden, de vrijspraak van verweerder gerechtvaardigd heeft;

Dat het middel niet gegrond is;

En overwegende dat de substantiële of op straf van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

Om die redenen:

Verwerpt de voorziening;

Laat de kosten de Staat ten laste.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 25 juni 1956.

Voorzitter: M. Fettweis.

Raadsheer-Verslaggever: M. Neven.

Alvocaat-Generaal: M. Mahaux.

Wegverkeer. — Tegenstrijdigheid in vonnis. — Voetgangersverplichtingen.

Het is tegenstrijdig te verklaren, eensdeels dat de bestuurder van een motorrijtuig een kruispunt en een doorgang voor voetgangers met een normale snelheid is opgereden, hoewel het hem niet meer mogelijk is geweest daarop zijn snelheid doeltreffend te minderen om een voetganger te vermijden, die het kruispunt en de gemerkte doorgang overstak, en anderdeels dat die bestuurder bedoeld kruispunt

en bedoelde doorgang met een zodanige snelheid is opgereden, dat zij het hem onmogelijk heeft gemaakt die hindernis, die nochtans kon worden voorzien, te vermijden.

Artikel 48/5, lid 1, van het verkeersreglement legt aan de voetgangers die de rijbaan willen oversteken o.a. de verplichting op, vooraleer zich op die baan te begeven, zich ervan te vergewissen, dat zij het kunnen doen zonder het verkeer van de bestuurders te hinderen. Naar luid van het tweede lid zijn zij verplicht op de plaatsen, waar dichtbij een doorgang voor voetgangers is, daarvan gebruik te maken. Deze bijkomende verplichting ontslaat ze niet van de in het vorige lid opgelegde verplichting.

Degueldre t/ Van den Berghe en cs.

Gelet op het bestreden vonnis, op 26 november 1955 in hoger beroep gewezen door de correctionele rechtbank te Charleroi ;

I. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissing gewezen over de ten laste van aanlegger ingestelde publieke vordering :

Over het middel, schending van de artikelen 418, 420 van het Strafwetboek, 26, 1°, van het koninklijk besluit van 8 april 1954, houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer, en 97 van de Grondwet.

doordat het bestreden vonnis, met wijziging van de beroepen beslissing, ten laste van aanlegger in verbreking bewezen verklaard heeft de inbreuk op artikel 26, 1°, van de Wegcode, en dienvolgens de inbreuk op de artikelen 418, 420 van het wetboek van strafrecht, en hem uit hoofde van die telastleggingen tot 15 frank geldboete veroordeeld heeft, om de reden dat hij het kruispunt waarop het ongeval plaats gegrepen heeft, met een zodanige snelheid had dienen op te rijden dat hij voorbereid was op iedere hindernis die steeds te voorzien is op elke plaats met een druk verkeer, en onder meer op het zelfs foutieve oversteken van de rijbaan door een voetganger.

dan wanneer, anderzijds, het bestreden vonnis erop wijst dat aanlegger in verbreking, vooraleer het kwestieuze kruispunt op te rijden, met een normale snelheid reed en dat op het ogenblik toen Vanden Berghe zich op de doorgang voor voetgangers heeft begeven het hem niet meer mogelijk was zijn snelheid doeltreffend te minderen, en dan wanneer, in elk geval, het feit dat een weggebruiker de rijbaan foutief oversteekt, niet altijd kan worden voorzien op een plaats waar het verkeer druk is :

Overwegende dat de rechter over de grond, na de op artikel 27 van het algemeen reglement van 8 april 1954 gesteunde telastlegging onderzocht te hebben, dezelve buiten beschouwing laat om de reden dat, toen hij het kruispunt opreed, aanlegger met een normale snelheid reed en dat, op het ogenblik toen Vanden Berghe zich op de doorgang voor voetgangers heeft begeven, het hem niet meer mogelijk was zijn snelheid doeltreffend te minderen ;

Overwegende dat de rechter over de grond, vervolgens de op artikel 26 gesteunde telastlegging onderzoekend, ze bewezen verklaart om de reden dat aanlegger « wist dat de plaats gevaarlijk is en het verkeer er zeer druk is, dat hij derhalve alleen reeds uit voorzichtigheid dat kruispunt met een zodanige snelheid diende op te rijden dat hij voorbereid was op iedere hindernis, die steeds te voorzien is op elke plaats met een druk verkeer en onder meer op het zelfs foutieve oversteken van de rijbaan door een voetganger ; dat De-

gueldre bijgevolg zijn snelheid niet geregeld heeft in de mate door de belemmering der plaats vereist ;

Overwegende dat het tegenstrijdig is te verklaren, enerzijds, dat een bestuurder een kruispunt en een doorgang voor voetgangers met een normale snelheid opgereden is, hoewel het hem niet meer mogelijk geweest is daarop zijn snelheid doeltreffend te minderen om een voetganger te vermijden die het kruispunt en de gemerkte doorgang overstak, en anderzijds, dat die bestuurder bewust kruispunt en bedoelde doorgang met een zodanige snelheid is opgereden dat zij het hem niet mogelijk gemaakt heeft die hindernis, die nochtans kon voorzien worden, te vermijden ;

Dat het middel gegrond is ;

II. In zover de voorziening gericht is tegen beslissingen gewezen over de tegen aanlegger door de vennootschap « L'Urbaine » en door Peeters ingestelde burgerlijke vorderingen :

Overwegende dat de verbreking van de beslissing, gewezen over de ten laste van aanlegger ingestelde publieke vordering, verbreking met zich brengt van de over die burgerlijke vorderingen gewezen beslissingen :

III. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissing gewezen over de door Vanden Berghe tegen aanlegger ingestelde burgerlijke vordering :

Overwegende dat aanlegger verklaard heeft van zijn voorziening afstand te doen ;

Overwegende evenwel dat die afstand niet met een berusting kan gelijkstaan, vermits de bestreden beslissing geen eindbeslissing is naar de zin van artikel 416 van het Wetboek van Strafvordering en deswege in de staat der zaak niet voor een ontvankelijke voorziening vatbaar is ;

Overwegende, derhalve, dat de verbreking, op de voorziening van aanlegger, beklagde, van de beslissing van veroordeling op de publieke vordering, verbreking met zich brengt van de niet definitieve beslissing, gewezen over de vordering van de burgerlijke partij Vanden Berghe, welke beslissing het gevolg is van de eerste ;

IV. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissing gewezen over de burgerlijke vordering, door aanlegger tegen Vanden Berghe en Peeters ingesteld :

Over het middel, schending van de artikelen 48-5 van het koninklijk besluit van 8 april 1954, houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer, 3 en 4 van de wet van 17 april 1878, de voorafgaande titel bevattende van het Wetboek van rechtspleging in strafzaken, 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek, en schending van artikel 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis dame Vanden Berghe van de tegen haar voorgebrachte telastlegging vrijgesproken en de rechtbank onbevoegd verklaard heeft om van de burgerlijke vordering van aanlegger in verbreking kennis te nemen, om de reden dat de voetgangers « het verkeer op toelaatbare wijze mogen hinderen, voor zoveel zij zulks in de gemerkte doorgangen doen »,

dan wanneer de voetgangers zich op de rijbaan niet mogen begeven dan na zich ervan vergewist te hebben dat zij het kunnen doen zonder het verkeer van de voertuigbestuurders te hinderen, om het even of dat oversteken gebeurt op een doorgang voor voetgangers of buiten dergelijke doorgang ;

Overwegende dat het bestreden vonnis beslist dat Vanden Berghe niet verplicht was zich ervan te vergewissen of zij de rijbaan kon oversteken zonder het verkeer te hinderen, en dat zij zelfs het verkeer mocht

hinderen om de reden dat zij van een doorgang voor voetgangers gebruik maakte;

Overwegende dat artikel 48-5, lid 1, van het algemeen reglement aan de voetgangers die de rijbaan willen oversteken, onder andere de verplichting oplegt, vooraleer zich op die baan te begeven, zich ervan te vergewissen dat zij het kunnen doen zonder het verkeer van de bestuurders te hinderen; dat naar luid van het tweede lid, zij op de plaatsen waar dichtbij een doorgang voor voetgangers is, zij hiervan gebruik moeten maken, dat deze bijkomende verplichting hen niet ontslaat van de aldus in het vorige lid gestelde verplichting;

Dat het bestreden vonnis, door het tegendeel te beslissen, artikel 48-5 van het algemeen reglement van 8 april 1954 geschonden heeft;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen :

Decreteert de afstand van de voorziening, door aanlegger ingesteld tegen de beslissing gewezen over de door Vanden Berghe tegen hem ingestelde burgerlijke vordering;

Verbreekt het bestreden vonnis, behalve in zover het, over de publiek vordering beslissend, Vanden Berghe vrijspreekt en Peeters buiten de zaak stelt;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Laat de kosten de Staat ten laste;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de correctionele rechtbank te Bergen, in hoger beroep uitspraak doende.

RAAD VAN STATE

6e Kamer. — 31 juli 1957.

Zetel : HH. Vauthier, Raadsheer van State, Voorzitter.
Moureaux, Raadsheer van State

Coyette, Raadsheer van State, Verslaggever
Auditoraat : M. Hasaert.

Advocaten : Mrs Marcel Marinoner en Stella Wolff.

Bevoegdheid. — Vergoedingspensioenen.

1. *Het behoort tot de bevoegdheid van de Raad van State na te gaan of de administratieve rechtscolleges de wetten juist toepassen. Een vraag die geen ander doel heeft dan een administratieve beslissing nietig te doen verklaren wegens overtreding van de wet ressorteert onder deze bevoegdheid.*
2. *De overleden vreemdelingen, beneficianten van de status van de Belgische politieke gevangenen en hun rechthebbenden, wier overlevende echtgenote op het ogenblik van hun huwelijk de Belgische nationaliteit bezat of wier kinderen de Staat van Belg door keuze kunnen verkrijgen, worden gelijkgesteld met Belgen, voorzover zij op het ogenblik van hun aanhouding in België verbleven. Deze echtgenote of deze kinderen, kunnen wegens hun nationaliteitsbanden met België, niet als vreemdelingen worden beschouwd. Zij kunnen genieten van het voordeel van artikel 2, e en f, der gecoördineerde wetten op de vergoedingspensioenen.*

Adler t/ Belgische Staat (Minister van Financiën).

Gezien het op 7 december 1955 ingediende verzoekschrift;

Overwegende dat Israël Pikelnj, van Poolse nationaliteit, echtgenoot van verzoekster, op 16 december 1942 is aangehouden; dat hij tussen 15 januari 1943 en 1 juni 1945 te Auschwitz is overleden;

Overwegende dat verzoekster op 19 april 1947 om een weduwenpensioen heeft verzocht; dat de Commissie voor vergoedingspensioenen, oordelend dat aan de eisen van artikel 51 van de gecoördineerde wetten op de vergoedingspensioenen niet voldaan was, op 9 juni 1948 afwijzend op de vraag heeft beschikt;

Overwegende dat verzoekster de herziening van de beslissing van 9 juni 1948 heeft gevraagd, nadat de Aanvaardingscommissie voor politieke gevangenen op 29 januari 1952 had beslist dat de overledene postuum recht had op het voordeel van het statuut en dat verzoekster en haar zoon de hoedanigheid van rechthebbenden hadden;

Overwegende dat de Commissie voor vergoedingspensioenen op 10 januari 1955, uitspraak doende in herziening, en de Commissie van beroep, op 8 oktober 1955, oordelend dat aan de eisen van artikel 51 van de gecoördineerde wetten niet was voldaan, afwijzend op de vraag hebben beschikt;

Overwegende dat verzoekster op het ogenblik van haar huwelijk de Belgische nationaliteit bezat; dat de echtgenoot van verzoekster op het ogenblik van zijn aanhouding in België verbleef;

Overwegende dat de bestreden beslissing als volgt luidt :

« Aangezien uit de gegevens van de zaak niet blijkt dat de de cujus, van vreemde nationaliteit, deel heeft uitgemaakt van een Belgische verzetsgroepering of dat nij als afzonderlijk verzetsman is erkend;

Aangezien bovendien uit de beslissing van de Aanvaardingscommissie blijkt, dat zijn aanhouding niet het gevolg is van een vaderlandse en onbaatzuchtige activiteit;

Overwegende dat onder die omstandigheden niet aan de eisen van artikel 51 is voldaan en dat de beslissing waartegen beroep derhalve dient te worden bevestigd »;

Overwegende dat verzoekster beweert dat de bestreden beslissing genomen is met overtreding van de artikelen 2, e, en 51 van de gecoördineerde wetten op de vergoedingspensioenen alsook van artikel 3 van de wet van 26 februari 1947 houdende regeling van het statuut der politieke gevangenen;

Overwegende dat de tegenpartij een exceptie van onbevoegdheid aanvoert door in hoofdzaak te verklaren dat alleen de rechtbanken van de rechterlijke orde bevoegd zijn om na te gaan of de commissies die uitspraak doen inzake vergoedingspensioenen artikel 51 van de gecoördineerde wetten op de vergoedingspensioenen toepassen, wanneer het geschil betrekking heeft op de toepassing, in rechte, van dit artikel op iemand die een aanvraag om een vergoedingspensioen heeft ingediend;

Overwegende dat artikel 45, § 3, van de gecoördineerde wetten bepaalt : « Het door het bestuur der militaire pensioenen gedeeltelijk samengesteld dossier wordt overgemaakt aan een commissie van eerste aanleg die gelast is het aan te vullen en in eerste aanleg uitspraak te doen over de volgende feitelijke punten : a) de hoedanigheid van rechthebbende... »; dat de

Commissies voor vergoedingspensioenen en de Commissie van beroep voor vergoedingspensioenen administratieve rechtscolleges zijn die, overeenkomstig het voorschrift van de artikelen 93 en 94 van de Grondwet, door artikel 47 van de wet van 26 augustus 1947 zijn ingesteld en waarvan de bevoegdheid in artikel 45 van deze wet is omschreven;

Overwegende dat art. 9 van de wet van 23 december 1946 houdende instelling van een Raad van State als volgt luidt: «De afdeling administratie doet uitspraak bij wijze van arresten, over de beroepen tot nietigverklaring wegens overtreding van de hetzij substantiële, hetzij op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen, overschrijding of afwending van macht, ingesteld tegen de akten of reglementen van de onderscheidene administratieve overheden of tegen de administratieve beslissingen in betwiste zaken»; dat het tot de bevoegdheid van de Raad van State behoort na te gaan of de administratieve rechtscolleges de wetten juist toepassen; dat de bij het verzoekschrift van 7 december 1955 ingediende vraag geen ander doel heeft dan een administratieve beslissing nietig te doen verklaren wegens overtreding van de wet; dat deze vraag tot de bevoegdheid van de Raad van State behoort;

Overwegende dat de tegenpartij betoogt, dat de bestreden beslissing artikel 51 der gecoördineerde wetten juist heeft toegepast door op de aanvraag de beperkende voorwaarden toe te passen waaraan deze bepaling de vreemdelingen en de vaderlandslozen onderwerpt, opdat zij het voordeel van artikel 2, e en f, der gecoördineerde wetten kunnen genieten;

Overwegende dat de status van vreemde en vaderlandsloze politieke gevangenen door de wet van 5 februari 1947 wordt geregeld; dat de status van Belgische politieke gevangenen en hun rechthebbenden door de wet van 26 februari 1947 wordt geregeld; dat uit artikel 3 van deze wet blijkt dat overleden vreemdelingen, wier overlevende echtgenote op het ogenblik van hun huwelijk de Belgische nationaliteit bezat of wier kinderen de staat van Belg door keuze kunnen verkrijgen, met Belgen worden gelijkgesteld voor zover zij op het ogenblik van hun aanhouding in België verbleven; dat uit de memorie van toelichting bij deze wet blijkt dat deze bepaling tot doel heeft, de echtgenote en de kinderen van overleden vreemdelingen en vaderlandslozen gelijk te stellen met de echtgenote en de kinderen van overleden Belgen, voor zover deze rechthebbenden de in artikel 3 der wet bepaalde voorwaarden vervullen; dat deze echtgenoten of deze kinderen, wegens hun natioanliteitsbanden met België, niet als vreemdelingen kunnen worden beschouwd;

Overwegende dat uit artikel 2, e, van de gecoördineerde wetten op de vergoedingspensioenen blijkt dat degenen die onder de wet van 26 februari 1947 vallen aanspraak op een vergoedingspensioen kunnen maken volgens de bijzondere regelen welke voor hen in het statuut der politieke gevangenen zijn omschreven;

Overwegende dat artikel 2, e, het volgende voorbehoud bevat: «onverminderd de toepassing van artikel 51 van deze wet wat de vreemdelingen betreft»; dat artikel 51, § 1, bepaalt dat vreemdelingen en vaderlandslozen het voordeel van letter e van artikel 2 eerst kunnen genieten wanneer zij aan de in de volgende alinea's gestelde eisen voldoen; dat deze bepalingen duidelijk en nauwkeurig zijn; dat zij uitsluitend op vreemdelingen en op vaderlandslozen toepasselijk zijn en geen toepassing vinden op de echtgenoten en op de kinderen die de wet van 26 februari 1947 als Belgen behandelt; dat de Commissie van beroep de strekking van artikel 3 van de wet van 26 februari 1947 heeft

miskend en artikel 51 van de gecoördineerde wetten betreffende de vergoedingspensioenen terzake verkeerd heeft toegepast; dat zij haar bevoegdheid te buiten is gegaan,

Besluit :

Artikel één. — De beslissing van 8 oktober 1955 van de Commissie van beroep voor vergoedingspensioenen wordt vernietigd.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

1e Kamer. — 9 juli 1957.

Voorzitter : M. Scheyvaerts.

Raadsheren : MM. de la Vallée Poussin en Van der Haegen.

Advocaat-Generaal : M. van den Eynde de Rivieren.

Advocaten : Mrs. Hayoit de Termicourt, Van de Walle en Meeus.

Huwelijk. — Afwezigheid van toestemming van een der echtgenoten. — Volstreckte nietigheid.

De nietigheid van het huwelijk, voortvloeiende uit de afwezigheid van toestemming van een der echtgenoten ten gevolge van krankzinnigheid, is een volstreckte nietigheid en kan worden ingeroepen door ieder persoon, die er belang bij heeft.

De krankzinnigheid sluit alle bewuste wilsverklaring en dus ook alle toestemming uit. Artikel 146 B.W. bepaalt uitdrukkelijk «Er is geen huwelijk wanneer er geen toestemming is».

Artikel 180 B.W. is toepasselijk op de vorderingen tot nietigheid, die gesteund zijn op een wilsgebrek, doch niet op die, welke gesteund is op een gemis aan toestemming.

Het ontbreken van toestemming impliceert de volstreckte afwezigheid van de wil der partij en kan niet worden gelijkgesteld met het wilsgebrek, waarbij de wil bestaat, doch door gebrek is aangetast.

Leemans t/ Devaux.

Gezien in regelmatige vorm voorgelegd het vonnis waartegen beroep door de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, op 10 november 1955 gewezen en op 3 december 1955 betekend;

Gezien de akte van beroep dd. 30 november 1955;

Overwegende dat het beroep regelmatig naar vorm, ten gepaste tijd werd ingesteld;

Overwegende dat de vordering ten verzoeken van geïntimeerde ingeleid ertoe strekt te horen zeggen voor recht dat het huwelijk tussen partijen aangegaan, op 21 augustus 1954, voor de ambtenaar van de burgerlijke stand der gemeente Ekeren, nietig en zonder waarde is bij ontstentenis van toestemming in hoofde van appellante; dat tot staving dezer vordering door geïntimeerde wordt voorgehouden dat appellante op het ogenblik van het huwelijk zich in een toestand van krankzinnigheid bevond die haar de mogelijkheid tot toestemming ontnam;

Wat de ontvankelijkheid der rechtsvordering betreft :

Overwegende dat appellante beweert dat de eis niet ontvankelijk is daar het gemis aan toestemming door

geïntimeerde ingeroepen slechts een betrekkelijke nietigheid van het huwelijk uitmaakt die appellante geheel uitsluitend in rechte kan doen gelden;

Overwegende dat deze stelling niet gegrond is; dat de nietigheid van het huwelijk voortvloeiende uit de afwezigheid van toestemming van een der echtgenoten tengevolge van krankzinnigheid volstrekt is en door iedere persoon die er belang bij heeft mag ingeroepen worden; dat de krankzinnigheid alle bewuste wilsverklaring uitsluit en dus ook alle toestemming; dat door artikel 146 van het Burgerlijk Wetboek uitdrukkelijk wordt beschikt: «Er is geen huwelijk wanneer er geen toestemming is»; dat artikel 180 van het Burgerlijk Wetboek toepasselijk is op de vorderingen tot nietigheid gesteund op een wilsgebrek doch niet op deze gesteund op een gemis aan toestemming; dat het ontbreken van toestemming de volstrekte afwezigheid van de wil der partij impliceert en niet kan gelijkgesteld worden met het wilsgebrek waarbij de wil bestaat doch door gebrek is aangetast;

Overwegende dat tevergeefs geopperd zou worden dat artikel 184 van het Burgerlijk Wetboek, artikel 146 niet vermeldt onder de artikelen waarvan de niet-naleving een vordering tot nietigheid openstelt aan de echtgenoten zelf, het Openbaar Ministerie of allen die er belang bij hebben; dat de opsomming van artikel 184 niet beperkend is; dat tot de gevallen van nietigverklaring door dit artikel voorzien dient bijgevoegd deze welke door de aard zelf van het huwelijk worden ingegeven en namelijk het gemis van verschil van kunne, het ontbreken van tussenkomst van een officier van de burgerlijke stand en de afwezigheid van toestemming;

Ten gronde :

Overwegende dat om in haar vordering te slagen, geïntimeerde niet volstaat het bewijs te leveren van de toestand van krankzinnigheid van appellante vóór en na het huwelijk tussen partijen op 21 augustus 1954 aangegaan voor de officier van de burgerlijke stand der gemeente Ekeren; dat hij dient te bewijzen dat appellante niet helder van geest was op het ogenblik zelf van de huwelijksvoltrekking;

Overwegende dat geïntimeerde beweert dit bewijs te vinden in het verslag dd. 6 januari 1955 van dokter Borremans, tot deskundige aangesteld door de Voorzitter der rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, zetelend in kortgeding, en tevens in de getuigschriften welke door dokters Van Thillo en Troch die appellante op 23 en 24 augustus 1954 verzorgd hebben, werden neergelegd;

Overwegende dat uit de vaststellingen door de deskundige en door de behandelende geneesheer gedaan zonder twijfel vaststaat dat appellante vóór haar huwelijk reeds door krankzinnigheid was aangetast; dat deze vaststellingen nochtans niet volstaan om aan het Hof de overtuiging te geven dat appellante op het ogenblik van het huwelijk niet helder van geest was; dat de gedraging van appellante, de dag van haar huwelijk, in de veronderstelling zelfs dat de feiten door geïntimeerde in besluiten gekwoteerd bewezen zouden zijn, niet deze blijkt geweest te zijn van een krankzinnige; dat nader dient toegelicht of deze gedraging met een toestand van krankzinnigheid verenigbaar is; dat over dit aspect van het vraagstuk door de deskundige geenszins werd uitgeweid zodat in het belang ener goede gerechtigheid tot de hierna bepaalde onderzoeksregel dient overgegaan;

Dat in de huidige stand der proceduur er geen aan-

leiding bestaat om op de aanbodsbewijzen door partijen in besluiten geformuleerd, recht te doen;

Om deze redenen :

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935, waarvan toepassing werd gedaan;

Gehoord in openbare terechtzitting het eensluidend advies van de Heer Advocaat-Generaal van den Eynde de Rivieren,

Aanvaardt het beroep en er recht op doende;

Bevestigt het vonnis waartegen beroep in zover het verzet door appellante ingesteld tegen het vonnis bij verstek uitgesproken op 3 februari 1955 ontvankelijk werd verklaard;

Verklaart ongegrond de exceptie van niet ontvankelijkheid der vordering door appellante opgeworpen;

Alvorens verder te beslissen, stelt als deskundigen aan : de heren doctors in de geneeskunde De Greef te Erps-Kwerps — Massion-Verniory L. te Brussel, Louizalaan 214 - Van Looy G., te Brussel, Wilstraat 34 met als zending, na kennis te hebben genomen van de bundels, van het verslag van deskundige Borremans en van de getuigschriften afgeleverd door de geneesheren die appellante onderzocht hebben, na alle nuttige inlichtingen ingewonnen te hebben en appellante onderzocht te hebben, te zeggen in een met redenen omkleed verslag of appellante krankzinnig was op het ogenblik waarop zij met geïntimeerde op 21 augustus 1954 het huwelijk aanging voor de officier van de burgerlijke stand der gemeente Ekeren;

Om na voorafgaandelijk de eed te hebben neergeschreven boven de handtekening van hun verslag, zoals bij het nieuw artikel 317 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering vereist, dit verslag ter griffie van het Hof neer te leggen om daarna te worden behandeld en beslist zoals het in rechte zal behoren.

Kosten voorbehouden.

HOF VAN BEROEP TE GENT

Kamer van Inbeschuldigingstelling. — 18 juni 1957.

Voorzitter : M. Gerniers.

Raadsheren : MM. De Groote en Soenens.

O. M. : M. De Geest.

Valsheid in geschriften. — Studiegetuigschriften. — Toepasselijkheid van de artikelen 195, 196 en 197 W.v.S.

Een door het openbaar of het bijzonder onderwijs afgeleverd studiegetuigschrift is een akte en niet een getuigschrift, zoals bedoeld in Boek II, titel III, hoofdstuk IV, afdeling II, van het W.v.S.

O.M. t/ X en Y.

Op het verslag van de heer De Geest, Substituut-Procureur-Generaal uitgebracht in 't Nederlands in de zaak van :

1) X...,

2) Y...;

Gezien de processtukken waarvan lezing is gegeven door de griffier in het bijwezen van bovengenoemde magistraat, benevens dezes geschreven en ondertekende vordering luidende als volgt :

Beroep van de Procureur des Konings tegen een be-

schikking van verwijziging naar de correctionele rechtbank zonder aanneming van verzachtende omstandigheden.

De Procureur-Generaal bij het Hof van beroep te Gent;

Gezien de stukken der strafrechtspleging ten laste van :

1) X...;

2) Y...;

Verdacht van :

1. De eerste en de tweede : te ... en met samenhang te ... of elders in het Rijk, tussen 10 maart 1954 en 23 mei 1955,

a) Als daders van het misdrijf, om in de zin van artikel 66 SWB. hetzij dit uitgevoerd of aan de uitvoering ervan rechtstreeks medegewerkt te hebben, hetzij door welke daad ook tot de uitvoering zodanige hulp verleend te hebben dat zonder hun bijstand het misdrijf niet kon gepleegd worden, hetzij door giften, beloften, misdadige kuiperijen of arglistigheden, rechtstreeks tot het hierna beschreven misdrijf aangezet te hebben;

b) Ten minste, als medeplichtigen aan het misdrijf, om in de zin van artikel 67 SWB. hetzij onderrichtingen gegeven te hebben om het misdrijf te plegen, hetzij werktuigen of elk ander middel verschaft te hebben die tot het misdrijf hebben gediend, wel wetende dat ze daartoe moesten dienen, hetzij buiten het geval bij paragraaf 3. van artikel 66 SWB. hiervoren voorzien met hun weten de dader van het misdrijf geholpen of bijgestaan te hebben in de handelingen welke het feit voorbereid of vergemakkelijkt ofwel in die welke het voltooid hebben :

Met bedrieglijk opzet of met het oogmerk om te schaden valsheid in authentieke en openbare geschriften of in private geschriften gepleegd te hebben, hetzij door overeenkomsten of beschikkingen valselijk op te maken of door ze achteraf in de akten in te voegen, hetzij door toevoeging of vervalsing van bedingen, van verklaringen of van feiten welke deze akten tot doel hebben op te nemen en vast te stellen, namelijk in een verklaring dd. 10 maart 1954, in strijd met de werkelijkheid te hebben bevestigd dat X..., in het pensionaat te ... de tweede en derde klas der middelbare afdeling met vrucht heeft gevolgd als wanneer X... aldaar hoegenaamd geen school gelopen heeft en met hetzelfde bedrieglijk opzet of oogmerk om te schaden van deze valse akte of stuk gebruik gemaakt te hebben wetende dat het vals was.

2. De eerste : te ... of elders in het Rijk tussen 9 maart 1954 en 12 december 1955 :

a) Als dader van het misdrijf in de zin van artikel 66 SWB. hetzij dit uitgevoerd of aan de uitvoering ervan rechtstreeks medegewerkt te hebben, hetzij door welke daad ook tot de uitvoering zodanige hulp verleend te hebben dat zonder haar bijstand het misdrijf niet kon gepleegd worden, hetzij door giften, beloften, misdadige kuiperijen of arglistigheden rechtstreeks tot het hierna omschreven misdrijf aangezet te hebben;

b) Ten minste, als medeplichtige van het misdrijf, om in de zin van artikel 67 SWB. hetzij onderrichtingen gegeven te hebben om het misdrijf te plegen, hetzij werktuigen of alle andere middelen verschaft te hebben die tot het misdrijf hebben gediend, wel wetende dat ze daartoe moesten dienen, hetzij buiten het geval bij paragraaf 3 van artikel 66 SWB. hiervoren voorzien met haar weten de dader van het misdrijf geholpen of bijgestaan te hebben in de handelingen welke het feit voorbereid of vergemakkelijkt, ofwel in die welke het voltooid hebben :

Met bedrieglijk opzet of met het oogmerk om te schaden, valsheid in authentieke en openbare geschriften of in private geschriften gepleegd te hebben, hetzij door overeenkomsten of beschikkingen valselijk op te maken of door ze achteraf in de akten in te voegen, hetzij door toevoeging of vervalsing van bedingen, van verklaringen of van feiten welke deze akten tot doel hadden op te nemen en vast te stellen, namelijk in een verklaring dd. 9 maart 1954 in strijd met de werkelijkheid te hebben bevestigd dat X... in het Koninklijk Atheneum van ..., de zesde klasse (1° Middelbaar) heeft gevolgd tijdens het schooljaar 1933-1934, en dit met vrucht, als wanneer X... slechts 0,4 der punten had behaald en aldus niet met vrucht het examen had afgelegd, en om met hetzelfde bedrieglijk opzet of oogmerk om te schaden, van deze valse akte of stuk gebruik gemaakt te hebben wetende dat het vals was.

Gelet op de beschikking uitgesproken door de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk dd. 31 mei 1957 die andere kwalificaties aan de feiten gegeven heeft als zijnde inbreuken op artikelen 205, 206 en 207 van het Strafwetboek, gezegd heeft dat er geen bezwaren bestaan tot vervolging wegens inbreuken op artikelen 66, 67, 193, 196, 197, 213 en 214 van het Strafwetboek en de verdachten onder de gewijzigde kwalificaties en zonder aanneming van verzachtende omstandigheden verwezen heeft naar de correctionele rechtbank te Kortrijk;

Gezien het beroep door de heer Procureur des Konings bij de rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk tegen voormelde beschikking ingesteld op 31 mei 1957 wat voornoemde verdachten betreft;

Overwegende dat dit beroep ontvankelijk is en gegrond;

Overwegende dat indien de wetgever de vervalsing van getuigenschappen en het gebruik van valse getuigenschappen door bijzondere strafbepalingen, onder meer artikelen 205, 206, 207 en 208 van het Strafwetboek, met lichtere straffen beteugeld heeft dan de gewone valsheid in geschriften voorzien in Boek II, T. III, Hdst. IV, Afd. I, van zelfde wetboek, hij daardoor niet alle getuigenschappen bedoeld heeft;

Dat het woord getuigenschap zoals gebruikt in Boek II, T. III, Hdst. IV, Afd. II van het Strafwetboek in enge zin dient geïnterpreteerd te worden daar het een uitzondering uitmaakt op de geschriften bedoeld door Afd. I van zelfde hoofdstuk (Nijpels en Servais, Code Pén. Int., T. I, blz. 618);

Overwegende dat bij gebrek aan juridische omschrijving van het woord getuigenschap men zich niet mag steunen op de gebruikelijke betekenis van dit woord;

Dat een getuigenschap afgeleverd door een hypotheekbewaarder geen getuigenschap is zoals bedoeld door Boek II, T. III, Hdst. IV, Afd. II en door artikel 208 van het Strafwetboek (cfr. Hoornaert, Faux en écritures, Faux bilans 1945, n° 229, blz. 180);

Dat een getuigenschap van militie dit evenmin is (Verbr. 6 mei 1867, Pas. 1867, I, 342; Nijpels en Servais, Code Pén. Interp., T. I, artikel 193, blz. 562);

Dat het Hof van Verbreking : 1° in zijn arrest dd. 7 oktober 1942 (Pas. 1942, I, 217) beslist heeft dat : de vervalsing van een verklaring van inschrijving in het handelsregister afgeleverd door de griffie beteugeld wordt als gewone valsheid in geschriften; en 2° in zijn arrest dd. 3 juli 1905 (Pas. 1905, I, 284) beslist heeft dat er aanleiding bestond tot regeling van rechtsgebied bij vervolging ingesteld wegens valsheid in getuigenschappen wanneer het ging over een getuigenschap van geboorte;

Overwegende dat Nijpels en Servais, reeds geciteerd,

in T. I, blz. 618 van hun werk terecht lieten opmerken dat de vervalsingen van getuigsschriften die niet bedoeld werden door Boek II, T. III, Hfdst. IV, Afd. II van het Strafwetboek konden betoogd worden als gewone valsheid in geschriften (Hfdst. IV, Afd. I) en de bevoordelingen van de heer verslaggever Pirmez citeerden waar hij zegt :

« Il va de soi que les dispositions générales ne peuvent s'appliquer qu'aux cas spécialement prévus par la loi, comme il est constant que dans le silence de ces exceptions, la règle reprend son empire ».

Overwegende dus dat Boek II, T. III, Hfdst. IV, Afd. II van het Strafwetboek wel bepaalde categorieën getuigsschriften voorziet waarvan de vervalsing met lichtere straf betoogd wordt, doch dat buiten deze categorieën getuigsschriften artikel 194 en volgende van het Strafwetboek hun toepassing vinden;

Overwegende dat in een studie gepubliceerd in La Belgique judiciaire van 1894, kol. 1029, Advocaat Paul De Smet zijn advies te kennen geeft aangaande het onderscheid dat te maken is tussen de getuigsschriften waarvan de vervalsing betoogd wordt hetzij door Afd. II hetzij door Afd. I van Boek II, t. III, Hfdst. IV van het Strafwetboek;

Dat hij namelijk zegt :

« Toute falsification ou fabrication d'un écrit formant titre par lui-même — cet écrit fut-il usuellement qualifié certificat — constitue le crime de faux. Pour juger de la nature de l'écrit, il importe de mettre le but du faussaire en rapport avec les effets possibles du faux.

» Chaque fois que le faussaire aura seulement voulu faire croire à la vérité d'un pur fait, générateur de droit ou non, l'attestation de ce fait, qui seule a été voulue, constituera un certificat.

» Si au contraire, la fausse déclaration se manifeste non comme l'attestation d'un pur fait, mais comme le titre d'un droit, elle disparaît derrière le titre dont elle usurpe la force, parce que c'est ce titre et non la déclaration, qui a été recherchée et l'on se trouvera en présence d'un faux ordinaire. »

Overwegende dat het onderscheid bepaald wordt door de inhoud op gebied van bewijs van het afgeleverd attest;

Dat volgens Advocaat De Smet indien het getuigsschrift een titel van recht uitmaakt er gewone valsheid in geschriften gepleegd wordt;

Dat volgens deze oude rechtsleer dus opdat artikelen 195, 196 en 197 van het Strafwetboek toepasselijk zouden zijn een rechtstitel moet voorhanden zijn;

Overwegende dat sedert lang de rechtspraak geëvolueerd is in deze zin dat om onder toepassing te vallen van de gewone valsheid in geschriften het bescheid geen volstrekt bewijs in zich moet inhouden;

Dat het Hof van Verbreking in zijn arrest dd. 13 maart 1939 (Pas. 1939, I, 138) dit beklemtoond heeft door te zeggen dat een leugenachtig attest, uitgaande van een particulier, een gewone valsheid in geschriften (artikel 196 Strafwetboek) kon uitmaken wanneer dit van aard is een bewijs te leveren minstens in enige mate van de werkelijkheid der feiten dat het vaststelt en in zijn arrest dd. 26 april 1926 (Pas. 1926, I, 354) gezegd heeft dat er strafbare vervalsing kan zijn ook als het geschrift geen rechtstitel vormt;

Overwegende dat een studiegetuigsschrift niet enkel de bevestiging van louter feiten inhoudt doch een bewijs is van bekwaamheid afgeleverd door een onderwijsinstelling;

Overwegende dat wanneer een studiegetuigsschrift vals is of vervalst wordt, deze vervalsing niet alleen

de mogelijkheid biedt openbare of private belangen in gevaar te brengen doch rechtstreeks het krediet krenkt dat aan het officieel of aan het vrij onderwijs toegekend wordt, een stoornis uitmaakt van de openbare orde en de openbare trouw in het algemeen en op bestendige wijze een sociale kwaal sticht;

Overwegende dat een studiegetuigsschrift een titel is daar het de vaststelling bevat van een bepaalde en preciese bekwaamheid na het doorstaan door begunstigde van bijzondere proeven hieromtrent;

Overwegende overigens dat bijzondere wetten (cfr. artikel 16 K.B. van 2 oktober 1937 aangaande het statuut der staatsagenten (B.S. 8 oktober 1939) deze getuigsschriften op zichzelf impliciet als een titel van recht op deelname aan examens voor staatsbetrekkenden beschouwen, zonder een homologatie ervan te voorzien die trouwens slechts ingesteld werd bij volledige studies;

Overwegende tevens dat de studiegetuigsschriften de beneficiant zijn leven lang de mogelijkheid bieden eisen te stellen die voortvloeien uit de titel die hem toegekend wordt en geen appreciatie overlaten aan degenen ten opzichte van dewelke de bekwaamheid ingeroepen wordt;

Dat dergelijke getuigsschriften dus niet kunnen zijn de getuigsschriften voorzien in artikel 206 Strafwetboek waarvan Nijpels en Servais (Code Pén. Interp., T. I, blz. 644) zeggen :

« Sans pouvoir se prévaloir d'une exigence proprement dite puisque le certificat ne constitue pas par lui seul le titre d'un droit, le faussaire n'apparaît plus comme un solliciteur, mais il élève une prétention à telle ou telle faveur ».

Dat wanneer Nijpels en Servais verder betogen : « Ce n'est pas à dire que le certificat doit être ici le titre ou la preuve à un degré quelconque du fait allégué; cela veut dire seulement qu'il doit être la source, non plus d'une simple faveur, comme dans l'article 205, mais d'un véritable droit, ainsi que nous venons de montrer.

» Ce sera le cas notamment lorsque la production du certificat sera exigée par une loi, un arrêté réglementaire ou une convention ».

dan hebben zij enkel op het oog het onderscheid tussen artikelen 205 en 206 van het Strafwetboek doch bedoelen zeker niet de getuigsschriften die niet onder toepassing vallen van artikelen 205 en 206 van dit wetboek, zoals de getuigsschriften van de hypotheekbewaarders, enz. en moet dit betoog tot zijn ware toedracht beperkt blijven;

Overwegende immers dat het niet is omdat een getuigsschrift vereist wordt, door een wet of een Koninklijk Besluit, dat dit getuigsschrift het karakter verwerft van de getuigsschriften bedoeld door artikel 206 van het Strafwetboek doch dat het de inhoud zelf is van het getuigsschrift dat moet onderzocht worden;

Overwegende dat wanneer een studiegetuigsschrift vervalst wordt dit een inbreuk uitmaakt voorzien door Boek II, Titel III, Hfdst. IV, Afd. I van het Strafwetboek;

Dat de rechtspraak dit herhaalde malen gezegd heeft (cfr. Corr. Rechth. Luik, 18 november 1933, Rev. dr. pén. 1934, blz. 580 en noot; Beroepshof Luik, 28 juni 1934, Pas. 1934, II, 155; Corr. Rechth. Luik, 29 maart 1935, Rev. dr. pén. 1935, blz. 564; Pand. pér. 1935, 174);

Overwegende dat, opdat de valsheid en het gebruik van het valse stuk strafbaar weze, de dader volgens artikel 193 van het Strafwetboek moet gehandeld hebben met bedrieglijk opzet of met het oogmerk om te schaden;

Dat het dus niet voldoende is dat de dader wetens gehandeld heeft (gewoon opzet);

Overwegende dat artikel 34 der wet van 21 mei 1929 over de academische graden en het programma der universitaire examens (B.S. dd. 25 mei 1929) een bijzondere strafbepaling voorzien heeft als volgt luidende :

« De ondertekenaars der diploma's en getuigschriften, » welke de feiten, die door deze stukken moeten vast- » gesteld worden, als echt bevestigen, kunnen zo die » feiten vals blijken, veroordeeld worden tot de straf- » fen voorzien bij artikel 205 van het Strafwetboek.

» Deze bepaling is mede van toepassing op de getuig- » schriften van middelbare studiën. »

Overwegende dat men hieruit niet mag afleiden dat de gewone valsheid in geschriften (artikel 194 en volgende Strafwetboek) niet kan toegepast worden;

Overwegende dat deze bepaling iets sanctioneerde dat tot dan toe niet strafbaar was;

Dat thans het hoofd van een onderwijsinstelling kan gestraft worden bij afwezigheid van bedrieglijk opzet of oogmerk om te schaden (bijzonder opzet) met lichtere straffen weliswaar namelijk met deze voorzien door artikel 205 van het Strafwetboek indien hij met gewoon opzet gehandeld heeft;

Overwegende echter dat uit deze bepaling niet af te leiden is dat een studiegetuigschrift een getuigschrift is waarvan de bepaling gegeven wordt door artikel 205 van het Strafwetboek;

Dat immers enkel naar artikel 205 van het Strafwetboek verwezen wordt wat de straffoemaaat betreft, doch dat het artikel niet zegt dat studiegetuigschriften getuigschriften zijn in de zin van artikel 205 van het Strafwetboek;

Overwegende te meer dat door het feit van dit artikel niet in te schakelen in het strafwetboek onder de bijzondere categorieën getuigschriften, de wetgever impliciet de bijzondere economie van misdrijven voorzien door Boek II, T. III, Hfdst. IV, Afd. II ten opzichte van de gewone valsheid (Afd. I) niet uitgebreid heeft op de bepaling van artikel 34 der wet van 21 mei 1929;

Overwegende dus dat de valsheid in een studiegetuigschrift naar gelang het geval kan uitmaken hetzij enkel een inbreuk op artikel 34 der wet van 21 mei 1929 bij afwezigheid van gewoon opzet, hetzij een inbreuk op vermeld artikel 34 en de artikelen 193, 195 en 196 van het Strafwetboek bij aanwezigheid van bijzonder opzet. (Vgl. Arrest Beroepshof Luik, dd. 28 juni 1934, Pas. 1934, II, 155);

Overwegende dienvolgens dat er tegen verdachten bezwaren bestaan wegens de telastleggingen door de Procureur des Konings in zijn vordering dd. 17 april 1957 omschreven;

Dat de telastleggingen I A en II A aanleiding geven tot criminele straffen van ten hoogste 10 jaar opsluiting ingevolge artikelen 66, 193, 196, 197, 213 en 214 Strafwetboek;

Dat de telastleggingen I B en II B aanleiding geven tot correctionele straffen ingevolge artikelen 67, 19, 80, 193, 196, 197, 213 en 214 Strafwetboek;

Dat er nochtans, ten aanzien van de telastleggingen die aanleiding geven tot criminele straffen ten gunste van de verdachten verzachtende omstandigheden voorhanden zijn, spruitende uit de afwezigheid van vroegere veroordelingen;

Overwegende dat de feiten samenhangend zijn;

Gelet op voormelde wetsbepalingen alsook op artikelen 135, 215, 217, 223, 226, 227 en 230 van het Wetboek van Strafvordering, op artikel 2 der wet van 4 september 1891 en op artikelen 13 en 24 der wet van 15 juni op het gebruik der talen in gerechtszaken;

Vordert,

Dat het aan het Hof, Kamer van Inbeschuldigingstelling behage, de bestreden beschikking te niet te doen en opnieuw wijzende en doende wat de eerste rechter had moeten doen, bij eenparigheid van stemmen :

1° vast te stellen dat de vervolgingen betreffen twee studiegetuigschriften als volgt opgesteld :

Het eerste :

« Koninklijk Atheneum ... - Studiegetuigschrift. - » Ik ondergetekende, ..., studieprefect van het Konink- » lijk Atheneum te ..., verklaar dat X..., geboren te ..., » leerling is geweest in mijn instelling en dat zij met » vrucht de lessen heeft gevolgd tot en met de zesde » klasse van de moderne humaniora.

» Haar gedrag was z.g.

» ... de 9.3.54. De studieprefect (get.) Stempel » van het Koninklijk Atheneum »

Het tweede :

» Je soussignée ... supérieure du Couvent des fran- » ciscaines à ..., déclare que Mademoiselle X..., née à » ..., a été élève dans notre établissement et qu'elle » a suivi avec fruit les cours de 2° en de 3° année » moyenne.

» Sa conduite et son travail nous ont donné toute » satisfaction. ... le 10 mars 1954. (get.) Stempel » Pensionnat.

2° te verklaren dat, om reden van de inhoud van deze bescheiden, al de essentiële bestanddelen van de misdaden zoals omschreven door artikelen 196 en 197 Strafwetboek ter zake voorhanden zijn daar deze bescheiden akten zijn, het woord « akte » in brede zin door deze strafbepalingen opgevat zijnde;

3° te zeggen voor recht dat de straffbare feiten verkeerdelijk omschreven werden door de raadkamer als zijnde inbreuken op artikelen 205, 206 en 207 van het Strafwetboek, daar de getuigschriften zoals zij opgesteld zijn meer inhouden dan de bevestiging van loutere feiten en op zichzelf bewijzen uitmaken van bepaalde en preciese bekwaamheden in verband met gedane studies;

en 4° de verdachten X... en Y... ter zake zoals omschreven in de vordering van de Procureur des Konings te Kortrijk dd. 17 april 1957 en zoals hierboven omschreven, naar de correctionele rechtbank te Kortrijk te verwijzen met aanneming van verzachtende omstandigheden voortspruitende uit de afwezigheid van vroegere veroordelingen wat de misdaden betreft.

Gedaan op het Parket-generaal te Gent, op 7 juni 1957.

Vr. de Procureur-generaal,
(w.g.) A. De Geest.

Overwegende dat de beide verdachten, hoewel hoorlijk opgeroepen, ter terechtzitting niet verschenen; Nadat de heer Substituut-procureur-generaal en de griffier tijdens de duur der beraadslagingen, de kamer hadden verlaten;

Het Hof, Kamer van Inbeschuldigingstelling,

Overnemende de beweegredenen van het Openbaar Ministerie in zijn hierboven geschreven vordering met de erin aangehaalde wetsbepalingen;

Doet de bestreden beschikking te niet en opnieuw wijzende en doende wat de eerste rechter had moeten doen, bij éénparigheid van stemmen :

1° stelt vast dat de vervolgingen betreffen twee studiegetuigschriften als volgt opgesteld :

De eerste :

« Koninklijk Atheneum ... - Studie getuigschrift. - » Ik ondergetekende..., Studieprefect van het Konink-

» lijk Atheneum te ..., verklaar dat X..., geboren te ..., » leerling is geweest in zijn instelling en dat zij met » vrucht de lessen heeft gevolgd tot en met de zesde » klasse van de moderne humaniora.

» Haar gedrag was z.g.

» ... de 9.3.54. De Studieprefect (get.) Stempel » van het Koninklijk Atheneum. »

Het tweede :

« Je soussignée ..., supérieure du Couvent des Fran- » cisaines à ..., déclare que mademoiselle X..., née à » ..., a été élève dans notre établissement et qu'elle a » suivi avec fruit les cours de 2e et de 3e année moyenne.

» Sa Conduite et son travail nous ont donné toute » satisfaction. ... le 10 mars 1954. (get.) Stempel » Pensionnat. »

2e verklaart dat, om reden van de inhoud van deze bescheiden, al de essentiële bestanddelen van de misdaden zoals omschreven door artikelen 196, 197 Strafwetboek, ter zake voorhanden zijn daar deze bescheiden akten zijn, het woord « akte » in de brede zin door deze strafbepalingen opgevat zijnde;

3^e zegt voor recht dat de strafbare feiten verkeerdelijk omschreven werden door de raadkamer als zijnde inbreuken op artikelen 205, 206 en 207 van het strafwetboek, daar de getuigschriften zoals zij opgesteld zijn meer inhouden dan de bevestiging van loutere feiten en op zichzelf bewijzen uitmaken van bepaalde en preciese bekwaamheden in verband met gedane studies;

4^e verwijst de verdachten X... en Y... ter zake omschreven in de vordering van de Procureur des Koning te Kortrijk, dd. 17 april 1957 en zoals hierboven omschreven, naar de correctionele rechtbank te Kortrijk zulks met aanneming van verzachtende omstandigheden voortvloeiende uit de afwezigheid van vroegere veroordelingen wat de misdaden betreft.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

2e Kamer. — 21 januari 1957.

Voorzitter : M. Tilkin.

O.M. : M. Boone.

Advocaten : Mrs. Schiltz en Steghers.

Echtscheiding. — Bewust verzwijgen van impotentie is grove belediging.

Het bewust verzwijgen van impotentie door een der echtgenoten op het ogenblik van het sluiten van het huwelijk levert een grove belediging op in de zin van art. 231 B.W.

P. t/ C.

Overwegende dat aanlegster zes door haar gekwoorde feiten door getuigen verzoekt te bewijzen;

Dat voornamelijk punt 1 van deze feiten door verweerder wordt bestreden waar hij aanvoert dat de enkele bewering van aanlegster, volgens dewelke verweerder niet in staat was het huwelijk lichamenlijk te voltrekken, geen grond tot echtscheiding kan uitmaken als zijnde voorafgaand aan het huwelijk, en subsidiair als niet vatbaar zijnde voor tegenbewijs;

Overwegende echter dat aanlegster aanbiedt het bewijs te leveren van het feit dat verweerder, op het ogenblik van het huwelijk, wist dat hij impotent was en zulks aan aanlegster heeft verzwegen;

Overwegende dat het bewust verzwijgen van impotentie op het ogenblik van het afsluiten van het huwelijk, een zware belediging oplevert in de zin van art. 231 B.W.; dat te dien aanzien de jongste rechtsleer zeer formeel is (cfr. R. Dekkers, Burg. Recht I, uitg. 1956, n° 273; en het merendeel der Franse Rechtsleer);

Dat dergelijke vóór het huwelijk verborgen gehouden impotentie en de weigering van verweerder tijdens het huwelijk zich door bevoegde artsen te laten verzorgen, ondanks de verzoeken van aanlegster (2e punt), rechtstreeks indruisen tegen de onmiddellijke doelstellingen van het huwelijk, en aldus grievend voor aanlegster zijn;

Dat de overige feiten handelen over beledigingen en mishandelingen vanwege verweerder lastens aanlegster;

Dat al deze feiten voldoende omschreven zijn; ter zake dienend en vatbaar voor tegenbewijs;

Dat de wet het bewijs ervan toelaat door alle middelen van recht, getuigen inbegrepen;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Gehoord in openbare terechtzitting, de heer Boone, Substituut-Procureur des Konings, in zijn eensluidend advies, gegeven in de Nederlandse taal.

Rechtdoende op tegenspraak,

Verklaart de rechtspleging regelmatig;

En vooraleer ten gronde te beslissen,

Alle andere of tegenstrijdige besluiten verwerpende,

Laat aanlegster toe, door alle middelen van recht getuigen inbegrepen, volgende feiten te bewijzen :

1. dat verweerder, wetende dat hij alsdan niet in staat was het huwelijk lichamenlijk te voltrekken, zonder aanlegster hiervan te verwittigen, op 20 september 1952, in het huwelijk is getreden;

2. dat verweerder halsstarrig heeft geweigerd te trachten aan zijn lichamenlijke ongeschiktheid te verhelpen, door zich minstens bij bevoegde geneesheren te laten behandelen, ofschoon aanlegster hem zulks herhaaldelijk met aandrang vroeg, en zelfs de voorbereidende stappen aanwendde, o.m. bij Dr. L., Dr. M., Dr. V. B. en Dr. D.;

NOOT. — De vraag of impotentie van een der huwelijkspartners een reden tot echtscheiding is moet in het stelsel van de Code Civil in principe ongetwijfeld ontkennend worden beantwoord. De redenen tot echtscheiding zijn immers volgens de artt. 230 en 231 B.W. onderhoud van bijzit of overspel en mishandelingen of zware beledigingen. Impotentie op zichzelf kan moeilijk als een belediging worden opgevat; hoogstens zou men van een ongeluk kunnen spreken. Het intentionele element, essentieel voor het begrip « belediging » ontbreekt in de impotentie volkomen.

Zolang het impotentie geldt, opgetreden na het sluiten van het huwelijk is deze logische redenering volkomen aanvaardbaar. Er bestaat geen enkele reden om deze invaliditeit anders te beschouwen dan als b.v.b. het optreden van een ongeneesbare hartziekte. Hoe zwaar zulks voor de huwelijkspartner ook moge uitvallen, de huwelijkspartner moet worden gehandhaafd.

Wanneer de impotentie echter reeds aanwezig was vóór het huwelijk, dan komt het elementaire rechtvaardigheidsgevoel in opstand. Eenieder zal het als een morele oplichterij beschouwen, wanneer een huwelijkspartner wetens en willens een gezet of gezellin aan zich wil binden wanneer hij weet dat hij

onmogelijk de meest verrechtvaardigde verlangens van de kontraktant zal kunnen vervullen. Nochtans komen in principe als reden tot echtscheiding slechts die feiten in aanmerking die gepleegd worden na het huwelijk en een schuldige tekortkoming vormen aan de plichten uit het huwelijk voortvloeiend. Daar het verzwijgen van eventuele impotentie plaats grijpt vóór het huwelijk zou dus ook in dat geval de juridische logika een eis tot echtscheiding moeten doen mislukken.

Ten overstaan van deze logische redenering, en gesteund door de intrinsieke billijkheid van dergelijke eisen, hebben de pleiters dan langs een subtiel en, laat het ons bekennen nogal artificieel *distinguo*, de rechtvaardigheid doen zegeviereren boven de letter van de wet. Men liet nl. gelden dat het verzwijgen van de impotentie niet vóór doch *op het ogenblik* van het afsluiten van het huwelijk een zware belediging vormde die samenviel met het huwelijk en dus een reden tot echtscheiding kon vormen.

In Frankrijk werd dit stelsel met wisselend succes verdedigd om gedurende de laatste vijftien jaar definitief de bovenhand te halen (cfr. o.m. *Jurisprudence Française de 1807 à 1952* par A. Brunin et J. Nectoux, T. I, v^o, *Divorce*, n° 88 tot 93). In België daarentegen werd dit stelsel eerder negatief bejegend, ofschoon enkele oude vonnissen der Antwerpse Rechtbank het principe der beledigende verduiking op andere feiten toepasten, waarop o.m. *Demolombe* zich steunde om het te verdedigen (Rb. Antwerpen 27-5-1876, Pas. 1877, 3.272 - *Demolombe*, *Traité du Divorce*, n° 32). Nadien werden bij ons weten geen vonnissen in die zin meer gepubliceerd, tenzij twee der rechtbank van Verviers, waarvan vooral het tweede het stelsel formeel en principieel verdedigt (Verviers, 5-2-1929, Jur. Liège, 1929, p. 291 en 14-11-1938, Pas. 1939, 3, 115). De laatste jaren schijnt deze afwijzende houding echter van haar strakheid te verliezen. Een arrest van het Hof van Beroep te Gent, neemt, zij het zeer voorzichtig, het principe der beledigende verduiking aan (Gent, 13-7-1950, Pas. 1951, 2, 15). Het thans gepubliceerde vonnis der Rechtbank van Antwerpen neemt zonder uitgebreide motivering resoluut de Franse rechtspraak over en steunt daarbij o.m. op het jongste werk van prof. Dekkers (wiens motivering trouwens even summier is).

De oplossing, aldus door de rechtspraak uitgewerkt, beantwoordt ongetwijfeld aan een diep ingeworteld rechtvaardigheidsgevoel. Zij laat de realiteit primeren boven de juridische fikties. Het blijft niettemin waar dat, zoals *Planiol* en *Ripert* opmerken (uitg. 1926, T. II, n° 518 en 525) deze jurisprudentiële oplossing slechts een noodoplossing is en dat zuiver juridisch gesproken, veeleer zou moeten gebruik gemaakt worden van de nietigheid van het huwelijk wegens dwaling nopens de persoon, voorzien in art. 180 B.W.. Deze laatste oplossing heeft trouwens dit voor dat zij aanleunt bij de beginselen van het kanoniek recht ter zake, dat het Westeuropees huwelijksrecht dan toch eeuwenlang heeft gevormd en beïnvloed.

Ingevolge de zeer restriktieve toepassing van art. 180 door de hoogste rechtskolleges, die onder het adagium «*en fait de mariage, trompe qui peut*» uitsluitend dwaling nopens de fysieke of burgerlijke identiteit van de huwelijkspartner aanvaardden, durven de pleiters deze weg echter praktisch nooit meer inslaan (cfr. *Verbr.* 17-7-1925, Pas. 1.370). Zolang het Hof van Verbreking zich aan deze interpretatie houdt zit er wel niets anders op dan de oplossing van bovenstaand vonnis te volgen in het belang van de rechtvaardigheid en tegen de juridische logika in. Terecht

wees R. Derine in een scherpzinnig artikel op het ongerijmde van de strakke houding van het Hof van Cassatie tegenover artikel 180 in verhouding tot de fantastisch brede interpretatie die aan art. 231 wordt gegeven (R.W. 1955-56, 1313).

Hugo Schiltz.
Advocaat.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE LEUVEN

13 februari 1957.

Voorzitter : M. Meuleman.
Rechters : M.M. Boeye en Helleputte.
Advokaten : Mrs. Tant en Theunis.

Onteigening. — *Onteigening van grond slechts aan één kant van de openbare weg. — Het onteigende stuk grond, gelegen aan de openbare weg, moet voor de vaststelling van de vergoeding als bouwgrond worden aangemerkt.*

Mits de vereiste voorwaarden zijn vervuld is de onteigende partij gerechtigd de grond te onteigenen, die haar de goedkoopste blijkt te zijn, zonder er toe verplicht te zijn de last van de onteigening op de eigenaren van beide kanten van de baan te doen wegen; zij vervult derhalve haar verplichtingen ten aanzien van de onteigende eigenaar, wanneer zij hem de door de Grondwet voorgeschreven billijke en voorafgaande vergoeding uitkeert.

Wanneer de onteigende partij, ondanks de onteigening ingevolge de diepte van het perceel dezelfde oppervlakte bouwgrond blijft behouden, is dit voordeel een gevolg van de meerwaarde, die het overblijvende gedeelte van het perceel, vroeger niet aan de baan gelegen en thans wel, ingevolge de uitvoering van de onteigeningswerken verwerft, maar deze meerwaarde mag niet een bestanddeel uitmaken, dat in aanmerking komt voor de vaststelling van de vergoeding, daar zij geen geldelijke vergoeding uitmaakt, zoals door art. 11 van de Grondwet wordt vereist en daar het de bij art. 1291 B.W. gestelde voorwaarden niet vervult.

N.V. Philips t/ Gemeente Korbeek-Lo.

Overwegende dat de vordering tot doel heeft de herziening te bekomen van de door de heer vrederechter van het tweede kanton Leuven aan eiseres toegekende vergoedingen wegens onteigening van grond, gelegen te Korbeek-Lo, ingevolge Koninklijk Besluit de dato 16 december 1953;

Overwegende dat eiseres in haar tweede besluiten het hiermede eens is dat er enkel betwisting bestaat voor de onteigening van grond gelegen langs één der drie banen en dat er geen betwisting bestaat aangaande de vergoedingen wegens onteigening langs de andere;

Overwegende dat eiseres in dezelfde besluiten insgelijks verklaart te verzaken aan het deel van haar eis dat tot doel had een deskundige te horen benoemen met opdracht de onteigende goederen af te pallen; dat zij verklaart het eens te zijn met de raming die voor rekening van verweerster gedaan werd en die 1.307 m² bedraagt;

Overwegende bovendien dat het onderwerp van het huidige geschil dient bepaald; dat het zich immers beperkt tot het vaststellen van het bedrag van de vergoeding die aan eiseres toekomt en zich niet uit-

strekt tot de kwestie te weten of eiseres wegens betaling van verhaalbelasting hetzij zal kunnen aangesproken worden in de toekomst, hetzij reeds gegrond aangesproken werd; dat deze betwistingen immers die steunen hetzij op een overeenkomst die tussen eiseres en verweerster in 1934 gesloten werd, hetzij op een overweging van billijkheid, buiten het kader vallen van het huidig geschil gesteund op artikel 10 van de besluitwet van 3 februari 1947;

En overwegende dat eiseres desaan gaande ten onrechte laat opmerken dat het voordeel dat verweerster trekt uit het feit dat zij slechts van één kant van de baan, dit is: op de eigendom van eiseres, tot onteigeningsmaatregelen heeft laten overgaan en niet aan de overkant, waar woningen stonden, een reden uitmaakt om haar een hogere vergoeding toe te kennen dan deze die zou moeten uitgekeerd worden ingeval grond van beide kanten was onteigend geworden;

Overwegende immers dat verweerster mits vervulling van de vereiste voorwaarden gerechtigd is de grond te onteigenen die haar de goedkoopste blijkt te zijn zonder ertoe verplicht te zijn de last van de onteigening op de eigenaars van beide kanten te doen wegen; dat zij derhalve haar verplichtingen ten aanzien van de onteigende eigenaar vervult wanneer zij aan deze de door de grondwet billijke en voorafgaande vergoeding uitkeert; dat er dienvolgens slechts aanleiding bestaat te onderzoeken of deze vergoeding door de vrederechter billijk werd vastgesteld;

Overwegende dat het enig bezwaar dat eiseres dienvolgens laat gelden de redenering van de deskundige raakt, die de heer vrederechter heeft bijgetreden en volgens dewelke de waarde van de onteigende grond slechts 20 fr. de meter moet zijn om reden dat het perceel waartoe hij behoort 18 Ha. groot is, verscheidene honderden meter diepte heeft en aldus dezelfde nuttige oppervlakte bouwgrond (± 50 m.) behoudt, deze laatste zijnde eenvoudig enkele meters achteruit geschoven;

Overwegende echter dat deze redenering verkeerd is; dat de deskundige trouwens om zijn zienswijze te verrechtvaardigen beweert dat het onteigend stuk, hoewel tegen de baan gelegen, geen bouwgrond uitmaakt, doch bouwland, wat blijkbaar strijdig is met de ligging van dat stuk;

Overwegende weliswaar dat eiseres, ingevolge deze diepte van het perceel, dezelfde oppervlakte bouwgrond blijft behouden; dat dit voordeel echter een gevolg is van de meerwaarde die het overblijvende gedeelte van het perceel, vroeger niet tegen de baan gelegen en thans wel, ingevolge de uitvoering van de onteigeningswerken verwerft, maar dat deze meerwaarde geen bestanddeel mag uitmaken dat in aanmerking komt voor de vaststelling van de vergoeding daar zij geen geldelijke vergoeding uitmaakt zoals door artikel 11 van de grondwet wordt vereist en daar het de door artikel 1291 van het Burgerlijk Wetboek gestelde voorwaarden niet vervult (Brussel 29/6/1906, Pas. 1907.11.7; del Marmol B.II nr 381; Belva, Nouvelles, Expropriation pour cause d'utilité publique nrs 518 en 596);

dat het deel dat onteigend werd en dat uiteraard bouwgrond was derhalve als dusdanig dient te worden vergoed volgens zijn normale verkoopwaarde en dat het bezwaar van eiseres principieel gegrond is;

Overwegende dat eiseres in het dispositief van haar besluiten vier bepaalde punten vraagt;

Overwegende dat er op het eerste punt van dit dispositief dient ingegaan;

Overwegende dat het tweede punt in nauw verband

staat met het vierde punt en dat eiseres waarschijnlijk niet wenst dat er haar akte van haar voorstel gegeven worde indien er op het vierde punt door de rechtbank niet ingegaan wordt;

Overwegende dat het derde punt insgelijks verknocht is met de punten 2 en 4 en met deze laatste een geheel blijkt te vormen dat de rechtbank zonder de inzichten van eiseres te verraden, niet mag splitsen;

Overwegende dat het vierde punt buiten het kader valt van het huidig geschil, zoals hierboven werd uiteengezet en dat er derhalve geen aanleiding bestaat erop in te gaan;

Overwegende dat eiseres haar standpunt niet heeft laten kennen voor het geval dat één der door haar voorgestelde punten zou afgewezen worden; dat er derhalve aanleiding toe bestaat, met het oog op een goede rechtsbedeling, alvorens verder ten gronde te beslissen, de debatten te heropenen ten einde eiseres in staat te stellen in de huidige stand van de zaak het voorwerp van haar eis nader te bepalen;

Om deze redenen,

De rechtbank,

Verleent akte aan eiseres dat zij ingevolge art. 9 van de besluitwet van 3 februari 1947 de herziening aanvraagt van de vergoeding die haar door vonnis van de heer vrederechter de dato 9 juni 1934 toegekend werd;

Zegt voor recht dat het perceel grond gelegen tegen de openbare weg en dat door verweerster onteigend werd, als bouwgrond moet aangezien worden voor de vaststelling van de vergoeding die deswege aan de eiseres toekomt;

Verklaart niet ontvankelijk de vraag van eiseres betreffende het verbod voor verweerster verhaalbelastingen ten laste van eiseres in te stellen;

Verleent akte aan eiseres dat zij verzaakt aan haar eis van benoeming van deskundige wat de afpaling betreft;

Heropent de debatten ten einde eiseres toe te laten haar eis nader te bepalen;

Verwijst de zaak naar de algemene rol en behoudt de kosten voor.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ANTWERPEN

10e Kamer. — 27 februari 1957.

Voorzitter : M. Deckers.

Referendaris : M. Goemaere.

Advocaten : Mrs. M. Marinower en
Abrahams (Brussel).

Bewijsrecht. — Gedingbeslissende eed.

De rechtbank mag het opdragen van een gedingbeslissende eed alleen weigeren, indien het feit niet beslissend is.

Een partij is niet gerechtigd van zijn tegenpartij de aflegging te eisen van een eed nopens een feit, dat een strafrechtelijke aansprakelijkheid van deze tegenpartij kan medeslepen.

Verweerder is niet gerechtigd het opleggen van de hem door eiser opgelegde eed afhankelijk te stellen van een voorafgaande andere eedaflegging door eiser.

Hij, aan wie een gedingbeslissende eed is opge-

dragen heeft krachtens art. 1361 B.W. de keuze : ofwel weigeren de eed af te leggen, ofwel de eed terugwijzen.

Krachtens art. 1362 B.W. is de terugwijzing echter slechts mogelijk, indien het feit, dat het voorwerp uitmaakt van de opgedragen eed, gemeen is aan beide partijen, met uitsluiting van elk feit, dat louter persoonlijk is aan de partij aan wie de eed is opgedragen.

Erlbaum t/ Gurmman.

Overwegende dat de eis strekt tot betaling van fr. 6.230 hoofdens levering van kledingstukken op 24 juni 1955;

dat verweerder aanvoert dat deze levering geschiedde aan zijn zoon Harry, die deze koopwaar van aanlegger kocht en thans in staat van faillissement is verklaard;

dat de door verweerder voorgebrachte stukken aantonen dat een hem afgeleverde beroepskaart slechts vanaf 1 augustus 1955 geldig was, en dat zijn verklaring voor inschrijving in het handelsregister van 29 december 1955 dagtekent;

Overwegende echter dat deze gegevens niet beslissend zijn, daar zij niet met de vereiste zekerheid uitsluiten dat verweerder een vorige beroepskaart kan bezeten hebben, noch dat hij handel kan hebben gedreven zonder inschrijving in het handelsregister;

dat het weliswaar blijkt dat de handelshuurceel van het huis 168 Vlaanderenstraat te Brussel slechts op 26 november 1955 door verweerders' zoon samen met Goris Carolus overgedragen werd aan verweerder, doch de datum van deze formele huuroverdracht niet uitsluit dat verweerder er in feite reeds van tevoren handel kan hebben gedreven;

dat, alleszins, deze elementen, hoewel een zeker gewicht vertonend, niet zodanig afdoende zijn dat zij de mogelijkheid van het door aanlegger aangehaalde feit in ieder geval reeds wegnemen;

dat slechts dan, of indien het feit niet beslissend is, de Rechtbank het opdragen van een gedingbeslissende eed mag weigeren (Fr. Verbr. 16 juli 1900, D.P. 462 — 1 augustus 1900, Pas. fr. 1901, 23 — Verbr. 14 januari 1892, Pas., 76 — Rép. Prat. D.B. V° Serment, nr 81);

Overwegende dat de Rechtbank wel de bewoordingen van de eed mag wijzigen, verbeteren, of verduidelijken, in zoverre zij te vaag of onvolledig, of dubbelzinnig of misleidend zouden kunnen zijn, ofwel buiten het voorwerp van de eis reiken (Rép. Pr. V° Cit.);

dat dit laatste het geval is wat betreft het tweede deel van de door aanlegger opgedragen formulering : « ... en dat deze kledingstukken noch rechtstreeks noch onrechtstreeks mijn eigendom zijn geworden »;

Vermits de eis tot betaling strekt van de prijs van een verkoop; en dan ook ongegrond zou zijn indien mocht blijken dat de koopwaar niet door verweerder gekocht werd, d.i. besteld, en op of rond het tijdstip van de levering ontvangen, — zelfs indien verweerder daarna rechtstreeks of onrechtstreeks eigenaar werd van dezelfde koopwaar;

dat voor zover aanlegger door deze formulering allusie zou maken op gebeurlijke handelingen welke deze koopwaar zouden onttrokken hebben aan de schuldeisers van de faling Harry Gurmman, hij niet gerechtigd is de eedaflegging te eisen nopens een feit dat een delictuele aansprakelijkheid van verweerder kan medeslepen, en het aanlegger in die veronderstelling behoort desnoods klacht neer te leggen;

Overwegende dat, anderzijds, het in het eerste deel

van de formulering aangehaalde feit wel gedingbeslissend is zo haar bewoordingen beduiden dat verweerder de koopwaar noch bestelde noch op of rond het tijdstip van de levering ontving.

dat er dan ook aanleiding bestaat de formulering van de door aanlegger opgedragen eed als volgt te wijzigen : « Ik zweer dat ik de kledingstukken, ter waarde van fr. 6.230,—, welke rond 24 juni 1955 door de heer Erlbaum A. aan het huis « Amoto » 168, Vlaanderenstraat te Brussel geleverd werden, noch besteld, noch op of rond het tijdstip van deze levering ontvangen heb, zo helpe mij God Almachtig »;

Overwegende dat verweerder in besluiten subsidiair vraagt dat, voor het geval hem de eed zou worden opgelegd, vooraf aan aanlegger de volgende eed zou worden opgelegd : « Ik zweer dat ik geen schuldverdering heb ingediend teneinde betaling te ontvangen van leveringen die ik gedaan heb aan de zoon Harry Gurmman, vóór zijn faillissement werd open verklaard »;

Overwegende dat er dient aangemerkt dat dit feit, zoals geformuleerd, de bepaalde levering die het voorwerp uitmaakt van de eis niet vermeldt;

dat dit feit, overigens, reeds verworven is, zoals blijkt uit het schrijven dd. 18 december 1956 van de heer leidend Griffier van de Koophandelsrechtbank te Brussel;

dat het de aandacht verdient dat dit schrijven meldt dat Harry Gurmman confectiehandel dreef 52/a Gheudestraat te Anderlecht;

dat het feit dat aanlegger schuldverderingen indiende bij de faling Harry Gurmman, op zichzelf niet bewijst dat onder die schuldverderingen ook deze voorkomt die uit de kwestieuze levering voortspruit;

dat, zo dit laatste juist was, het verweerder best mogelijk was hiervan een attest van de curator te bekomen;

Overwegende, ten slotte, dat verweerder niet gerechtigd is het opleggen van de hem door eiser opgedragen eed, afhankelijk te stellen van een voorafgaandelijke andere eedaflegging door aanlegger;

dat immers, wanneer een partij toegelaten wordt een gedingbeslissende eed op te dragen, zij niets anders te doen heeft dan de houding van de tegenpartij af te wachten;

dat degene aan wie een gedingbeslissende eed opgedragen wordt de keuze heeft, krachtens art. 1361 B.W., tussen drie wel bepaalde houdingen : ofwel weigeren de eed af te leggen; ofwel de eed afleggen; ofwel de eed terugwijzen (référer), d.i. eisen dat de partij die de eed opdroeg, dezelfde eed zelf zou afleggen (Rép. Pr.D.B. V° Serment, nr 61);

dat deze terugwijzing echter slechts mogelijk is, krachtens art. 1362 B.W., indien het feit dat het voorwerp uitmaakt van de opgedragen eed, gemeen is aan beide partijen, bij uitsluiting van een feit dat louter persoonlijk is aan degene aan wie de eed opgedragen wordt (Rép. Pr. V° Cit, nr 97);

Om deze redenen,

De Rechtbank, alle andere en strijdige besluiten verwerpend, maakt melding van de toepassing van art. 2 der wet van 15 juni 1935;

Verklaart de eis ontvankelijk; alvorens recht te doen ten gronde, legt aan verweerder op de volgende hem door aanlegger opgedragen gedingbeslissende eed ofwel af te leggen, ofwel te weigeren af te leggen, ofwel in voorkomend geval terug te wijzen :

« Ik zweer dat ik de kledingstukken, ter waarde van fr. 6.230, welke rond 24 juni 1955 door de heer

A. Erlbaum aan het huis « Amoto » 168, Vlaanderenstraat te Brussel geleverd werden, noch besteld, noch op of rond het tijdstip van deze levering ontvangen heb, zo helpe mij God Almachtig »;

Verklaart verweerders' vraag strekkende tot voorafgaandelijke aflegging van een andere eed door aanlegger niet ontvankelijk.

POLITIERECHTER TE PEER

21 februari 1956.

Rechter : M. Roelandts.

Advocaten : Mrs Gruyters, Van Soest en Maleux.

Wegverkeer. — Verplichtingen van de weggebruiker. — Toepasselijkheid van artikel 25, 2b verkeersreglement.

Het geven van de bij artikelen 44 en 45 van het Verkeersreglement bepaalde aanduidingen ontheft de bestuurder niet van de verplichtingen, die voor hem voortvloeien uit de stand en de snelheid van de andere weggebruikers. Hij, die naar links wil afslaan, moet zich daarenboven vooraf naar links begeven.

De bepalingen van artikel 25/2b Verkeersreglement zijn van toepassing op de brede rijbanen, die gelijktijdig doorgang bieden voor drie of meer voertuigen, maar praktisch kunnen zij zelden en moeilijk worden toegepast wegens de bepalingen van art. 8 Verkeersreglement, wanneer de manoeuvre om links af te slaan wordt uitgevoerd op een rijbaan, waarop de gelijktijdige doorgang van ten hoogste twee voertuigen mogelijk is; op zulke rijbaan mag de weggebruiker die links afslaat, — bv. om een particuliere inrit op te rijden — en geen zekerheid heeft of er tegemoetkomend verkeer opdaagt ofwel weet dat er tegenliggers zijn, zich niet vooraf naar links begeven om alzo het linker deel van de rijbaan te gebruiken; hij mag dan evenmin op hinderlijke wijze op het rechter deel van de rijbaan blijven staan, daar hij dan al de achter hem rijdende weggebruikers hindert, maar hij zal integendeel aan de uiterste rechterzijde van de rijbaan dienen te blijven en daarbij steeds zijn voornemen kenbaar maken tot op het ogenblik, dat de weg vrij is in beide richtingen en hij veilig kan afslaan.

O.M. t/ Bude, Geeraerts, Vandormael.

Overwegende dat er zich op 20 november 1955 te Houthalen op de zes meter brede rijbaan Hasselt-Eindhoven, een verkeersongeval heeft voorgedaan tussen drie autovoertuigen, waarvan de personenwagen van eerste betichte langs achter werd aangereden door de wagen van tweede betichte en dit laatste voertuig op zijn beurt werd aangereden door het voertuig van derde betichte;

Dat op het ogenblik van het ongeval er ter plaatse druk verkeer was en de auto's in colonnes op en af reden;

Dat eerste betichte na zijn linkerrichtingslichten te hebben doen branden om links in te draaien, beweert te hebben moeten stoppen alvorens de manoeuvre om naar links te gaan te hebben kunnen uitvoeren, omdat een vooroprijder ook ter plaats stopte en dat hij

bovendien niet naar links kon inslaan omdat er op dat ogenblik tegenliggers op de weg waren;

Overwegende dat het geven van de bij de artikelen 44 en 45 van de wegcode bepaalde aanduidingen de bestuurder — in casu eerste betichte — niet ontheft van de verplichtingen die voor hem voortvloeien uit de stand en de snelheid van de andere weggebruikers; dat daarenboven hij, die naar links wil afslaan, zich vooraf naar links dient te begeven, hetgeen eerste betichte — in casu — weliswaar niet kon doen daar het tegemoetkomend verkeer niet mocht gehinderd worden; dat het hem anderzijds ook verboden was het verkeer in zijn richting te hinderen of onveilig te maken door zich op een hinderlijke manier op de weg te plaatsen; dat eerste betichte evenwel beweert niet gestopt te hebben om links af te slaan maar omdat een vooroprijder stopte, feit dat evenwel door betrokkene niet bewezen werd;

Overwegende bovendien dat de bepalingen van art. 25/2b Verkeersreglement toepasselijk zijn op de brede rijbanen, welke gelijktijdig doorgang bieden voor drie of meer voertuigen, maar dat ze practisch eerder zeldzaam en moeilijk kunnen worden toegepast — wegens de beschikkingen van art. 8 Verkeersreglement — wanneer de manoeuvre om links af te slaan uitgevoerd wordt op een rijbaan, waarop de gelijktijdige doorgang van ten hoogste twee voertuigen mogelijk is; dat op zulke rijbaan, de weggebruiker die links afslaat, — b.v. om een private inrit op te rijden en geen zekerheid heeft of er tegemoetkomend verkeer opdaagt ofwel weet dat er tegenliggers zijn —, zich niet vooraf naar links mag begeven om alzo het linkerdeel der rijbaan te gebruiken; hij mag dan evenmin op een hinderlijke manier op het rechterdeel van de rijbaan blijven staan, daar hij dan al de achter hem rijdende weggebruikers hindert, maar hij zal integendeel aan de uiterste rechterzijde van de rijbaan dienen te blijven, steeds zijn voornemen kenbaar makend, tot op het ogenblik dat de weg vrij is in beide richtingen en hij veilig kan afslaan; (cfr. Hof Beroep Brussel, 29-1-1952, Bull. Ass. 1952, blz. 286 en Politierichtb. Peer, 15-3-1955, «R.W.» dd. 1-15-1955, Kol. 1479);

Overwegende dat — in casu —, eerste betichte, rekening houdend met de geringe breedte van de rijbaan n.l. zes meter en tevens met het tegemoetkomend verkeer, aan de uiterste rechterzijde van de rijbaan diende te blijven, om alzo de volgers noch de tegenliggers te hinderen in hun beweging;

Overwegende dienvolgens dat het stoppen ongeveer in het midden van het rechterdeel der rijbaan, na eerst zijn richtingslichten te hebben doen branden, — feit dat de volgers moest in de war brengen nopens de inzichten van de vooroprijder en de omstandigheid in casu niet op de uiterste rechterzijde van de rijbaan te zijn gebleven, de aansprakelijkheid van eerste betichte in dit geval op 2/4 deel vastleggen;

Overwegende dat in casu, het druk verkeer, tweede en derde betichte verplichtten dicht — n.l. 10 tot 20 m — achter hun vooroprijder te rijden; dat dienvolgens de veilige afstand niet kon geëerbiedigd worden; dat derhalve uit dien hoofde niets ten laste van beide betichten kan weerhouden worden;

Overwegende anderzijds dat de voorzichtige bestuurder steeds de snelheid van zijn voertuig moet aanpassen aan die van de vooroprijdende bestuurder, rekening houdend met de belemmering van het verkeer, de staat van de weg — in casu gladde weg ingevolge regen — opdat zijn snelheid geen ongevallen zou kunnen veroorzaken noch het verkeer hinderen; dat hij bovendien steeds moet kunnen stoppen vóór een voorzienbare

hindernis; dat het gebleken is dat tweede en derde betichte een inbreuk hebben gepleegd op deze beschikkingen en ieder voor 1/4 aansprakelijk zijn voor het ongeval;

Overwegende dat de feiten ten laste gelegd van de drie beklaagden bewezen zijn en misdrijven uitmaken voorzien bij art. 26/2; 46; 26/ en 26/1 al. 2 van het K.B. dd. 8-4-1954 en art. 2 der Wet van 1-8-1899;

„.....

BOEKBESPREKING

Prof. Mr. P. W. Kamphuisen. — De collectieve en de individuele arbeidsovereenkomst. — Universitaire Pers, Leiden, 1956. 242 p.

Prof. Kamphuisen, oud-hoogleraar aan de Universiteit te Nijmegen, die enkele jaren geleden op meesterlijke wijze het derde deel bewerkte van Asser's serie, gewijd aan de bijzondere overeenkomsten, heeft thans in de uitgaven der Universitaire Pers te Leiden een verhandeling gepubliceerd, waarin tegelijkertijd de collectieve en de individuele arbeidsovereenkomst worden bestudeerd. Aan elk van beide soorten arbeidsovereenkomsten is in het boek een afzonderlijk deel gewijd. Menigvuldig zijn de geschriften die reeds over elk van beide onderwerpen werden uitgegeven, doch het is thans voor het eerst in het boek van Prof. Kamphuisen dat zij samen het voorwerp uitmaken van één uitvoerig werk.

De collectieve arbeidsovereenkomst, zoals die in het Nederlands positief recht is geregeld geworden, is een rechtsfiguur welke volstrekt niet past in de traditionele kaders der rechtswetenschap en in vele landen zijn allerlei constructies opgebouwd geworden om dit nieuw verschijnsel in de klassieke theorie te kunnen inschakelen. De auteur heeft geen moeite om aan te tonen dat zulks een volstreekte onmogelijkheid is, doch hij doet zo terecht uitschijnen dat het niet opgaat de collectieve arbeidsovereenkomst eenvoudig te beschouwen als een verloochening van de algemene rechtsbeginselen, die dan maar als uitzondering dient aanvaard te worden, omdat ze in het positieve recht is voorzien. Integendeel, zegt schrijver, «het is juist de taak van de rechtswetenschap haar systeem aan te passen aan de gewijzigde rechtsregels: niet het systeem prevaleert, maar de eisen van het rechtsleven.» Wij bevinden ons hier midden in een rechtsontwikkeling, die in volle gang is en die, volgens schrijver, «nog niet rijp is voor een volledige dogmatische oplossing». Het zal de toekomstige taak der rechtswetenschap zijn uit de nieuwe rechtsfiguren, die door het positieve recht worden in het leven geroepen, algemene beginselen op te sporen.

Schrijver gaat dan over tot de analyse van de bepalingen der wet van 24 december 1927 op de collectieve arbeidsovereenkomst, die in Nederland op 1 september 1928 in werking trad. Prof. Kamphuisen verdeelt de collectieve arbeidsovereenkomst in twee delen: eerst het obligatoir gedeelte, waardoor rechten en plichten ontstaan van de contracterende groepen (werkgeversvereniging en vakvereniging) jegens elkaar, en dan een tweede deel dat de normatieve bepalingen bevat die van de ene kant normen scheppen die bestemd zijn te werken tussen de partijen bij de individuele arbeidsovereenkomsten en andere tussen de leden van een vereniging enerzijds en de wederpartij van die vereniging anderzijds. Aan de hand van een zeer duidelijke

lijjk schema, dat onmiddellijk de verhoudingen op de klaarste wijze aantoonst, noemt de auteur deze normatieve bepalingen in het ene geval horizontale normen en in het andere diagonale normen.

Elk van die verhoudingen wordt dan grondig ontleed in de volgende hoofdstukken en deze nieuwe en aan de juristen nog zo weinig vertrouwde stof wordt hier besproken op de meest bevattelijke wijze, waarbij meningen van andere auteurs, die over hetzelfde onderwerp schreven, afgewogen en soms weerlegd worden. De gevolgen van de verschillende normen die door de collectieve arbeidsovereenkomst ontstaan, de vorderingen die eruit voortspruiten, de nietigheid van bedingen en het einde van de overeenkomst worden in achtereenvolgende bondige kapitels onderzocht, tot de auteur dan zijn volle aandacht wijdt aan het grote vraagstuk van het algemeen verbindend en onverbindend verklaren van de collectieve arbeidsovereenkomst.

Ten opzichte van niet georganiseerde werknemers bestond er natuurlijk geen mogelijkheid de bepalingen van het collectief arbeidscontract te doen naleven en aldus is men in Nederland, evenals in andere landen, er wel moeten toe overgaan door middel van overheidsdwang de ongeorganiseerde bedrijfsgenoten te verplichten tot het naleven van de bepalingen ener collectieve arbeidsovereenkomst. Deze mogelijkheid tot het algemeen verbindend verklaren van de bepalingen van dergelijk collectief contract is in Nederland voorzien door een wet van 1937, die dan het voorwerp uitmaakt van een commentaar, waarin vooral de gevolgen van dit algemeen verbindend verklaren worden onderzocht. De praktische toepassing der regelen in de wet voorzien, lossen zich op in een reeks gerechtelijke acties die op de bepalingen van de wet gesteund zijn. En wanneer de auteur zich ten slotte afvraagt welk dan het rechtskarakter is der algemeen verbindend verklaring der bepalingen van het collectief arbeidscontract door ministeriële beschikking, dient hij wederom vast te stellen dat de oude categorieën op deze rechtsfiguur volstrekt niet passen en dat wij ons hier bevinden in een totaal nieuwe rechtsontwikkeling, zodat het geen zin heeft over deze theoretische vragen te strijden, zoals dit zozeer in Duitsland gebeurd is daar, zegt de schrijver, «onze huidige dogmatiek nog geen pasklaar antwoord in haar systeem gereed heeft».

Het tweede gedeelte van het boek is gewijd aan de individuele arbeidsovereenkomst. Deze stof was reeds uitvoerig behandeld door de auteur in zijn bewerking van het derde deel van Asser's Handleiding. De tweede uitgave van dit werk dateert echter van 1950, zodat er aanleiding bestond tot heel wat aanvullingen op het gebied van rechtspraak en rechtsleer. Ook de voorstelling van de stof is anders dan in de handleiding van Asser. In 1953 werd er daarbij in Nederland een wet afgekondigd, algemeen bekend als de «wet op het nieuw ontslagrecht», waardoor de vroeger geldende bepalingen betreffende het einde van de arbeidsovereenkomst in aanzienlijke mate werden gewijzigd. Ook de regeling voorzien in deze wet wordt in het boek van Prof. Kamphuisen grondig besproken.

Het gehele werk geeft thans een uitstekende synthese van de tegenwoordige toestand in Nederland, zowel op het gebied van het collectief als van het individueel arbeidscontract en de bijzondere waarde van het boek ligt er wel in dat de auteur op haast elke bladzijde de juridische gedachtegang confronteert met de behoeften van de praktijk en dat heel deze stof wordt voorgesteld op een zo heldere en zo eenvoudige wijze, dat enkel de vele citaten aanduiden op welke reusachtige arbeid dit boek steunt.

Zoals al de uitgaven van de Universitaire Pers te

Leiden is het boek tot in het uiterste verzorgd en het vormt een rijke aanwinst voor deze zo hoogstaande serie.

René Victor.

O. R. McGregor : Divorce in England. — Heineman, Melbourne - London - Toronto, 1957. 220 pp.

In Engeland, misschien nog meer dan in andere landen, is in de laatste jaren het vraagstuk van de echtscheiding aan de orde van de dag en het sentimentele leven van de hoogste persoonlijkheden van koninklijke bloede heeft er niet weinig toe bijgedragen dit vraagstuk meer dan ooit in het centrum te plaatsen van de belangstelling. In Engeland, zoals elders, zijn de meningen erg verdeeld, men vindt aan de ene kant degenen die, vooral steunende op godsdienstige beginselen, de onverbreekbaarheid van de huwelijksband onderlijnen en de menigvuldige echtscheidingsprocedures aansprakelijk stellen voor de verzwakking en zelfs voor het verval van de familiebanden, en aan de andere kant degenen die in de echtscheiding de oplossing vinden voor ondraaglijke toestanden, die wensen dat de dwingende behoeften van de werkelijkheid het zouden halen van dogmatische beschouwingen en die het individueel levensgeluk van de mens hoger stellen dan de eerbied voor traditionele waarden die toch dikwijls steunen op zoveel hypocrisie.

De burgerlijke echtscheiding werd in Engeland ingevoerd in 1857 door de Matrimonial Causes Act en het is de bedoeling van McGregor een onderzoek in te stellen naar de betekenis en de draagwijdte van de echtscheiding in het sociale leven, nu gedurende een volle eeuw de burgerlijke echtscheiding in zijn land geëxperimenteerd is kunnen worden. Het boek van een paar honderd bladzijden, dat thans door de schrijver aan dit vraagstuk gewijd wordt, is een typisch Engels boek, vrunk en stout geschreven steunend op originele gegevens met een scherpe visie op de werkelijkheid en een volstrekte onafhankelijkheid ten opzichte van alle gevestigde meningen en tradities.

De schrijver verwijt eerst en vooral aan de velen die zich aan de behandeling van dit vraagstuk gewijd hebben dat zij zich hoofdzakelijk hebben laten leiden door religieuze of sociale vooroordelen en dat zij volkomen in gebreke gebleven zijn de hulpmiddelen van de sociale wetenschap aan te spreken om tot objectieve inzichten te komen. Dit wil McGregor thans wel doen en het is klaarblijkelijk zijn ambitie een werk voor te brengen dat van betekenis zou zijn op het gebied van sociologie. Laten wij hierbij onmiddellijk opmerken dat de auteur in dit opzet niet geslaagd is. Het boek van McGregor is geen werk van betekenis op sociologisch gebied, het blijft in de sfeer van het hogere journalistiek en van de wetenschappelijke vulgarisatie. In zijn genre is het echter ten eerste lezenswaard en wij vinden er menigvuldige gegevens en argumenten in die het nuttig zou zijn ook ten onzent grondig te overwegen.

De schrijver begint met een beknopte geschiedenis van de echtscheiding zoals die zich in Engeland heeft ontwikkeld. In de beginne was er het huwelijk volledig beheerst door de strenge regels van de roomse kerk die slechts in uitzonderlijke gevallen sommige toegevingen kenden voor zeer hoge invloeden; deze stevig gevestigde onverbreekelijkheid van het huwelijk maakte in Engeland tijdens de hervorming plaats voor een zeer verwarde toestand niet alleen bij de vele godsdienstige secten die zich na de hervorming ontwikkelden maar ook in de schoot van de officiële kerk zelf,

waarin de meningen betreffende de echtscheiding zeer verdeeld waren. Het is typisch dat in de XVI^{de} en de XVII^{de} eeuw een leidende protestantse mogendheid in Europa de jurisdictie van de kerkelijke rechtbanken over huwelijk en echtscheiding had gehandhaafd en dat ten slotte niettegenstaande alle menigverschil de middeleeuwse onverbreekbaarheid van het huwelijk toch domineerde. Daar echter het parlement ook gezag had over de godsdienstige aangelegenheden was het mogelijk de echtscheiding door een Private Act te bekomen. De auteur stipt bij dit alles een reeks historische feiten aan betreffende de misbruiken tot dewelke deze toestand aanleiding had gegeven. In de XIX^{de} eeuw volgden meerdere pogingen om in dit alles orde te brengen tot er in 1857 met het verleden definitief werd gebroken en de basis werd gelegd voor het stelsel dat heden ten dage nog bestaat. Er werd ook ten eerste naar gestreefd de mogelijkheid van echtscheiding niet te handhaven als een privilege voor de rijken doch de rechtspleging ook toegankelijk te maken voor de middenstand en voor de behoeftigen. Heel deze ontwikkeling heeft geleid tot de Act van 1949 die thans het Engels positief recht op het gebied van huwelijk en echtscheiding bevat.

Een gans hoofdstuk wordt gewijd aan de statistieken betreffende de echtscheiding die natuurlijk in de eerste plaats doen uitschijnen in welke fantastische mate het aantal echtscheidingen is gestegen: van 460 per jaar in 1880 tot meer dan 33.000 in 1954. Doch de statistieken doen ons ook verder doordringen in allerlei verschijnselen betreffende de modaliteiten waarmee de echtscheiding voorkomt zo b.v. de percentages scheidingen naar gelang het aantal jaren dat het huwelijk geduurd heeft, naar gelang het aantal kinderen e.z.m. Schrijver vergelijkt ook de statistieken betreffende de vragen tot echtscheiding met deze tot het bekomen van onderhoudsgeld en zulks leidt tot de verrassende vaststelling dat wanneer de vragen tot echtscheiding zich in de laatste vijftig jaar tot veertigmaal vermenigvuldigd hebben voor dezelfde periode het aantal vragen tot onderhoudspensioen enkel verdubbeld werd. Aan wat is nu deze geweldige vermeerdering van echtscheidingsprocedures toe te schrijven? De auteur neemt met beslistheid stelling tegen de bewering dat dit het gevolg zou zijn van roekeloosheid en onbedachtzaamheid en van verslapping van de familieband. In de eerste plaats is de vermeerdering van deze rechtsplegingen toe te schrijven aan de omstandigheid dat door de ontwikkeling van de wetgeving de echtscheidingsprocedure niet gebleven is wat ze vroeger was, een luxe voor de gefortuneerden en dat ook thans de mindere man de gelegenheid heeft een echtscheidingsprocedure aan de rechtbank te onderwerpen. Er blijkt ook uit dat op brede wijze onverschilligheid betuigd wordt ten opzichte van de bovennatuurlijke sancties waardoor het godsdienstig huwelijk als onverbreekbaar wil gehandhaafd blijven, doch er kan geen onverschilligheid ten opzichte van het huwelijk zelf of van de familieband geconstateerd worden. De toenemende gelijkheid van de gehuwde vrouw met haar echtgenoot, de opkomst van de lagere sociale klasse tengevolge van de democratische ontwikkeling, hebben wel gebroken met religieuze dogma's, waardoor individueel ongeluk bestendig werd, doch de grotere mogelijkheid om gemakkelijker een echtscheiding te bekomen heeft enkel gebroken met veel hypocrisie uit vroeger tijd en heeft een gaver, menselijker en gelukkiger huwelijksverhouding in het leven geroepen.

McGregor is dan ook van mening dat men op geweldige wijze het gevaar van de echtscheiding voor de familieband heeft overdreven en hij wil betogen hoezeer degenen in het ongelijk zijn die zich steeds beroe-

pen op de familieverhoudingen zoals zij bestonden gedurende het Victoriaanse tijdperk, om dan de zoveel meer ongunstige toestand van deze dag in het licht te stellen. Wij vinden dan in het boek een confrontatie van de illusies die velen zich thans vormen over de Victoriaanse familie met de werkelijkheid uit deze tijd en de schrijver toont aan wat al ellende en miserie, wat al hypocrisie en onoprechtheid de familieverhoudingen in deze periode kenmerkten, periode van slaafse onderwerping der vrouw, van de triomf der prostitutie... Dit alles wordt uiteengezet aan de hand van historische gegevens, van uittreksels uit literaire werken en religieuze geschriften. Aan deze prijs zou voorzeker niemand de beweerde achtenswaardigheid van de Engelse familie in Victoria's tijdperk willen terugkopen. Een onderzoek van de werkelijkheid verdrijft hier wel op harde wijze alle illusie.

In een afzonderlijk hoofdstuk onderzoekt de auteur de stelling van de kerk in Engeland ten opzichte van de echtscheiding. Het resultaat van zijn onderzoek is dat de meningen ten zeerste verdeeld zijn en dat alle schakeringen, vanaf de strengste onverbrekelijkheid van het huwelijk tot aan de echtscheiding bij eenvoudige wederzijdse toestemming door de menigvuldige kerkelijke groeperingen gehuldigd worden, terwijl in elk geval dient onderlijnd te worden dat de mening van de officiële Church of England zich stilaan meer is gaan aansluiten bij het streng beginsel der Rooms Katholieke kerk.

In 1951 had Mrs White in het Lagerhuis haar voorstel ingediend om in elk geval de echtscheiding toe te laten na zeven jaren feitelijke scheiding tussen de echtgenoten. Dit wetsvoorstel, dat het reeds tot een tweede lezing gebracht had, deed in Engeland de felle strijd tussen dogmatiekers en pragmatiekers heropleven en dit was de aanleiding voor het instellen door de regering van een koninklijke commissie onder voorzitterschap van Lord Morton of Henryton.

Deze commissie, die voor doel had na te gaan of er aanleiding bestond wijzigingen te brengen aan het Engelse recht betreffende het huwelijk en de echtscheiding, was samengesteld uit 19 leden, waartussen 8 juristen, 3 leken verdeders en voor het overige leraren, geneesheren, een syndicalist en de echtgenote van een advocaat. Deze commissie stelde een zeer breedvoerig onderzoek in en bracht een uitgebreid verslag uit dat slechts vorig jaar werd bekendgemaakt. Het resultaat van dit verslag is dat men niet tot een positieve uitslag is gekomen, dat er enkel uit blijkt hoe diep de meningsverschillen zijn die zich voordeden bij de verschillende leden. Dit Mortonverslag wordt nu door McGregor scherp onder de loupe genomen; hij kritiqueert de methode volgens dewelke deze commissie te werk is gegaan, methode die hij in de hoogste mate onwetenschappelijk noemt en hij maakt verder aan de leden het verwijt van op de ergste wijze behept te zijn geweest met vooroordelen en zich niet in het minst rekenschap te hebben gegeven van de wijzigingen die zich in de laatste jaren in het maatschappelijk leven hebben voorgedaan.

Als conclusie van zijn onderzoek geeft de auteur zijn mening te kennen dat de democratische familie van het midden der XXe eeuw sterkere banden kent en een gezonder vitaliteit heeft dan de familie uit het Victoriaanse tijdperk, dat in Engeland de religieuze groeperingen hopeloos verdeeld zijn over de wenselijkheid van het vergemakkelijken van de echtscheiding, doch dat het uit elk ernstig sociologisch onderzoek zal blijken dat, afgezien van de eerbied voor religieuze dogma's, het geboden is dat ten opzichte van gebroken huwelijken de echtscheiding op redelijke, menselijke, brede en gemakkelijke wijze zou toegestaan worden. Betreffende

het systeem van het toekennen van onderhoudspensioenen in Engeland kritiqueert de auteur de wettelijke regel dat de als onderhoudspensioenen betaalde sommen voor wat de belasting betreft afgetrokken mogen worden van de inkomsten, waardoor een groot gedeelte van de lasten der onderhoudspensioenen op de staat neerkomt. Een herziening van het echtscheidingsrecht schijnt aan McGregor in zijn land volstrekt onontbeerlijk, doch hij maakt zich geen illusies en geeft er zich volkomen rekenschap van dat de vooroordelen welke deze stof beheersen van aard zijn om een gezonde herziening van dit recht nog voor lange tijd uit te stellen.

Dit boek maakt ons niet enkel vertrouwd met de toestanden welke op het gebied van huwelijk en echtscheiding in Engeland bestaan, doch het bespreekt op uiterst interessante wijze algemene problemen die zich ook in ons land stellen, zodat het met het grootste nut door magistraten en advocaten, die zich hebben bezig te houden met het huwelijksrecht, zou gelezen worden.

René Victor

BIBLIOGRAPHIE

G. Cassart, P. Bosson et J. Pardon : *L'assurance automobile obligatoire de responsabilité civile*. Loi du 1er juillet 1956. — Brussel, Ferd. Larquier, 1957. 318 pp.

Dat de nieuwe wet van 1 juli 1956, die de verplichte verzekering der automobilisten invoert, spoedig aanleiding zou geven tot commentaar was te verwachten. Het boek dat thans verschenen is van de heren Cassart, Bodson en Pardon schetst eerst de draagwijdte van de nieuwe wet en de evolutie in België van de ideeën betreffende de verplichte verzekering der aansprakelijkheid. De verhouding tussen verzekeraars en verzekeringnemers maakt het voorwerp uit van het eerste boek, waarna dan de rechten van de slachtoffers, het verhaal van de verzekeraars tegen de verzekeringnemers en tegen de verzekerden worden onderzocht, tot de auteurs eindelijk uitvoerig het systeem bespreken voorzien door de nieuwe wet betreffende de niet verzekerde voertuigen en de werking van het waarborgfonds.

Het boek is mis schien iets te vroeg verschenen daar al de uitvoeringsbepalingen betreffende deze nieuwe wet nog niet werden uitgevaardigd, doch zoals het thans werd samengesteld geeft het een uitstekend overzicht van de geldende wettelijke bepalingen en verstrekt het een duidelijk antwoord op de vele vragen die van deze nieuwe wetgeving het gevolg zijn.

Mr Jacques Basyn schreef voor dit boek een voorrede.

Jules Debouverie. — *Recueil des dispositions légales et réglementaires constituant le Statut des Agents de l'Etat* annotées d'après la jurisprudence du Conseil d'Etat. — Brussel, Les éditions du Statut, 1957, 488 p.

In de administratieve middelen zal dit werk van de heer Debouverie, rechtskundig adviseur bij het Ministerie van Openbaar Onderwijs, uiterst welkom zijn. Het boek geeft een volledig overzicht van heel de wetgeving op het statuut der agenten in overheidsdienst, vanaf het Koninklijk Besluit van 2 oktober 1937, dat het nieuw statuut invoerde, tot de laatste uitvoeringsmaatregelen die genomen werden. Alle besluiten, alle omzendbrieven en toelichtingen worden medegedeeld in het kader van het algemeen statuut en wat vooral belangrijk is, de reeds uitvoerige rechtspraak van de

Raad van State op het gebied van het ambtenarenwezen wordt telkens vermeld bij de wettelijke bepaling waarop deze rechtspraak steunt.

Het is een uitgebreid werk geweest dat voortreffelijk ten uitvoer is gebracht en waarvoor in de administratieve wereld de grootste belangstelling zal bestaan.

OVERZICHT DER BELGISCHE WETGEVING

(1 augustus - 11 augustus 1957)

I. Staats- en Administratief Recht.

1. *Landbouw — Jacht.* — Het M.B. van 29 juli 1957 (S. 1 augustus 1957, 5475) stelt de tijdstippen van opening en sluiting der jacht voor het seizoen 1957-1958 vast.

2. *Landbouw — Jacht.* — Het M.B. van 29 juli 1957 (S. 1 augustus 1957, 5477) stelt de tijdstippen der opening en sluiting van de jacht met het geweer op herten vast.

3. *Onderwijs.* — Het K.B. van 1 juli 1957 (S. 2 augustus 1957, 5513) stelt de algemene regeling vast van de studiën in het secundair technisch onderwijs.

4. *Bezoldigingsregeling van griffiebedienden.* — Het M.B. van 9 juli 1957 (S. 2 augustus 1957, 5518) wijziget het M.B. van 28 maart 1957 houdende bezoldigingsregeling van de griffiebedienden en boden van hoven en rechtbanken, van de bedienden en boden der parketten, van de burgerlijke bedienden en boden van auditoraat-generaal en van de krijgsauditoraten

5. *Geldelijk statuut van bedienden bij griffie van het hof van Verbreking.* — Het M.B. van 13 juli 1957 (S. 2 augustus 1957 5519) stelt het geldelijk statuut vast van de eerstaanwezende bedienden bij de griffie van het Hof van Verbreking.

6. *Bestuur van het Zeewezen — Dienstkledij.* — Het K.B. van 12 juni 1957 (S. 3 augustus 1957, 5536) wijziget het Regentsbesluit van 16 juli 1949, houdende toekenning van de vergoedingen voor het dragen van de dienstkledij en het kosteloos uitdelen van uitrustingsstukken aan sommige categorieën van het personeel van het bestuur van het zeewezen.

7. *Nijverheids-, landbouw- of handelsondernemingen — Toezichtscmité's.* — Het K.B. van 15 juni 1957 (S. 5 - 6 augustus 1957, 5570) wijziget het K.B. van 18 december 1956 tot oprichting van toezichtscmité's voor de tijdelijke woongelegenheden en kantines van de werknemers in de nijverheids-, landbouw- of handelsondernemingen

8. *Hoge Raad van Nationale Werken voor Oorlogsgetroffenen.* — Bij de wet van 10 juli 1957 (S. 7 augustus 1957, 5584) wordt een Hoge Raad en een Vast Bureau van de Nationale Werken voor Oorlogsgetroffenen opgericht.

9. *Nationale Werken van Oorlogsgetroffenen.* — Het M.B. van 1 augustus 1957 (S. 7 augustus 1957, 5587) stelt de lijst der grote representatieve verenigingen

van de verschillende categorieën gerechtigden voor de Nationale Werken van de Oorlogsgetroffenen vast.

10. *Ministerie van Openbaar Onderwijs.* — Het K.B. van 1 juli 1957 (S. 7 augustus 1957Z 5592) wijziget het organiek kader van het personeel van het hoofdbestuur van het Ministerie van Openbaar Onderwijs, alsmede het organiek kader der inspectie van het normaal en middelbaar onderwijs.

11. *Nationale Maatschappij voor de huisvesting. — Lening.* — Bij K.B. van 29 juli 1957 (S. 7 augustus 1957, 5595) wordt de Nationale Maatschappij voor de huisvesting ertoe gemachtigd onder staatswaarborg een lening van 200 miljoen frank aan te gaan.

12. *Bedrijfsleven. — Adviserende Raad.* — Bij K.B. van 17 juli 1957 (S. 7 augustus 1957, 5595) wordt, bij het Ministerie van Economische Zaken een adviserende raad voor de Energie ingesteld

13. *Landsverdediging.* — Het K.B. van 30 juli 1957 (S. 7 augustus 1957, 5598) wijziget het K.B. van 2 juli 1957 betreffende de bezoldiging van bepaalde miliciens en beroepsvrijwilligers van de krijgsmacht

14. *Waterwegen — Scheepvaart.* — Het K.B. van 31 juli 1957 (S. 8 augustus 1957, 5615) wijziget art. 9 van het K.B. van 15 oktober 1935 houdende reglement betreffende de politie en de scheepvaart der bevaarbare waterwegen onder beheer van de Staat.

15. *Onderwijs. — Zeevaart.* — De wet van 11 juli 1957 (S. 9 augustus 1957, 5624) regelt het onderwijs in de zeevaart.

16. *Landbouw.* — Het K.B. van 20 juli 1957 (S. 9 augustus 1957, 5630) wijziget het K.B. van 21 januari 1955 betreffende de verplichte vaccinatie van honden en de verdelgung van vossen, dassen en zwervende katten, ten einde de verspreiding van de hondsdotheid te verhinderen.

17. *Rijnschepen — Douanesluiting.* — Bij K.B. van 30 juli 1957 (S. 9 augustus 1957, 5635) worden de wijzigingen aan de bijlagen 1 en 2 van het reglement betreffende de douanesluiting van de Rijnschepen goedgekeurd.

18. *Landsverdediging.* — Het K.B. van 6 augustus 1957 (S. 9 augustus 1957, 5637) wijziget het K.B. van 9 april 1952 houdende geldelijk statuut van het weddetrekkend personeel van de krijgsmacht.

19. *Financiën — lening.* — Bij K.B. van 15 juli 1957 (10 augustus 1957, 5650) wordt de Minister van Koloniën er toe gemachtigd een lening voor een bedrag van 4.800.000 dollar bij de Internationale Bank van Wederopbouw en Uitbreiding te Washington aan te gaan.

20. *Landbouw.* — Het K.B. van 15 juli 1957 (S. 10 augustus 1957, 5650) reglementeert de productie, de invoer of de bereiding van melkconserven.

21. *Landbouw.* — Bij M.B. van 18 juli 1957 (S. 10 augustus 1957, 5655) wordt een officiële en facultatieve controle op ingedikte melk ingericht.

22. *Filmverhuring.* — Het M.B. van 1 augustus 1957 (S. 10 augustus 1957, 5660) reglementeert de huurprijzen van de in de bioscoopzalen vertoonde films.

23. *Levensverzekeringsondernemingen - Toezicht.* — Bij K.B. van 17 juni 1957 (S. 11 augustus 1957, 5681) wordt het K.B. van 17 juni 1931 houdende algemene verordening betreffende het toezicht op de levensverzekeringsondernemingen gewijzigd.

24. *Landbouw.* — Bij M.B. van 10 augustus 1957 (S. 12-13 augustus 1957, 5701) wordt het M.B. van 27 juli 1957, houdende reglementering van de prijzen der verbruiksaardappelen opgeheven.

25. *Onderwijs.* — Het K.B. van 30 april 1957 (S. 12-13 augustus 1957, 5701) wordt het M.B. van 27 juli 1957, houdende reglementering van de prijzen der verbruiksaardappelen opgeheven.

25. *Onderwijs.* — Het K.B. van 30 april 1957 (S. 12-13 augustus 1957, 5702) coördineert de wetten op het middelbaar onderwijs. Dit K.B. omvat 12 hoofdstukken en 79 artikelen.

26. *Verbruiksbelasting.* — Het K.B. van 17 juli 1957 (S. 12-13 augustus 1957, 5718) wijzigd het K.B. van 12 oktober 1953 tot samenordering der wetsbepalingen betreffende de op de vreemdelingen toepasselijke verblijfsbelasting.

27. *Nationale Kas voor bediendenpensioen.* — Het K.B. van 6 augustus 1957 (S. 14 augustus 1957, 5728) stelt het kader van het personeel van de Nationale Kas voor bediendenpensioenen vast.

28. *Weerstanders.* — Het K.B. van 6 augustus 1957 (S. 14 augustus 1957, 5729) vult het K.B. van 20 oktober 1953 betreffende de controle- en de herzieningscommissies voor gewapende weerstanders aan.

29. *Verkeerswezen.* — Het K.B. van 23 juli 1957 (S. 14 augustus 1957, 5730) stelt het tijdelijk kader vast van het administratief personeel van het bestuur van het vervoer over het jaar 1957.

30. *Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal.* — Bij K.B. van 15 maart 1957 (S. 15 augustus 1957, 5746) worden de K. Ben. van 30 december 1954, 14 mei 1955 en 5 juni 1956 op het toekennen tijdens het laatste kwartaal van 1954 en het eerste kwartaal van 1955 van de perekwatieloenagen voorzien in littera c van paragraaf 26/2 van de overeenkomst betreffende de overgangsbepalingen, gevoegd bij het verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, gewijzigd en aangevuld.

31. *Ministerie van Landsverdediging.* — Bij K.B. van 6 augustus 1957 (S. 15 augustus 1957, 5749) wordt het K.B. van 16 maart 1954 houdende vaststelling van de schalen voor de bijzondere graden bij het Ministerie van Landsverdediging alsmede het K.B. van 21 juli 1956 tot vaststelling van het vast organiek kader van het administratief personeel en van het meesters-, vak- en dienstpersoneel van het Ministerie van Landsverdediging gewijzigd.

32. *Rijkswacht.* — Het K.B. van 7 augustus 1957, 5751 wijzigd het Regentsbesluit van 25 juni 1949 betreffende de organisatie van de Rijkswacht.

33. *Rijkswacht.* — Het K.B. van 7 augustus (S. 15 augustus 1957, 5753) wijzigd het K.B. van 9 april 1952, houdende geldelijk statuut van het personeel der rijkswacht.

34. *Ministerie van Verkeerswezen.* — Het K.B. van 23 juli 1957 (S. 15 augustus 1957, 5758) stelt het tijdelijk kader vast van het Ministerie van Verkeerswezen voor het dienstjaar 1957.

35. *Gerechtelijke officieren - Agenten bij parketten - Weddeschalen.* — Het K.B. van 23 juli 1957 (St 16-17 augustus 1957, 5771) stelt de weddeschalen, verbonden aan de graden van de gerechtelijke officieren en agenten bij de parketten, vast.

36. *Landbouw.* — Het K.B. van 7 augustus 1957 (S. 18 augustus 1957, 5793) wijzigd het K.B. van 3 augustus 1951 betreffende de toekenning van een toelage tot aanmoediging van het verbruik van melk.

37. *Landbouw.* — Het M.B. van 1 augustus 1957 (S. 18 augustus 1957, 5793) stelt het bedrag der premieën toegekend aan de instellingen, die uit Belgische melk zekere melkderivaten voortbrengen, vast.

38. *Landbouw.* — Het K.B. van 7 augustus 1957 (S. 18 augustus 1957, 5795) wijzigd het K.B. van 19 januari 1938 tot instelling van een nationale zuivel-dienst.

39. *Bouwbedrijf - Bedrijfsraad.* — Bij K.B. van 26 juli 1957 (S. 18 augustus 1957, 5795) wordt het statuut van het personeel bij het secretariaat van de bedrijfsraad voor het bouwbedrijf vastgesteld.

40. *Landbouw.* — Bij M.B. van 16 augustus 1957 (S. 19-20 augustus 1957, 5815) wordt de tussenkomst van het landbouwfonds inzake de in de mouterij gebruikte mout en gerst vastgesteld.

41. *Landbouw.* — Bij M.B. van 17 augustus 1957 (S. 19-20 augustus 1957, 5816) wordt de aangifte voorgeschreven van de voorraden gerst en mout in de mouterij en de mouterij-brouwerij.

42. *Instituut der bedrijfsrevisoren.* — Bij K.B. van 24 juli 1957 (S. 22 augustus 1957, 5841) wordt het stagereglement van het instituut der bedrijfsrevisoren vastgesteld.

43. *Telegraaf-taxes.* — Bij K.B. van 12 augustus 1957 (S. 22 augustus 1957, 5845) en bij M.B. van 13 augustus 1957 (5846) worden de binnenlandse telegraaf-taxes verhoogd.

44. *Oorlogsschade.* — Het K.B. van 9 augustus 1957 (S. 23 augustus 1957, 5856) stelt, inzake oorlogsschade aan woongebouwen de integrale vergoedingscoëfficiënt vast op 5,50. Deze coëfficiënt is toepasselijk van 1 juli 1957 tot 31 december 1957.

45. *Ministerie van Koloniën - Begroting.* — De wet van 10 juli 1957 (S. 23 augustus 1957, 5857) stelt de gewone begroting van Belgisch-Congo en Ruanda-Urundi voor het dienstjaar 1957 vast.

46. *Ministerie van Economische Zaken.* — Het K.B. van 16 augustus 1957 (S. 24 augustus 1957, 5912) wijzigd het organiek kader van het Ministerie van Economische Zaken.

47. *Ministerie van Koloniën - Begroting.* — De wet van juli 1957 (S. 24 augustus 1957, 5913) stelt de buitengewone ontvangsten en uitgaven van Belgisch-Kongo voor het dienstjaar 1957 vast.

48. *Landsverdediging*. — Het M.B. van 19 augustus 1957 (S. 24 augustus 1957, 5938) wijzigt het M.B. van 19 december 1952 tot vaststelling van de duur der vrijwillige dienstnemingen en wederdienstnemingen.

49. *Wedstrijden van weddenschappen op sportuitslagen*. — Het K.B. van 21 augustus 1957 (S. 24 aug. 1957, 5939) schrijft een vergunning voor tot organisatie van wedstrijden van weddenschappen op sportuitslagen en bepaalt welke formaliteiten daarbij in acht moeten worden genomen.

50. *Onderwijs*. — Het K.B. van 16 juni 1957 (S. 25 augustus 1957, 5957) stelt de voorwaarden vast waaronder de dokters in de natuurwetenschappen: groep scheikundige wetenschappen de graad van kandidaat in de natuur- en geneeskundige wetenschappen kunnen verkrijgen.

51. *Onderwijs*. — Het K.B. van 12 augustus 1957 (S. 25 augustus 1957, 5957) stelt de voorwaarden en modaliteiten vast betreffende de benoeming en de stage van de bibliothecarissen der Koninklijke Bibliotheek van België en van sommige Rijksinstellingen die van het bestuur van het Hoger Onderwijs en de Wetenschappen afhangen.

52. *Onderwijs*. — Het M.B. van 12 augustus 1957 (S. 25 augustus 1957, 5959) bepaalt de inrichtingsmodaliteiten van het eindstageëxamen der bibliothecarissen van de Koninklijke Bibliotheek van België en van sommige Rijksinstellingen die van het bestuur van Hoger Onderwijs en de Wetenschappen afhangen.

53. *Landbouw*. — Het K.B. van 19 augustus 1957 (S. 26-27 augustus 1957, 5976) wijzigt het K.B. van 4 december 1956 houdende bijzondere maatregelen tot bestrijding van rundtuberculose in sommige gewesten van het land.

54. *Ministerie van Arbeid*. — Het K.B. van 13 aug. 1957 (S. 26-27 augustus 1957, 5977) wijzigt art. 2 van het K.B. van 22 september 1955 tot vaststelling van het organiek kader van het personeel van het rijksfonds voor verzekering tegen ziekte en invaliditeit en van de hulpkas voor ziekte- en invaliditeitsverzekering.

55. *Ministerie van Verkeerswezen*. — Het K.B. van 17 juli 1957 (S. 28 augustus 1957, 6006) regelt de aanwijzing van ambtenaren belast met de interim-uitoefening van het ambt van inspecteur en van de bevordering tot de graad van inspecteur in de buitendiensten van het Bestuur der Posterijen.

56. *Volksgezondheid*. — Het K.B. van 19 augustus 1957 (S. 29 augustus 1957, 6022) stelt het brevet van verpleegassistent en verpleegassistente in, terwijl het tevens de voorwaarden waaronder het wordt toegekend bepaalt.

57. *Volksgezondheid*. — Bij K.B. van 17 augustus 1957 (S. 29 augustus 1957, 6026) wordt de Hoge Raad voor het verplegingswezen weder ingericht.

58. *Volksgezondheid*. — Het K.B. van 17 augustus 1957 (S. 29 augustus 1957, 6028) stelt de voorwaarden vast waaronder het diploma van vroedvrouw, verpleger of verpleegster wordt toegekend.

59. *Volksgezondheid*. — Het K.B. van 17 augustus 1957 (S. 29 augustus 1957, 6037) stelt het brevet van kinderverzorgster in terwijl het tevens de voorwaarden waaronder het wordt toegekend, vaststelt.

60. *Volksgezondheid*. — Het K.B. van 17 augustus 1957 (S. 29 augustus 1957, 6040) stelt het diploma van verpleegaspirante in, terwijl het tevens de voorwaarden waaronder het wordt toegekend, bepaalt.

61. *Voedselvoorziening*. — Bij K.B. van 30 juli 1957 (S. 29 augustus 1957, 6042) worden de modaliteiten bepaald betreffende de terugbetaling van sommige toelagen inzake voedselvoorziening.

62. *Ministerie van Arbeid - Personeel*. — Het K.B. van 27 augustus 1957 (S. 30 augustus 1957, 6060) stelt de modaliteiten vast betreffende de definitieve benoeming der tijdelijke agenten van sommige openbare instellingen die onder het Ministerie van Arbeid en Sociale Voorzorg vallen.

63. *Justitie - Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal*. — Bij K.B. van 2 augustus 1957 (S. 30 augustus 1957, 6066) worden de modaliteiten betreffende de uitvoering van de wet van 2 mei 1957 op de tenuitvoerlegging van de uitspraken van het Hof van Justitie en van sommige beslissingen van de Hoge Autoriteit de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, bepaald.

64. *Gemeentelijke en provinciale financiën*. — Het K.B. van 18 juli 1957 (S. 31 augustus 1957, 6093) stelt voor het dienstjaar 1957 se basisdodatie-verhoging, bedoeld bij art. 11 paragraaf 4 van de wet van 24 december 1958 op de gemeentelijke en provinciale financiën vast.

II. Burgerlijk Recht.

65. *Voorrechten en hypothecken*. — De wet van 29 juli 1957 (S. 5-6 augustus 1957, 5568) wijzigt art. 20, 5° van de wet van 16 december 1851 op de voorrechten en hypothecken. Het voorrecht verleend door n^{rs} 4 en 5 houdt op te gelden wanneer de roerende voorwerpen onroerend geworden zijn door bestemming of incorporatie, behalve wanneer het gaat om machines, toestellen, gereedschap en ander bedrijfsuitrustingsmateriaal gebruikt in nijverheids-, handels- of ambachtelijke ondernemingen. In dit geval en voor deze voorwerpen blijft het voorrecht gedurende 5 jaren vanaf de levering bestaan. Het is evenwel slechts geldig voor zover binnen de 15 dagen na de levering een door de verkoper eensluidend verklaard afschrift van de al dan niet aanvaarde factuur of van elke andere akte waaruit de verkoop blijkt nedergelegd wordt ter griffie van de Rechtbank van Koophandel van het arrondissement waarin de schuldenaar zijn woonplaats of bij gebreke daarvan, zijn verblijfplaats heeft.

Ingeval van onroerend beslag op de machines enz. of van faillissement van de schuldenaar, uitgesproken vóór het verstrijken van 5 jaar, blijft het voorrecht bestaan tot na de verdeling van de penningen of de vereffening van het faillissement.

66. *Verbintenissen - Verkoop en lening op afbetaling*. — Bij K.B. van 26 augustus 1957 (S. 29 augustus 1957, 6044) wordt de inwerkingtreding van de wet van 9 juli 1957 tot regeling van de verkoop op afbetaling en van zijn financiering bepaald op 1 januari 1958. Hoofdstuk V van bedoelde wet wordt echter op 1 november 1957 van kracht.

III. Handelsrecht.

67. *Faillissement - Bankbreuk*. — Bij de wet van 29 juli 1957 (S. 5-6 augustus 1957, 5568) wordt art.

546, alinea's 2-3 en 4 door andere bepalingen vervangen. Deze bepalingen hebben betrekking op het voorrecht van de verkoper van machines, toestellen, gereedschappen en ander bedrijfsuitrustingsmateriaal gebruikt in nijverheids-, handels- of ambachtelijke ondernemingen. Zie n° 65.

IV. Arbeidsrecht en Maatschappelijk Hulpbetoon.

68. *Overlevingspensioenen - Aangenomen kinderen.* — Bij de wet van 13 juli 1957 (S. 1 augustus 1957, 5460) wordt de wetgeving op de overlevingspensioenen ten laste van de openbare schatkist in het voordeel der aangenomen kinderen aangevuld.

69. *Rust- en Overlevingspensioenen voor bedienden.* — Het K.B. van 30 juli 1957 (S. 1 augustus 1957, 5462) stelt het algemeen reglement vast betreffende het rust- en overlevingspensioen voor bedienden.

70. *Nationale kas voor bediendenpensioenen.* — Het K.B. van 29 juli 1957 (2 augustus 1957, 5508) regelt de organisatie en de werking van de Nationale Kas voor bediendenpensioenen.

71. *Arbeidsongevallen - Waarborgfonds.* — Het K.B. van 8 juli 1957 (S. 3 augustus 1957, 5533) stelt, overeenkomstig de wetgeving betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit de arbeidsongevallen, de over het dienstjaar 1957, te innen bijdrage van het waarborgfonds vast.

72. *Arbeidsbescherming.* — Bij K.B. van 10 juli 1957 (S. 8 augustus 1957, 5608) wordt ten aanzien van bouwnijverheid het algemeen reglement voor de arbeidsbescherming aangevuld.

73. *Rust- en overlevingspensioen voor arbeiders.* — De wet van 1 augustus 1957 (S. 10 augustus 1957, 5644) wijzigt de wet van 21 mei 1955 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor arbeiders.

74. *Hulp- en verzorgingskas voor zeevarenden.* — Het K.B. van 26 juni 1957 (S. 11 augustus 1957, 5676) wijzigt het K.B. van 24 oktober 1936, houdende wijziging en samenordening van de statuten van de hulp- en verzorgingskas voor zeevarenden onder Belgische vlag.

75. *Ziekte- en invaliditeitsverzekering.* — Het K.B. van 9 augustus 1957, (S. 12-13 augustus 1957, 5696) wijzigt het organiek K.B. van 22 september 1955 betreffende de ziekte- en invaliditeitsverzekering.

76. *Ziekte- en invaliditeitsverzekering.* — Het M.B. van 8 augustus 1957 (S. 12-13 augustus 1957, 5698) wijzigt het M.B. van 2 maart 1951 betreffende de vaststelling van de tarieven voor gezondheidszorgen inzake verplichte verzekering tegen ziekte en invaliditeit, gewijzigd bij de M.B. van 30 mei 1951, 31 december 1952, 8 april 1954 en 14 juni 1955.

77. *Ziekte- en invaliditeitsverzekering.* — Bij M.B. van 8 augustus 1957 (S. 12-13 augustus 1957, 5700) wordt het rijksfonds voor verzekering tegen ziekte en invaliditeit gemachtigd overeenkomsten aangaande de tarieven voor verpleging in een ziekenhuis te sluiten.

78. *Ziekte- en invaliditeitsverzekering.* — Bij K.B. van 29 juli 1957 (S. 7 augustus 1957, 5590) wordt art. 69 van het organiek K.B. van 22 september 1955 van

de ziekte- en invaliditeitsverzekering door een andere bepaling vervangen.

79. *Rust- en Overlevingspensioenen voor bedienden.* — Het K.B. van 13 augustus 1957 (S. 25 augustus 1957, 5953) stelt de tarieven vast toepasselijk op de uitkeringen bepaald bij art. 7 van de wet van 12 juli 1957 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor bedienden.

80. *Bijzondere Compensatiekas voor Kinderbijslag.* — Het K.B. van 8 juli 1957 (S. 28 augustus 1957, 6000) bepaalt het aandeel in de staatstoelagen voor 1956, toegekend aan de Bijzondere Compensatiekas voor kinderbijslag voor de gemeenten, de openbare instellingen die er van afhangen en de vereniging van gemeenten.

81. *Kinderbijslag.* — Het M.B. van 23 juli 1957 (S. 28 augustus 1957, 6003) wijzigt het M.B. van 15 januari 1940, houdende vaststelling per gemeente van het gemiddeld kadastraal inkomen van de gronden voor de toepassing van het K.B. van 22 december 1938, betreffende de kinderbijslag voor niet-loonarbeiders.

82. *Studietoelagen aan wezen.* — Het K.B. van 21 augustus 1957 (S. 29 augustus 1957, 6045) wijzigt art. 5 van het K.B. van 4 augustus 1956 betreffende de studietoelagen en de onderwijskosten der wezen-gerechtigden der gecoördineerde wetten op de vergoedingspensioenen.

83. *Arbeidsbescherming.* — Bij K.B. van 31 juli 1957 (S. 30 augustus 1957, 6062) wordt art. 280 van het Algemeen Reglement voor de arbeidsbescherming gewijzigd.

V. Fiscaal Recht.

84. *Verblijfsbelasting.* — Zie n° 27.

85. *Registratie - Hypotheekrechten.* — Bij de wet van 29 juli 1957 (S. 5-6 augustus 1957, 5568) wordt art. 80 1° van het K.B. van 30 november 1939 houdende het wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten, bekrachtigd bij art. 2 bij de wet van 16 juni 1947, opgeheven.

86. *Invoerrechten.* — Bij K.B. van 16 augustus 1957 (S. 19-20 augustus 1957, 5813) wordt een bijzonder recht op de invoer van sommige landbouw- en voedingsprodukten ingesteld.

H. Boonen.

Vlaamse Juristen,

abonneert U

op het

Rechtskundig Weekblad

MEDEDELINGEN

HOGER INSTITUUT VOOR BESTUURS- WETENSCHAPPEN TE ANTWERPEN

Openingszitting

Op zaterdag 5 oktober had in het Provinciaal Veiligheidsinstituut te Antwerpen de plechtige openingszitting plaats van het academisch jaar 1957-'58 van het Hoger Instituut voor Bestuurswetenschappen te Antwerpen.

Prof. Dr A. Roevens, rechter in de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, hield bij deze gelegenheid een belangwekkende lezing over « Het Arbeids-gerecht ».

Na een overzicht gegeven te hebben van de huidige stand der wetgeving betreffende de organisatie en de bevoegdheid van de werkrechtshoofden, schetste de geleerde spreker in hun bijzonderste karakteristieken de vijf nieuwe wetsvoorstellen, ingediend door de heren Lahaye, De Gryse, Tahon, Major en nogmaals Lahaye.

Deze wetsvoorstellen vertonen haast algemeen een strekking tot verruiming van de bevoegdheid van de werkrechtshoofden, die soms gaat tot het toekennen van een volledige bevoegdheid in alle sociale geschillen en soms zelfs tot het toekennen van een strafrechterlijke bevoegdheid.

Een ander algemeen kenmerk van deze wetsvoorstellen is de bekommernis om in de werkrechtshoofden onafzetbare magistraten te benoemen.

Tot slot van zijn betoog aarzelfde Prof. Roevens niet zijn persoonlijke kritiek te formuleren op de bestaande toestand en op de nieuwe wetsvoorstellen.

Als beroepsmagistraat erkende hij ten volle de verantwoordelijkheid van de leken-rechters en de goede resultaten van de samenwerking tussen het leken-element en de juridische bijzitter in de werkrechtshoofden.

Niettemin gaf Prof. Roevens uiting aan zijn principiële bezwaren tegen het bestaan van deze uitzonderingsrechtbank en stipte hij o.a. op het gebied van de procedure verscheidene punten aan die voor een onmiddellijke verbetering en vereenvoudiging vatbaar zijn.

Het toekennen van een strafrechterlijke bevoegdheid aan de werkrechtshoofden zou niet alleen strijdig zijn met de grondwet, maar tevens zou het belasten van niet-juristen met strafrecht een zeer ernstig gevaar worden, aldus besloot Prof. Roevens zijn aandachtig gevolgd en uiterst gedocumenteerd betoog.

Het dankwoord werd dan uitgesproken door de heer Fr. Van Put, lid van de Bestendige Deputatie en voorzitter van de Raad van Beheer van het Hoger Instituut voor Bestuurswetenschappen, die zijn bewondering uitsprak voor de bevattelijke en boeiende wijze waarop Prof. Roevens de actuele problematiek van het Arbeids-gerecht duidelijk in het licht heeft gesteld.

TIJDSCHRIFTEN

Algemeen Fiscaal Tijdschrift, n° 1, september 1957 :

A. Tiberghien : Kunnen uitsteltermijnen voor betaling in fiscale zaken door de rechtbanken verleend worden op grond van artikel 1233 van het Burgerlijk Wetboek ?

Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiek Recht, n°s 3-4, mei - juli 1957 :

Prof. Dr F. De Visschere : Over de vernietiging van nog goed te keuren overheidsbeslissingen. — Dr J. R.

Stellinga : Vakliteratuur op het gebied van staats- en administratiefrecht in Nederland. — H. Lenaerts : De verordenende bevoegdheid van de organen der bedrijfsorganisatie. — A. Vander Stichele : Algemene bestuurlijke politie (1e deel). — F. Bove : Kenmerken van de door de paritaire comités tot stand gebrachte reglementering. — S. Orbie : De rechtscolleges inzake rust- en overlevingspensioenen. — P. Berckx : De taak van de directieraad in de bevorderingsprocedure.

Tijdschrift voor Gemeenterecht, 9° aflevering, september 1957 :

Belastingen. — Bezoldigingen. — Politie (gerechte-lijke). — Vreemdelingen. — Wegen. — Werklozen. — Onderwijs (middelbaar).

Arbitraale Rechtspraak, n° 441, september 1957 :

Mr J. R. Voûte : De Nederlandse Vereniging voor de handel in gedroogde zuidvruchten, specerijen en aanverwante artikelen. — 50 jaar. — Mr W. Nolen : De Zuidvruchten-vereniging en de wisselvalligheid van het recht.

Nederlands Juristenblad, fl. 33, 5 oktober 1957 :

Mr C. Ensing : Is de overheid gebonden aan de toe-zeggingen jegens de ambtenaren ? — Dr C. Czapski : Duitse rechtspraak over confiscatiewetten der geallieer-den. — Mr C. E. Muller : Artikel 89 B.W. Exit. — Mr J. Ph. Korthals Altes : De betekenis van artikel 276, lid 4, B.W. — Mr G. M. Grepu : Artikel 5 der Handelsnaamwet.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Re-gistratie, n° 4507, 5 oktober 1957 :

Prof. Mr S. M. van Opstall : Hoe houdt men « oude stichtingen » in het leven (IV). — H. W. A. Steen-poorte : Enkele opmerkingen over het beheer van on-verdeelde nalatenschappen. — Mr K. N. Korteweg : Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Zakenrecht (III, slot).

Journal des Tribunaux, n° 4163, 6 octobre 1957 :

Claude Renard : Le professeur Léon Graulich. — M. Taquet et J. Degrez : L'affectation d'un contrat d'assurance sur la vie en exécution de la loi du 30 juin 1956, relative à la pension de vieillesse des travailleurs indépendants. — Jurisprudence.

Revue pratique du Notariat Belge, 2415° livr., sep-tembre 1957 :

Henri Du Faux : Séparation de biens avec commu-nauté d'acquêts. Examen de formules parallèles.

Revue du droit public et de la science politique en France et à l'étranger, n° 4, juillet - août 1957 :

Jean Salomon : Les opérations réparant les élections devant le juge de l'excès de pouvoir.

Recueil Dalloz de doctrine de jurisprudence et de législation, 31° cahier, 28 septembre 1957 :

Pierre Mimin : La nouvelle expertise (autres ré-flexions sur le projet de Code de procédure pénale).

Juris Classeur Périodique — La semaine juridique, n° 40, 2 octobre 1957 :

André Tunc : Garde du comportement et garde de la structure dans la responsabilité du fait des choses inanimées.